

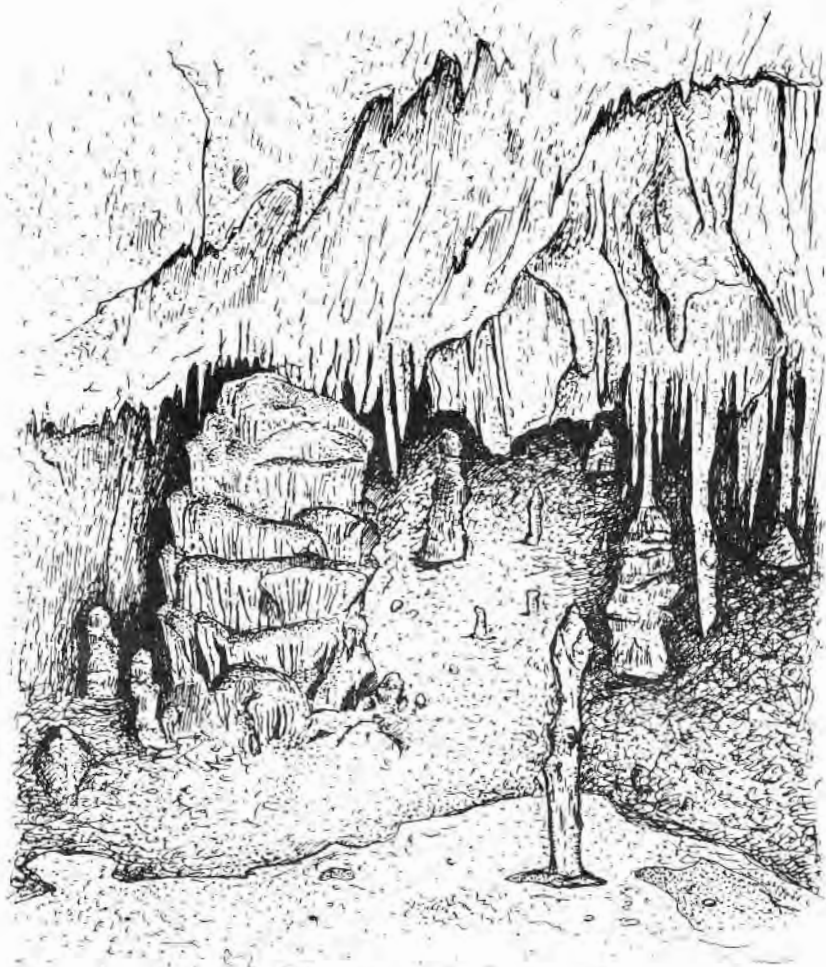

SPELEO

34

2002

1. strana obálky Kašna v Rudickém propadání (P. Dobeš)
2. strana obálky Sloupské jeskyně - Eliščina scň nebo těž jeskyně (M. Chumchalová)
3. strana obálky Perokresba Wabiho Stárky
4. strana obálky Třpasičičia jaskyňa - vchod (foto P. Pauliš)

OD REDAKČNÍHO „KRÝGLU“ (ÚVODNÍK)

Již uplynulo víc než půl roku od vydání posledního čísla Spelea. Možná se to někomu zdá dlouho, ale souvisí to hlavně s tím, jaké množství příspěvků redakce dostane. Tedy jinak řečeno: pokud není příspěvků dostatek – je třeba počkat, zvláště když jsme přece jen trochu zápasili s finančním pokrytím jeho vytištění. Ale stal se zázrak a pro letošní rok jsme dostali grantové finanční prostředky Ministerstva životního prostředí ČR na tisk Spelea o celkové částce 92 400 Kč. V projektu jsme se zavázali, že v letošním roce půjde o 4 čísla, takže pište, ať všechna čísla naplníme kvalitními příspěvky z aktuálního dění nejen v našich, ale i zahraničních krasových oblastech. O to, že příspěvky nebudou nijak dlouho ležet v redakci, bude postaráno četností vydávání.

Nevěříme, že by se ve skupinách nic nedělo. Zdá se však, že ono je asi mnohdy těžké najít nějakého obětavce, často hanlivě označovaného jako „pisálek“, který tu či onu událost zaznamená „na věčné časy“. Nezapomínejme ale, že jen události napsané a vytištěné ve více výtiscích mají šanci přežít tak, jak se opravdu staly, protože jinak zcela jistě upadnou do „propasti času“ nebo budou alespoň notně

překrouceny. Takže s chutí do toho, protože tak jako praví přísloví: „každý z nás má v torně maršálskou hůl“, určitě platí, že každý má v sobě i kus písmáka a byl by rád, kdyby jeho jméno zůstalo zachováno aspoň po nějakou dobu, když už svému koničku věnoval takové množství času. Poprvé je to vždy nejhorší, ale jak se prvotní ostych překoná, tak už to jde samo. Také čím dál víc zjišťujeme, kolik dobrých kreslířů v tom našem „spolku“ je, jen z nich něco dostat! Zase ten ostych nad svým dílem?

Druhá věc, která nás trápí, je nedostatek pěkných fotografií na obálku. Cožpak dnes, v době relativně levné barevné fotografie a digitálních fotoaparátů, na akcích už nikdo nefotografuje?

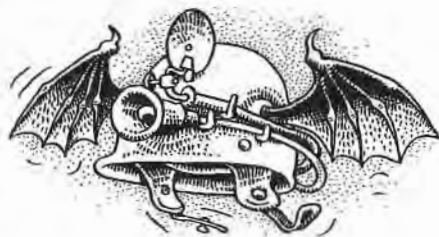
Byli bychom rádi, kdyby se aspoň pro některé tato slova stala impulsem – to prostě zkusit a obohatit tak stránky časopisu, který bude vždycky takový, jaký ho budeme chtít mít. Je to zájem nás všech.

A ještě jen poslední malá prosba. Zájemci o publikování mrkněte do „pokynů pro autory“, hodně to pomůže při redakční práci.

S díky za celou redakční radu

Honza Vit

AKTUÁLNÍ INFORMACE

Z činnosti předsednictva

Nedávno, na mimořádné valné hromadě, přijali delegáti Vašich ZO zcela nové stanovy a organizační řád. Tyto dokumenty doznaly oproti minulosti několika zásadních změn. Především značně zeshitřely, a to o více než 3/4 z původních 40 stran na stran 9! Organizaci života společnosti se, až na pár výjimek, však zásadně nemění, přitom všechny

základní a důležité informace jsou v nich obsaženy a orientace v nich je mnohem jednodušší.

Přijetí těchto základních dokumentů pro fungování společnosti však bylo pouze prvním krokem, po kterém musí následovat další, v podobě zásadní revize ostatních interních materiálů, např. bezpečnostních směrnic. V procesu jejich tvorby

budou hrát významnou roli Vaše připomínky z praxe, bez nichž nebude možné dobré směrnice vytvořit. A dobré směrnice nás musí směřovat tak, aby veškeré naše počínání bylo co nejbezpečnější.

Delegáti si také z valné hromady odvezli první verzi propagačních letáků ČSS, které nechalo předsednictvo vyrobit a které jsou určeny pro podporu našich zájmů, pro představení naší činnosti, pro zlepšení obrazu o ČSS na veřejnosti. Opět rádi přivítáme Vaše náměty a připomínky k tomuto materiálu.

V poslední době rozvířila hladinu veřejného mínění připravovaná novela zákona 114/92 Sb. O ochraně přírody, zejména paragrafu 10, který se týká jeskyní. Zmíněná novela vychází z nutnosti harmonizace našeho práva s právem EU, je však doplněna o některé ryze české prvky, jako je vyvlastnění jeskyní z pozemků, nebo vázání pouhého vstupování do jeskyní na povolení orgánů ochrany přírody. Předsednictvo se tímto zabývalo již od července a již v té době jsme novelu konzultovali s Agenturou ochrany přírody a Ministerstvem životního prostředí. Naše připomínky směřovaly k formulaci o možnosti provádět pouze výzkumy chráněné tímto, nebo jinými zákony, kde jsme navrhovali vypuštění této podmínky, a k vázání

vstupování do jeskyní na povolení orgánů ochrany přírody, kde jsme rovněž navrhovali jeho vypuštění. V prvním případě jsme nakonec dosáhli toho, že v připravované vyhlášce, která bude na zákon navazovat, bude samostatný paragraf o speleologickém výzkumu, čímž se z něj stane veřejný zájem, navíc zakotvený v naší legislativě. Na formulaci zmíněného paragrafu se předsednictvo přímo podílelo. V druhém případě jsme zaslali naše připomínky v připomínkovém řízení a o jejich osudu v tuto chvíli ještě nevíme. Problematiku majetkoprávních vztahů jsme nepřipomínkovali, neboť nezastupujeme zájmy vlastníků jeskyní. Z pohledu ČSS je totiž úplně jedno, kdo je vlastníkem jeskyně. O podmínkách, za jakých nám umožní do jeskyní vstoupit, budeme vždy muset s příslušným majitelem jednat.

V příloze oběžníku č. 61 dostaly všechny ZO obecně zpracované pokyny pro podání žádosti o výjimky. Tyto pokyny jsme obdrželi z Ministerstva životního prostředí a měly by Vám zejména ušetřit čas strávený listováním v zákonech a posloužit jako podklad pro Vaše jednání s místně příslušným správním orgánem.

Do nového roku Vám přeji hodně úspěchů v životě jeskyňářském i osobním.

Memoriál, súťaž jaskyniarskej šikovnosti o Putovný pohár László Lukácsa

László Lukács (2. 7. 1955 – 28. 12. 1982)

Medzi priateľmi známy ako Drúz, vyštudoval chemickú automatizáciu. Jaskyniarsku kariéru začal desaťdenným podzemným táborom v jaskyni Szemlőhegyi. V nasledujúcich rokoch vykonával a viedol jaskyniarsky prieskum v početných maďarských jaskyniach, ale aj v iných krajinách.

Roku 1980 bol členom poľskej expedície do Jubileum schacht (-1 173 m). Bol členom jednotýždňovej objavnej a mapovacej expedície v jaskyni Hölloch vo Švajčiarsku.

Poznal všetky významné jaskyniarske lokality v Maďarsku a rád sa zúčastňoval exkurzií do jaskýň v Československu, Rumunsku a Bulharsku. V poľskej Snejnej dosiahol dno s prvou úspešnou maďarskou výpravou.

Ako horolezec vystúpil na niekoľko najvyšších štítov Sovietskeho zväzu a Mongolska. S obľubou preliezal klasické cesty aj vo Vysokých Tatrách.

Bol medzinárodne uznávaný ako odborník v oblasti speleologickej a horolezeckej techniky. Aktívne pracoval v komisii pre aplikovaný prieskum BTSZ a FTSK a tiež ako člen maďarskej jaskyniarskej záchrannej služby.

Jeho kniha Barlangjárás (jaskyniarska technika) manuskript, vlastné vydanie 1982, je ešte stále aktuálna.

Smrť ho zasiahla v plnom rozkvetе osobnosti a mesiac pred narodením syna v tatranskej lavine spolu so šestnásťročným bratom Zoltánom a osemnásťročnou Timeou.

Speleologická skupina "Jána Majku" organizuje pokračovanie súťaže jaskyniarskej šikovnosti o putovný pohár L. Lukáča:

Cieľ súťaže: Stretnutie mladých športovo ladených jaskyniarov z celého sveta a ich vzájomné súťaženie v šikovnosti a bezpečnosti pri pohybe v náročnom jaskynnóm prostredí a v jednolanovej technike.

Miesto a termín konania súťaže: Čertova diera na Hornom vrchu (Slovenský kras) 22. – 25. August 2002.

Oficiálny jazyk súťaže: Angličtina (postačí ak jeden zo súťažného družstva ovláda základné výrazy a základnú terminológiu SRT).

Registračný poplatok: 40,- EUR (platí sa bankovým šekom alebo pri prezentácii)

Súťažné družstvá: Môžu byť z ktorejkoľvek krajiny sveta okrem krajiny organizátora. Mužské, zmiešané a ženské družstvá budú hodnotené spolu. Súťažní budú dvojčlenné družstvá a z každej krajiny sa môžu zúčastniť najviac dve mužské alebo zmiešané družstvá a jedno ženské družstvo.

Maximálny počet zúčastnených družstiev je 20. Ak sa na súťaž nezaregistruje 20 družstiev, tak sa môžu zúčastniť aj družstvá z krajiny organizátora.

Podmienkou registrácie je prehlásenie družstva, že v prípade víťazstva o dva roky zorganizuje pokračovanie memoriálu. Toto prehlásenie musí byť potvrdené národnou speleologickou organizáciou alebo známym speleologickým klubom, ktorý týmto preberie na seba morálnu zodpovednosť za pokračovanie memoriálu.

Úlohy na súťaži:

1. Prelezanie trénažera jednolanovej techniky na skalnej stene v trvaní cca 10 minút. Bude sa merať čas prelezania a sledovať dodržiavanie bezpečnostných zásad SRT.
2. Časové poradie prelezania trénažera určí poradie

zostupujúcich družstiev do jaskyne. Sled je po 20 minútach, a ak rýchlejšie družstvo dobehne pomalšie, tak pomalšie je povinné uvoľniť cestu rýchlejšiemu družstvu.

3. Viazanie uzlov na čas.

4. Zostavenie kladkostrojov.

5. Zvesenie druhu z lana.

6. Jedna humorná úloha, nejakým spôsobom súvisiaca s SRT.

Ceny: Prvé tri umiestnenia dostanú hodnotnú jaskyniarske ceny (ca. 150,- 100,- 50,- EUR). Najlepšie ženské družstvo bude taktiež odmenené hodnotnými jaskyniarskými cenami (ca. 100,- EUR).

Mimoriadna cena sponzorov a komisie memoriálu L. Lukáča pre víťaza je: 1.000,- EUR.

Podmienkou pre získanie mimoriadnej ceny okrem víťazstva v súťaži je, že víťazné družstvo o dva roky pripraví a zorganizuje podobnú súťaž niekde v prístupnej časti sveta na úrovni akceptovateľnej komisiou memoriálu L. Lukáča.

Definitívne zaregistrované bude až družstvo, ktoré nám pošle potvrdené prehlásenie a bankový šek na 40,- EUR. Pokiaľ sa niekto rozhodne zaplatiť registračný poplatok až pri prezentácii, nebude mať garantovanú možnosť účasti. Limit 20 + 5 družstiev je maximálny možný limit, ktorý nám povolili orgány štátnej ochrany prírody, pre pohyb v jaskyni a okolitej krajine, ktorá sa nachádza na území CHKO Slovenský kras.

Kontaktná adresa: Gustáv Stibrányi, 044 02 Turňa nad Bodvou č. 328

tel/fax 055 4899101, 4662230, meander@dodo.sk, www.meander.sk

Od januára 2002 aj: www.lukacsкупа.hu

Pozor !!

V dôsledku toho, že se soutěže jeskyňářské zručnosti o putovní pohár L. Lukáča mohou zúčastnit pouze 2+1 družstva z jednoho státu (viz propozice soutěže v tomto čísle), SZS Český kras uspořádá dne 15.6.2002 nominační závody v lomu na Chlumu u

Srbska. Z vítězů budou vybrána dvě dvoučlenná mužská družstva a jedno družstvo ženské, které budou reprezentovat ČSS na závodech na Slovensku. Zájemci o účast se nahlásí M. Závěškoví do 15.5.2002 (tel. domů 02/41741666, 0723/952991).

Soutěžní disciplíny (budou stejné, jako pak na Slovensku):

1. Přelezení treňažeru na skalni stěně jednonanovou technikou - měří se čas a sleduje dodržování bezpečnostních zásad SRT.

2. Průstup jeskyně.

3. Vázání uzlů na čas.

4. Sestavení kladkostroje.

5. Záchrana na laně.

6. Humorný úkol související s SRT.

**Odvody příspěvků, které byly dohledány nebo doplaceny
od 27. 6. (viz Speleo 33) do 30. 11. 2001**

ZO	za rok 2000	za rok 2001	
1-06	28.2.01 2.860,-	28.2.01	3.900,-
1-07		28.11.01	1.800,-
1-10	10.8.01 800,-	10.8.01	3.300,-
3-05		3.12.01	600,-
4-01		7.10.01	300,-
4-03		27.11.01	300,-
5-01		27.2.01	14.400,-
5-02		7/01	600,-
5-03		27.9.01	2.700,-
5-06	26.9.01 800,-		
5-07		23.1.01	3.900,-
6-13		30.7.01	2.200,-
		20.8.01	1.100,-
6-16		15.8.01	300,-
6-18		2.3.01	5.100,-
6-21		4.10.01	300,-
6-23		9/01	5.700,-
7-01		6/01	300,-
7-02		10/01	600,-
7-07	30.11.01 doplaceno 240,- za 97, 1.500,- za 98, 1.800,- za 99, 3.000,- za 2000		

Objev ústí portálové jeskyně v prostoru Hostěnického propadání II

Petr Kos - Petr Nováček (ZO 6-12 Speleologický klub Brno)

O jednom víkendu v měsíci prosinci roku 2001 se konala v Mechově závrtu jedna z posledních pracovních akcí naší ZO v tomto roce a nutno říci, že nebyla určitě poslední, neboť se došlo na mnoho nových velice zajímavých zjištění. Náhlé teplotní změny, související s příchodem prvních větších mrazů, nám poprvé umožnily pozorovat aktivní cirkulaci vzdušných proudů i v j. V Mechově z. Poslední průzkumné práce, probíhající s dílčími úspěchy v nejnižším bodě jeskyně (cca -46 m), nám dělají stále větší problémy v souvislosti s nedostatkem vzduchu a průvodním hromaděním CO₂. I když se daří kyslíkový handicap úspěšně eliminovat menšími počty pracovních akcí, práce jdou kupředu jen velice pomalu.

Během těchto prací se věnujeme také sledování vronů teplého vzduchu z podzemí v celé oblasti

Mokerské plošiny. Kromě několika drobnějších ventarol zanedbatelného významu v blízkosti j. Pekárny a Kamenného žlíbku nic výraznějšího nenacházíme. Zklamání malou úspěšností našeho počínání, se jdeme nakonec pokochat idylkou krásně zasněženého Hostěnického propadání. Po prohlídce zamrzlého ponoru si vzpomínáme na místo, kde má být údajná ventarola, která je uvedena v několika článcích J. Himmela (1990, 2001) na vyobrazených mapkách. Podle uveřejněných kresebných plánů by se měla ventarola nacházet někde v prostoru Vilémova údolíčka (Kříž 1867; Pokorný 1996) s bývalým lomem a povodňovým propadáním Hostěnického potoka, označeným římskou číslicí II. Po chvíli brouzdání sněhem stojíme před posledním cca 7 m vysokým terénním stupněm, za nímž se již nachází uzávěrová stěna starého opuštěného lomu.

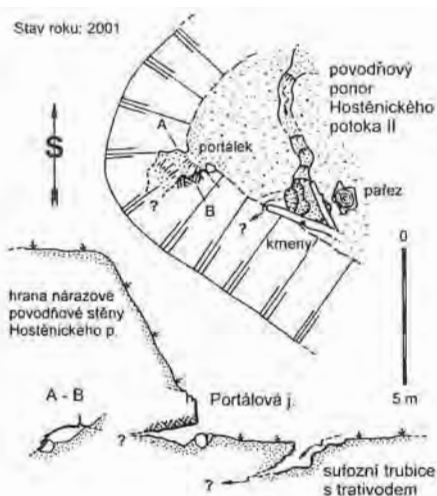
Někde v tomto údolním předělu by měla ventarola být. Ač se ale snažíme prolézat okolní roští sebevíc, nic zde, až na několik slabě ojíněných otvůrků v zasněženém křoví, nenalzáme. Podobně ojíněných míst je tento den všude celá řada, proto si nemyslíme, že se jedná o přímý doklad existence ventaroly.

Na zpáteční cestě se vracíme přes místo, kde se za zvýšených vodních stavů ztrácí povodňové vody Hostěnického potoka (viz příložený obr.). Na dně přítokového zlíbku jsou jasné patrné pozůstatky erozního korytka, které končí v otevřeném hlinitém trativodu, jehož obvod je nádherně ojíněn a okolní sníh je v nejbližším jeho okolí na několika jiných místech dokonce rozťatý. Zde se musely naposledy propadat povodňové vody, protože místa ponorů se každým rokem v této větvi propadání mění.

Naše letmá návštěva propadání by tak mohla být označena za ukončenou, ale nebylo tomu tak. Opodál otevřeného trativodu objevil P. Nováček v čerstvě utrženém břehu jakýsi nenápadný otvor. Poté, co se ležmo naplazil do hustého křoví, oznamuje nález náznak jeskynní chodby. A skutečně, asi 3 m na JZ od vlastního ponoru II je v levém hlinitém břehu ponorového údolíčka patrný náznak oblého jeskynního portálu. Pod stropem vystupující chodby jsou částečně odplavené hlinité sedimenty, které obnažují část krátkého pokračování jeskyně v jz. směru od propadání. Jeskyně má nápadně erozi zarovnaný strop, podobně jako portál j. Pekárny, což by mohlo svědčit o existenci větší fluvialní jeskyně s poměrně vyrovnaným spádem odtoku vod. Vzhledem k tomu, že strop jeskyně se nachází pouhých cca 0,5 m nad úrovní ponoru (cca 371 m n.m.), lze předpokládat, že neznámé pokračování této jeskynní chodby doposud odvádí alespoň periodicky část vod Hostěnického potoka. Zatím ale neznáme přesnější sedimentární výplň jeskyně ani její retenční schopnost.

Asi 50 m na JZ od místa propadání II je znám z blízkosti lesní cesty mělký bahňitý závrť, který by mohl naznačovat směr odtoku recentních nebo fosilních vod, případně hypotetický směr pokračování této "pirátské" jeskynní chodby. Zajímavé je, že zmíněný závrtek byl v minulosti již jednou pokusně kopán, ale bezúspěšně (dle sdělení L. Slezáka; srovnej v Himmel 2001, obr. 2, 11).

Když si uděláme krátkou odbočku do minulosti, zjistíme, že M. Kříž lokalizuje do prostoru propadání II objev jeskynní propasti, učiněný již v roce 1864 během lámání kamene místními vápeníky z Hostěnic

(Kříž a Koudelka 1902, 121; nověji Pokorný 1996). Kříž sám popisuje průzkum této jeskyně a zmiňuje se i o chodbě vedoucí vlevo, tj. směrem zhruba j. od propadání. Nákres této jeskyně se však bohužel do dnešních časů nedochoval.

Vzhledem k aktuálnosti současného řešení problematiky geneze Kamenného zlíbku (Musil 1998) a jeskynní síť v jižní části Moravského krasu by bylo velice zajímavé tuto jeskyni (autory pracovně nazvanou "Portálová") podrobit detailnějšímu průzkumu, nebo alespoň výzkumu její sedimentární výplně. Nadmořská výška vchodu Portálové j. (cca 371 m) by teoreticky mohla odpovídat ponorové oblasti j. Pekárny, případně ji odpovídajícím počítním úrovním (Himmel a Himmel 1967).

Literatura:

- Himmel J. (1990): Hydrografie systému Ochozské jeskyně. - *Čs. kras*, 41: 71-82. Praha.
 Himmel J. (2001): Využití vod vypuštěného rybníku k hydrologickému výzkumu krasového povodí Řičky. - *Speleoforum 2001*, XX: 10-12. Praha.
 Himmel J., Himmel P. (1967): *Jeskyně v povodí Řičky*. - MS, Speleologický kroužek KPS. Brno.
 Kříž M. (1867): *Der unterläfliche Führer in die romantische Gegenden der devonische Kalkformation*. Brn.
 Kříž M., Koudelka F. (1902): Průvodce do Moravských jeskyní. - J. Hon: 1-479. Žďánice-

Objev ústí portálové jeskyně v prostoru Hostěnického propadání II

Petr Kos - Petr Nováček (ZO 6-12 Speleologický klub Brno)

O jednom víkendu v měsíci prosinci roku 2001 se konala v Mechovém závrtu jedna z posledních pracovních akcí naší ZO v tomto roce a nutno říci, že nebyla určitě poslední, neboť se došlo na mnoho nových velice zajímavých zjištění. Náhlé teplotní změny, související s příchodem prvních větších mrazů, nám poprvé umožnily pozorovat aktivní cirkulaci vzdušných proudů i v j. V Mechovém z. Poslední průzkumné práce, probíhající s dílčími úspěchy v nejnižším bodě jeskyně (cca -46 m), nám dělají stále větší problémy v souvislosti s nedostatkem vzduchu a průvodním hromaděním CO₂. I když se daří kyslíkový handicap úspěšně eliminovat menšími počty pracovních akcí, práce jdou kupředu jen velice pomalu.

Během těchto prací se věnujeme také sledování výronů teplého vzduchu z podzemí v celé oblasti

Mokerské plošiny. Kromě několika drobnějších ventarol zanedbatelného významu v blízkosti j. Pekárny a Kamenného žlíbku nic výraznějšího nenacházíme. Zklamání malou úspěšností našeho počínání, se jdeme nakonec pokochat idylkou krásně zasněženého Hostěnického propadání. Po prohlídce zamrzlého ponoru si vzpomínáme na místo, kde má být údajná ventarola, která je uvedena v několika člancích J. Himmela (1990, 2001) na vyobrazených mapkách. Podle uveřejněných kresebných plánů by se měla ventarola nacházet někde v prostoru Vilémova údolíčka (Křiz 1867; Pokorný 1996) s bývalým lomem a povodňovým propadáním Hostěnického potoka, označeným římskou číslicí II. Po chvíli brouzdání sněhem stojíme před posledním cca 7 m vysokým terénním stupněm, za nímž se již nachází uzavěrová stěna starého opuštěného lomu.

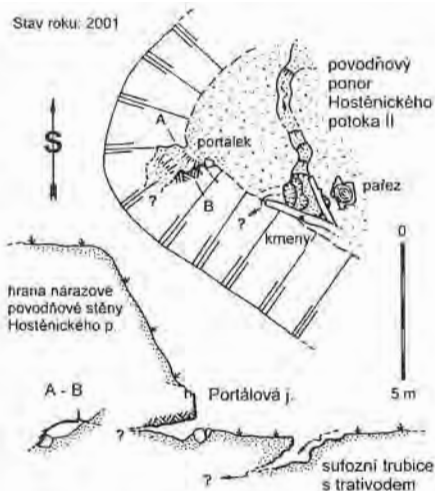
Někde v tomto údolním předělu by měla ventarola být. Ač se ale snažíme prolézat okolní roští sebevíc, nic zde, až na několik slabě ojíněných otvůrků v zasněženém křoví, nenalézáme. Podobně ojíněných míst je tento den všude celá řada, proto si nemyslíme, že se jedná o přímý doklad existence ventaroly.

Na zpáteční cestě se vracíme přes místo, kde se za zvýšených vodních stavů ztrácí povodňové vody Hostěnického potoka (viz příložené obr.). Na dně přítokového zlíbku jsou jasně patrné pozůstatky erozního korytka, které končí v otevřeném hlinitém trativodu, jehož obvod je nádherně ojíněn a okolní sníh je v nejbližším jeho okolí na několika jiných místech dokonce rozťatý. Zde se musely naposledy propadat povodňové vody, protože místa ponorů se každým rokem v této větvi propadání mění.

Naše letmá návštěva propadání by tak mohla být označena za ukončenou, ale nebylo tomu tak. Opatřil otevřeného trativodu objevil P. Nováček v čerstvě utrženém břehu jakýsi nenápadný otvor. Poté, co se ležmo naplazil do hustého křoví, oznamuje nález náznaků jeskynní chodby. A skutečně, asi 3 m na JZ od vlastního ponoru II je v levém hlinitém břehu ponorového údolíčka patrný náznak oblého jeskynního portálu. Pod stropem vystupující chodby jsou částečně odplavené hlinité sedimenty, které obnažují část krátkého pokračování jeskyně v jz. směru od propadání. Jeskyně má nápadně erozí zarovnaný strop, podobně jako portál j. Pekárny, což by mohlo svědčit o existenci větší fluvialní jeskyně s poměrně vyrovnaným spádem odtoku vod. Vzhledem k tomu, že strop jeskyně se nachází pouhých cca 0,5 m nad úrovní ponoru (cca 371 m n.m.), lze předpokládat, že neznámé pokračování této jeskynní chodby doposud odvádí alespoň periodicky část vod Hostěnického potoka. Zatím ale neznáme přesnější sedimentární výplň jeskyně ani její retenční schopnost.

Asi 50 m na JZ od místa propadání II je znám z blízkosti lesní cesty mělký bahňitý závrť, který by mohl naznačovat směr odtoku recentních nebo fosilních vod, případně hypotetický směr pokračování této "pirátské" jeskynní chodby. Zajímavé je, že zmíněný závrťek byl v minulosti již jednou pokusně kopán, ale bezúspěšně (dle sdělení L. Slezáka; srovnej v Himmel 2001, obr. 2, 11).

Když si uděláme krátkou odbočku do minulosti, zjistíme, že M. Kříž lokalizuje do prostoru propadání II objev jeskynní propasti, učiněný již v roce 1864 během lámání kamene místními vápeníky z Hostěnic

(Kříž a Koudelka 1902, 121; nověji Pokorný 1996). Kříž sám popisuje průřezem této jeskyně a zmiňuje se i o chodbě vedoucí vlevo, tj. směrem zhruba j. od propadání. Náčrt této jeskyně se však bohužel do dnešních časů nedochoval.

Vzhledem k aktuálnosti současného řešení problematiky geneze Kamenného zlíbku (Musil 1998) a jeskynní síť v jižní části Moravského krasu by bylo velice zajímavé tuto jeskyni (autory pracovně nazvanou "Portálová") podrobit detailnějšímu průzkumu, nebo alespoň výzkumu její sedimentární výplně. Nadmořská výška vchodu Portálové j. (cca 371 m) by teoreticky mohla odpovídat ponorové oblasti j. Pekárny, případně ji odpovídajícím poříčním úrovním (Himmel a Himmel 1967).

Literatura:

- Himmel J. (1990): Hydrografie systému Ochozské jeskyně. - *Čs. kras*, 41: 71-82. Praha.
 Himmel J. (2001): Využití vod vypuštěného rybníku k hydrologickému výzkumu krasového povodí Řičky. - *Speleofórum* 2001, XX: 10-12. Praha.
 Himmel J., Himmel P. (1967): *Jeskyně v povodí Řičky*. - MS, Speleologický kroužek KPS. Brno.
 Kříž M. (1867): *Der unterläßliche Führer in die romantische Gegenden der devonische Kalkformation*. Brün.
 Kříž M., Koudelka F. (1902): Průvodce do Moravských jeskyní. - J. Hon: 1-479. Žďánice-

Výškov.

Musil R. (1998): Vývoj údolní sítě v jižní části Moravského krasu. - *Geol. výzk. Mor. Slez. v r. 1997*: 11-15. Brno.

Pokorný J. (1996): Vilémovo údolíčko a Ochozská jeskyň. - *Speleo (Praha)*, 23:27-29.

Summary: The discovery of a mouth of Portal Cave within the area of Hostěnice Ponor II.

During an observation tour around the ponor of Hostěnické propadání in the Southern part of the Moravian Karst a small entry portal has been discovered. The cave is situated at the elevation of 371 m and further explorations are proposed. The object was named as Portal Cave.

Nové poznatky o směru podzemního odtoku od Hostěnického propadání III

Jan Himmel (ZO 6-11 Královopolská)

Propadání Hostěnického potoka III leží na jz. okraji Hostěnického údolí pod patou svahu s hřebem skalek jz. směru v úrovni údolního dna ve vzdálenosti 180 m proti toku od můstku s cestou před ponory I a I. Má tvar závrtu o průměru 5–6 m, do něhož ze strany pole ústí mělká erozní rýha občasně, většinou jami, záplavy. V současné době lze ponor zavodňovat pomocí osinkocementových rour z dnes napřimé navigace toku. Jeho ponorová kapacita se pohybuje v rozpětí 1,8–2,3 l.sec⁻¹. Nánosový materiál závrtu poklesává. Svědčí o tom nález plechovky v hloubce téměř 9 m při hloubení šachtice v rámci vyhodnocování ložiska pro lom Mokrá. Z popsané situace lze útvár považovat za zanesený paleoponor.

Když v roce 1998 autor s kolegy z České speleologické společnosti prováděl stopovací zkoušku od Hostěnického propadání III za použití vysoké dávky 15 kg fluoresceinu a sledoval v nižší části povodí 12 povrchových profilů a v okolí ponoru 5 nejbližší a do všech stran možného odtoku situovaných vrtů, nebylo barvivo nikde zaznamenáno. Nepodařilo se to přes předchozí metodické zkoušky s aktivním uhlím. Fluorescence měla být vyvolána syntetickým lihem a postupem blíže popsaným (Himmel 1999).

Místo syntetického lihu byla použita směs čistého 96% ethylalkoholu s 15% roztokem hydroxidu draselného v poměru 1:1. Z obou konců patron bylo odebráno malé množství exponovaného aktivního uhlí, celkem asi 3 až 5 gramů a přelito směsí ethylalkoholu tak, aby se zvlhčil celý objem testovaného aktivního uhlí a ještě nad ním zůstalo malé množství roztoku. Po dvanácti hodinách stání, kdy se usadil černý kal ve směsí ethylalkoholu, se ve tmě sklenička naklonila tak, aby směs

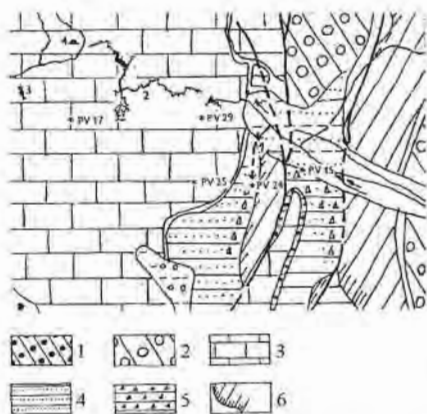
ethylalkoholu стекла k jedné stěně a vytvořila zde silnější vrstvu asi 1 cm vysokou. Světlým kuželíkem baterky při osvit z boku při pozitivním nálezu fluoresceinu se objeví v paprsku světla fluorescence.

Nejprve bylo novému testu podrobena 35 patron s aktivním uhlím z profilu na proudící vodě, povětšinou povrchových. Zbarvení, které by bylo jednoznačně fluoresceinové, nebylo u žádné patrony zjištěno. Poté bylo opětovně novým způsobem zpracováno 18 patron instalovaných ve vrtech. Výsledek byl překvapující: u pěti z šesti patron exponovaných ve vrtu PV 24 byla vyluhována pozitivní fluorescence. U ostatních vrtů byl výsledek negativní.

Každý profil byl patronami s aktivním uhlím osazován ve třech na sebe navazujících etapách a to s dobou expozice přibližně ve délce 3 týdny. Výsledky shrnuje tab. 1.

Stopovací zkouška, provedená v roce 1998 z Hostěnického propadání III, ukázala směr odtoku vod jz. směrem, který je zřejmě ovlivněn tektonikou členité geologické stavby této východní hranice Moravského krasu, kde krasové území, tvořené převážně říčskými vápenci, je od kulmu Dražanské vrchoviny odděleno zónami písčitých vápenců s hostěnickou vápencovou brekcií směru S-J, do nichž jsou na několika místech lokálně včleněny ostrovské břidlice stejného směru.

Vrt PV 24, ve kterém byl stopovač zachycen, je situován 230 m jz. od ponoru III. Podle informací poskytnutých D. Hyprem prochází vrt zpočátku prachovitou břidlicí s vložkami sedého brekciového vápence, dále říčskými vápenci s klasty s tenkou vložkou břidlice a písčitými vápenci. Patrony s aktivním uhlím byly situovány do hloubky 88 m

Obr. 1: Geologické schéma oblasti asituace vrtů (Podle Dvořák - Pták, 1963).

blízko zóny otevřených krasových puklin s velkým sklonem a do puklinové zóny v hloubce 120 m pod povrchem.

Zbarvení se objevilo ve vrtu PV 24 během patnáctidenní expozice aktivního uhlí nejprve v hloubce 120 m pod povrchem. Horní zóna zvodnění sledovaná druhou patronou v hloubce 88 m fluoresceinem zatím zasažena nebyla. Počítáno pro dobu 15 dní vychází postupová rychlost 15,33 m.den⁻¹, tj. 0,017 cm.s⁻¹. Jedná se tedy o průstup vody puklinovým systémem. Zajímavá je okolnost hlubinného průběhu v hornině preferované odtokové zóny, která probíhá v hloubce okolo 60 m pod úrovní hladiny této oblasti a o 54 m niž, než jsou ve vzdálenosti cca 300 m koncové prostory Ochozské

jeskyně.

Vyšší úroveň zvodnění kolem vrtu PV 24 byla zasažena stopovačem až později, mezi 15.-39. dnem od zahájení stopovací zkoušky. Postupová rychlost horninovým puklinovým systémem k horní patroně s aktivním uhlím, exponované v úrovni 308,3 m n.m. m., tj. 27 m pod úrovní hladiny spodní vody, by byla maximálně 14,38 m.den⁻¹ (0,0166 cm.s⁻¹), minimálně 5,9 m.den⁻¹ (0,007 cm.s⁻¹), nejpravděpodobněji však kolem 11,5 m.den⁻¹ (0,013 cm.s⁻¹).

Zbarvení fluoresceinem v PV 23 bylo zachyceno též poslední, třetí etapou vsazovaných patron s aktivním uhlím v době od 8.6. - 1.7., tj. od 39. - 61. dne od vpravení stopovače do ponoru a to v horní i spodní hloubkové úrovni.

Sledované ostatní vrtů (PV 15, PV 17, PV 25, PV 29) byly po celou dobu zkoušky negativní. Znamená to tedy, že od ponoru III na jz. okraji Hostěnického údolí odtékají vody již směrem k PV 24, tj. směrem k těženému lomu. Z postupové rychlosti vyplývá pohyb v puklinách vyplněných spodní vodou nikoliv v soustředěném toku. Rychlost 11,5 m.den⁻¹ je pro puklinový systém poměrně značná rychlost a ukazuje na jejich relativní otevřenost.

Podle množství vtoku vody do ponoru při stopovací zkoušce průměrně 2,15 l.s⁻¹, tj. 185,76 m³.den⁻¹ (14 303 m³ za 77 dní), lze uvažovat při teoretické porozitě hornin 5 % o stopovačem zasaženém horninovým obsahu asi 286 070 m³. Při pravděpodobné hloubce vodního sloupce 70 m zasaženého stopovačem a plně vzdálenosti od ponoru 230 m, by šířka pásma, v němž se pohyb vody uskutečňuje, byla 17 m. Pravděpodobnější se zdá, že z první části úseku již stopovač odtekl, takže při vzdálenosti asi 180 m by šířka pásma byla 22 m. Jsou to ovšem jen teoretické a přibližné hodnoty. Toto

	označení vrtů a označení patron						
	PV 15	PV 17	PV 24		PV 25	PV 29	
úroveň patron m.n.m	312	314	308	276	317	339	314
pod terémem m	-65	-50	-88	-120	-95	-40	-65
expozice							
30.4.- 15.5.	0	0	0	+	0	0	*
15.5.- 8.6.	0	0	+	+	0	0	-
8.6.- 1.7.	0	0	+	+	0	0	-

* patrona zaseknuta a utržena

Tab. 1: Výsledky stopovací zkoušky

pásmo spodní vody asi 20 m široké odvádí od ponoru III vodu již směrem.

Pokud by se postupová rychlost neměnila a odtok by přes úvahy o hydrologické bariéře ve směru Z-V někde uprostřed dobývacího prostoru lomu pokračoval stále stejným směrem, dospěl by do oblasti obce Mokrá asi za 130 dní. Pokud by jeho další směr byl ovlivněn předpokládanou hydrologickou bariérou v prostoru lomu a zmíněný směr pohybu se obrátil k západu, trvalo by 243 dní, než by dospěl do údolí Řičky.

Literatura:

Himmel J. (1999): Nová stopovací zkouška od Hostěnického propadání III. - *Speleofórum '99*: 13-15. Praha.

Dvořák J. - Pták J. (1963): Geologický vývoj a tektonika devonu a spodního karbonu Moravského krasu. - *Sbor. geol. Věd Ř.G.*, 3, 49-84, Praha

Summary: New tracing experiment was carried out in the sink of the Hostěnice Creek no. III.

Fifteen kg of fluorescein were used as a tracer at water discharge of 2.15 l.s⁻¹. Tracer was indicated in the borehole PV' 24, which is situated 230 m to SSW of the sink. The sink drains the fissure system at the depth of 120 m under the surface or 60 m under groundwater level. The water velocity reached from 11 to 15 m.day⁻¹. Theoretical width of the groundwater drainage zone was calculated to 20 m.

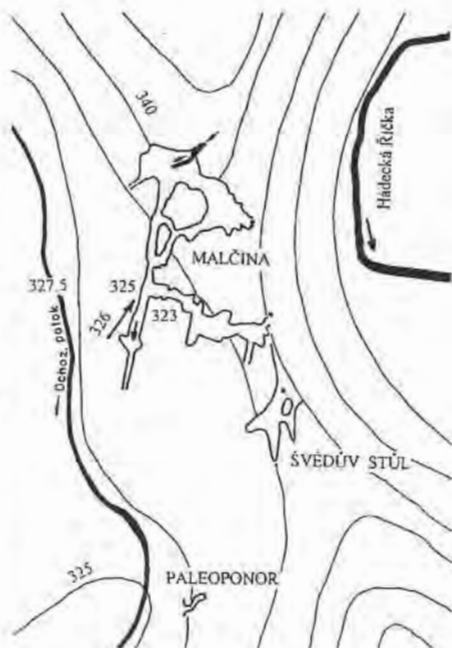
K původu vod v jeskyni Malčíně

Jan Himmel (ZO 6-11 Královopolská)

V severojižní chodbě tvořící hlavní osu jeskyně a ústící jedním koncem visutě do Blátivého domu, stéká občas v době vyšších vodních stavů blíže k j. konci chodby z horní chodbičky drobný přítok o kapacitě asi 0,03-0,05 l.sec⁻¹. Při ústí do spodní chodby překonává rozstředím 2,2 m vysoký stupeň a naplňuje mělké jezírko s širokou vodou na dně spodní chodby, kterou zatápí směrem k jejímu jižnímu konci, kudy voda z jeskyně opět odtéká. Na tento drobný občasný přítok do jeskyně Malčiny upozornil v literatuře poprvé Balák (2001).

Při zvýšených průtocích v září 2001 po nezvykle velké srážkové aktivitě (148,1 mm v měsíci) se činnost tohoto přítoku neznámého původu opět obnovila. Pro stanovení původu této vody odebral a zpracoval autor dne 20.9.2001 srovnávací vzorky pro hydrochemické posouzení vod v okolí. Mimo vody neznámého přítoku byly odebrány vzorky vody ze začínající zátopy na dně Blátivého domu Malčiny jeskyně, kde se občas vytváří jezero přes 1 m hluboké s plochou 92 m² a objemem 150 m³ (Himmel 2000). Dále byly odebrány vzorky z Ochozského potoka, Hádecké Řičky a Hostěnického potoka, vytékajícího ze vchodu Ochozské jeskyně. Výsledky shrnuje tab. I.

Z provedených hydrochemických analýz vyplývá příbuznost shora popsaného občasného přítoku v j. části jeskyně Malčiny s vodami Ochozského potoka. Nasvědčují tomu podobné hodnoty obsahu alkality, celkové tvrdosti, vápníku,

Obr. 1: Situace jeskyně Malčína vzhledem k povrchu.

Srovnání vod v Malé jeskyni s okolními recipienty						
		č.1	č.2	č.3	č.4	č.5
vodivost	$\mu S.cm^{-1}$	737	522	645	420	549
alkalita	$mg.l^{-1}$	4,3	3,5	3,3	1,5	2,3
celk. tvrdost	$mg.l^{-1}$	6,1	4,7	5,2	4,9	5,0
vápník	$mg.l^{-1}$	102	80	109	61	69
hořčík	$mg.l^{-1}$	12,3	8,4	0?	22,7	18,7
Ca/Mg		8,3	9,5	9	2,7	3,7
chloridy	$mg.l^{-1}$	15,3	5,6	12,4	4,8	11,5
síraný	$mg.l^{-1}$	58,6	48,5	59,6	71,4	75,1
dusičnaný	$mg.l^{-1}$	48,5	10,2	58,2	14,7	34,3

Tab. 1: Srovnání vod v Malé jeskyni s okolními recipienty. Označení vzorků: č.1 jeskyně Malá, přítok z horní chodby; č.2 jeskyně Malá, Blatý dům; č.3 Ochozský potok; č.4 Hádecká Řička; č.5 Hostěnický potok

chloridů síranů, dusičnanů a vodivosti vody. Nejedná se však o přímý ponor z řečiště, nýbrž o vodu z jeho

Čerpací pokus ve Trativodné chodbě Staré Rasovny v Moravském krasu

Libor Beny Beneš (ZO 6-19 Plánivý)

Znavení neustálým vyprávěním a vzpomínáním na drsné příhody a krušné okamžiky při čerpacím pokusu v roce 1982, rozhodli jsme se vyřešit tajemství V. sifonu Trativodné chodby v areálu Staré Rasovny, u jehož hladiny tenkrát průnik skončil. Oba pamětníci, kteří se stali hlavními iniciátory celé akce, J. Čička Kočí a Milan Večeřa, zmnohonásobili svoje úsilí a výřečnost, když na počátku tohoto roku začal plán získávat konkrétní podobu. Brzy byli zvikláni i poslední váhavci a byl stanoven termín 4.-8.května 2001. Od února probíhala příprava materiálu. Byla zkontrolována čerpadla, kabely i mobilní rozvodné skříně. Měnily se koncovky na kabelech a tlakových hadicích. Část materiálu byla zapůjčena od spřátelených skupin Tartaros a Hořštejn. Pro vlastní průzkum V. sifonu byla domluvena spolupráce s potápěči P. Nakládačem ze Speleo-aquanautu a D. Netušilem z Labyrintu.

Generální zkouškou čerpacího pokusu byl nečekáný "Velikonoční prošťuch", kdy jsme se pomocí čerpadel a tlakových hadic snažili zprůchodnit ekrementy ucpané odpadní potrubí z naší základny Slepíčárna. Přes efektivní geizíry vody a rozložených hnědých válečků bylo dosaženo jen částečného úspěchu a pro plné zprůchodnění se

hyporhealu, doprovázející povrchovou vodu ve štěrčích pod lůžkem toku. Tomu svědčí mírně vyšší mineralizace, zatím co vody povrchového toku jsou při vyšších průtocích zředěnější s nižšími hodnotami koncentrací jednotlivých chemických veličin.

Původu vody z Ochozského žlíbku nasvědčuje též poloha místa. Přítok před j. koncem Malé jeskyně se nachází 20 m od povrchového řečiště Ochozského potoka a asi 1,5 m pod jeho úrovní.

Literatura:

Balák I. (2001): *Údolí Řičky v Moravském krasu*. - Blansko; 1-214.

Himmel J. (2000): Hydrologie největšího občasného jezera v povodí Řičky. - *Estavela*, 4: 14-19. Brno.

Summary: Origin of water in the Malá Cave.

Origin of the water in a small creek in the Malá Cave was studied. The chemical analyses indicated the source of the water in Ochoz Creek.

musela část potrubí vykopat a opravit. Získali jsme však značnou zručnost v přepojování čerpadel, nasazování reducí a sestavování hadicových tahů. Bylo to výborné cvičení, které, jak se později ukázalo, o Velikonočních absentujícím členům při vlastním čerpacího citelně chybělo. Kombinace vypínače a reverzního přepínače totiž dokázala zmást i studenty VŠ takovým způsobem, že je nebylo možné k obsluze rozvaděče vůbec použít.

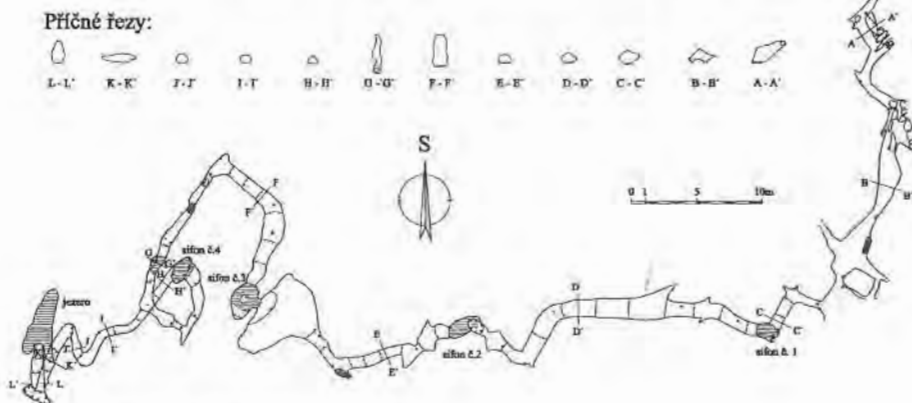
Popis jeskyně

Vchod do jeskyně se nalézá v komplexu Staré Rasovny, v její levé části v místech, kde výrazná skalní stěna přechází ve zboru balvanů Zbořiska. Vstupní část je tvořena nízkou chodbou vedoucí k S, jejíž levou stěnu tvoří bloková sut' Zbořiska a pravou kompaktní skála. Chodba se postupně stáčí k SSZ a končí 3 m vysokým skalním stupněm, z jehož dna vychází k JZ šikmo dolů trativod ukončený za standardní situace vodní hladinou. Po 1,5 m se trativod lomí doprava o 90° k SZ. I. sifon je široký 1 m a velmi nízký, po položení prkenné lávky na kameny jeho dna zbyvalo ke stropu jen 30 cm. Tento úsek je naštěstí jen 1,5 m dlouhý, pak se strop zdvihá do výšky 50-60 cm. Dále se chodba zdvihá v délce

STARÁ RASOVNA - TRATIVODNÁ CHODBA č. 540

Měřeno závěsným kompasem a pásmem ve dnech 24.-25. července 1982.

Zaměřila ZO 6-02 ČSS, měřil a zpracoval Josef Weigel.

Obr. 1: Púdorys Trativodné chodby.

30 m oválným tlakovým kanálem o šířce 1 m, částečně zaneseným šterky s kulmskými valouny. Směr se stáčí mírně doleva k Z až SZ a končí přepadovou hranou II. sifonu. Šest metrů za I. sifonem je po pravé straně 3 m dlouhá plazivka končící v sedimentech. Při tomto čerpacím pokusu byl zaznamenán průsak vody z této plazivky k I. sifonu. Před II. sifonem se chodba rozšiřuje do prostory 1x1,5 m s výškou 1,5 m. Zde se chodba znovu lomí o 90° a přechází v II. sifon. Jeho sestupné rameno je tvořeno dvěma stupni. První stupeň, 1 m hluboký, je rozdělen na úzké skalní okno a nízkou chodbičku širokou 50 cm a vysokou 70 cm, na jejímž dně zůstává a mírně dotéká louže vody. Po 1 m se chodbička i okno spojují v úzkou, 40 cm širokou a 2 m vysokou puklinu, která se po 70 cm rozšiřuje do propásky o průměru 80 cm. Propáška tvoří druhý stupeň sifonu a je 4 m hluboká. Její dno je nejnižším místem II. sifonu. Z kolena sifonu vychází nízká, 40 cm vysoká a 1-1,5 m široká vzestupná chodba, částečně vyplněná šterkem s příměsí kulmských valounů mířící k JZ. Po 10 m se chodba rozšiřuje do prostory 5 m vysoké, orientované k SZ, kde chodba přechází v přepadovou hranu III. sifonu. V prostofe jsou vyryty nápisy dokumentující návštěvy těchto prostor v roce 1950 (Ondroušek, Čubuk, Coufalík, Krátký, Sekanina, Pokorný a Kučera) a v roce 1982

“Plániváci”. Hladina III. sifonu se nachází v hloubce 4 m pod přepadovou hranou. Hloubka sifonu je 4 m a po vyčerpání je nutné vzniklou osmímetrovou, skoro kolmou stěnu vystrojit lanem. Strop sifonu je snížen skalní kulisou, takže výška nad vodou je max. 50 cm a šířka 1 m. Za kulisou se sifon rozšiřuje v malou síňku 2x3 m s výškou 80 cm. Na jejím dně jsou dva větší kameny, vrchol většího z nich je použit jako polygonový bod č. 23. V kolenu sifonu se směr opět mění o 90° doprava k SV. Ze síňky vychází vzestupná chodba částečně vyplněná šterky. Chodba se stále zdvihá, zatáčí doleva a po 5 m přechází do prostory 5 m vysoké, 3 m široké, orientované k SZ s příkrým dnem tvořeným jílovými sedimenty. Prostora končí skalní stěnou přecházející do komínů ve stropě. V levé stěně je ve výšce 2 m nad dnem skalní okno, z něhož pokračuje 25 m dlouhá puklinová meandrující chodba široká 30-60 cm a vysoká 1,5-3 m. Chodba se celkově stáčí doleva a klesá až k hladině IV. sifonu. Ten je tvořen obřím hmcem o hloubce 4 m z jehož dna vychází jz. směrem 20 m dlouhá chodbička o rozměrech 40x50 cm. Chodbička se stáčí s. směrem, točí se o 180° a přechází v přepadové okno do 31 m hluboké propasti. Dno propasti je tvořeno hladinou V. sifonu o rozměrech 3x5 m. Pod hladinou pokračuje s. směrem chodba o průměru 2 m klesající pod úhlem 45°. Po

cca 11 m v hloubce 9,5 m se z levé strany objevují kalcitové kulisy, které výrazně snižují profil chodby.

Popis čerpání

Vlastní akce byla zahájena v pátek ráno v 9:00 sestavováním kabelového tahu od naší základny Dittrich k Staré Rasovně. Po 11:00 byl zahájen transport materiálu do jeskyně a zřizování první čerpací stanoviště před I. sifonem. Zajímavým faktem byla skutečnost, že hladina I. sifonu byla o cca 80 cm níže, než při kontrolní návštěvě 15. dubna 2001. V té době musela hladina vlivem skapové vody nastoupat do neobvyklé výšky, protože námi zjištěná úroveň hladiny byla uznána jako standardní. To uspořilo množství času, protože bylo nutné vyčerpat menší množství vody, než se předpokládalo. Čerpání proto trvalo jen 8 min. Ještě během pátku se podařilo dopravit do II. sifonu čerpadlo a natáhnout kabelový a hadicový tah. Při kontrolním, asi 20 min. trvajícím čerpání poklesla hladina cca o 1 m. To nás naplnilo optimismem, protože v roce 1982 byl II. sifon, 5 m hluboký, dvěma čerpadly Rondella čerpán přes 10 h. Dnes jsme použili čerpadlo KDMU 65 napojené z obavy před vracející se vodou na 1' hadici. Voda byla čerpána, tak jako v předchozím případě, do trativodu před I. sifonem. Při kontrole v jeskyni Piková dáma bylo zjištěno, že čerpaná voda vytéká ze suti v koncových partiích Ledové chodby.

V sobotu ráno jsme pro zvýšení rychlosti nahradili 1' hadicový tah hasičskými hadicemi typu C. Tento tah se vyplatil, protože zbytek sifonu byl za 1 h vyčerpán. Ihned byl zahájen transport materiálu ke III. sifonu. Je prodloužen kabelový i hadicový tah a ještě před polednem zahajujeme čerpání III. sifonu. Za další 1,5 h. je sifon prázdný. Vzestupná chodba za III. sifonem je však částečně zanesena šterky a musí se prohloubit. Po zprůchodnění začínáme transport materiálu ke IV. sifonu. Zatím jen lávky do III. sifonu a žebříku do okna v koncové prostofe chodby, odkud pokračují puklinové meandry až ke IV. sifonu. Celými meandry natahujeme hadicový tah (hasičská hadice typu C). Vlastní přepojení hadicového tahu, kabelů a transport čerpadla proběhne až v neděli po dočerpání III. sifonu. Z obav před dotékáním II. sifonu byl zvolen následující postup: do II. sifonu bylo dopraveno čerpadlo KDMU 80 napojené na samostatný kabelový a hadicový tah (hasičská hadice typu C). Druhý kabelový tah je od rozvaděče před I. sifonem veden k čerpadlu KDMU 65 postavenému v III. sifonu. Na to je napojena opět hadice typu C, která je vedena přes přepadovou hranu

III. sifonu po šterkovém svahu do nejnižšího místa II. sifonu. Na přepadovou hranu III. sifonu je umístěn telefon od rozvaděče před I. sifonem, aby byla zajištěna souhra čerpání obou sifonů. Během těchto akcí probíhá fotodokumentace (B. Polák).

V neděli ráno musíme snížit hladinu I. sifonu (silný skap). Rozhodujeme se pro klasickou metodu - kýblování. Po 20 kýblech je I. sifon znovu průstupný a zapínáme čerpadla v II. a III. sifonu. Během několika minut signalizuje snížený průtok v hadicích vyčerpání obou sifonů. Transportujeme čerpadlo KDMU 65 s kabelovým tahem k IV. sifonu. Propojujeme hadicový tah přes III. sifon a zahajujeme čerpání IV. sifonu. Za další 1,5 h. je sifon prázdný. Nastupuje vystrojovací družstvo, které současně transportuje potápěčský materiál. V ústí koncové propasti jsou osazeny dva nýty a zavěšena lana k snadnějšímu spuštění potápěče na hladinu (stěny propasti jsou pro svoji členitost a sklon volně lezitelné). Vzhledem k obtížnosti transportu k V. sifonu a skutečnosti, že z potápěčů zbyl jen P. Nakládal (D. Netušil měl autonochodu), byl pokus minimalizován na zjištění, jestli je vůbec kam se potápět. Pokus byl tedy realizován s lehkou výstrojí, lahvemi 2x7, bez ploutví atd. K překvapení všech však potápěč objevil pod hladinou chodbu o průměru 2 m pokračující pod úhlem 45° volně dál. Viditelnost byla 3-4 m. S tím byl pokus ukončen a veškerý materiál včetně čerpadla a hadic odtransportován před III. sifon.

Mezitím je ve Spirálce zapnuto čerpadlo KDMU 100, ponořené v Jezírku, které je součástí Pikovko-spirálkového (P-S) sifonu. Chceme si ověřit, zda není možná komunikace mezi hladinami P-S sifonu a V. sifonu. Při čerpání tlakového kanálu ústícího do P-S sifonu, malebně pojmenovaného Díra do pekla, bylo dosaženo úrovně -40 m pod hladinou normálního stavu vody. Ani v takové hloubce nebyly objeveny žádné prostory ani odbočky. Přesto přítéká z tlakového kanálu do P-S sifonu přítok o vydatnosti 0,5 l.s⁻¹ s jinou teplotou, než je voda ve zbývající části Pikové dámy. V neděli je čerpadlo zapnuto jen po krátkou dobu a pokles o cca 10 cm se nám nezdá dostatečně průkazný vzhledem k poměrům v V. sifonu. Při druhém potápěčském pokusu v pondělí je znovu čerpáno, a pokles o 50 cm v obou sledovaných místech je jako důkaz jednoznačný.

Pes noc byla probatována všechna rizika a aspekty celého pokusu a bylo rozhodnuto učinit ještě jeden pokus. V pondělí ráno jsme nastoupili do

Obr. 2: Řez jeskyní

jeskyně posílení o několik členů ZO 6-15 Holštejská a po zjištění, že II. i III. sifon jsou průstupné jsme vynosili všechny materiál, čerpadla, kabely a hadice před jeskyní a odtud pak na základnu. Mezitím nastoupil P. Nakládal s podpůrným týmem na další pokus. Podařilo se mu sestoupit až do hloubky 9,6 m, kde další postup uzavřela kalcitová kulisa vystupující z levé strany chodby. Je zajímavé, že podobnou kulisu viděl potápěč o 7 m zpátky po pravé straně. Vyslovil domněnku, že se jedná o kalcitovou výplň posunutou tektonikou v horizontálním směru o 7 m. Vzhledem ke kladnému výsledku pokusu o snížení hladiny Jezírka ve Spirálce se nepokoušel o průnik kolem kalcitové kulisy. Pokud by v cestě nestály žádné skalní prahy, dala by se hladina v V. sifonu snížit až o min. 40 m a uvedená místa projít suchou nohou. Viditelnost při druhém ponoru byla jen 30 - 40 cm. Charakter odkalování vody odpovídá sifonu bez přítoku. Předpokládaná doba odkalení min. 1 týden až 1 měsíc. Během přípravy na ponor je nebezpečí zkalení vody od kamenů padajících do sifonu při neopatrném sestupu k hladině.

K nejdůležitějším objevům celé akce patří prokázání spojení hladin v V. sifonu s hladinou Pikovko-spirálkového sifonu, zjištění pokračování průchodných prostor pod hladinou V. sifonu a prokázání spojení levostranných trativodů v přední části Trativodné chodby s Pikovou dámkou. Z drobnějších objevů lze pak jmenovat změnu klimatu

za III. sifonem (výrazné oteplení) a citelné průvany v komínkách před IV. sifonem.

Poděkování:

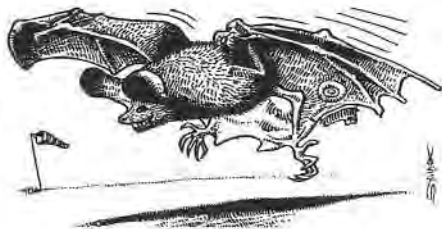
ZO 6-13 Tartaros - zapůjčení kabelů

ZO 6-15 Holštejská - zapůjčení kabelu, pomoc při transportu materiálů

J. Čiča Kočí, M. Večeřa - výborný nápad, jak využít krásného květnového počasí

Summary: Pumping experiment in the Trativodná Passage of the Stará Rasovna Ponor.

Four sumps had to be pumped out before descending almost 30 m deep shaft with a lake (the 5th sump) at the bottom. The diver tried to reach some new spaces twice but his advance was stopped in a depth of 9,6 m by a calcite pendant. The pumping experiment of the Spirálka - Piková Dáma Sump in the Spirálka Cave indicated parallel water level change both in Spirálka and in the lake at the bottom of Trativodná Passage. This action proved direct connection between the Trativodná Passage and so called Dira dopekla (Hole to the Hell) in Spirálka - Piková Dáma Sump. (Hole to the Hell is a freatic passage under the water level, 70 cm in diameter and with small tributary, sinking under inclination of 35-40°. The depth of almost 40 m under the water level was reached but the main task was not fulfilled.)

Abisso di Monte Novegno (-478 m) Jedna z TOP TEN světových vertikál – krátká zpráva o sestupu

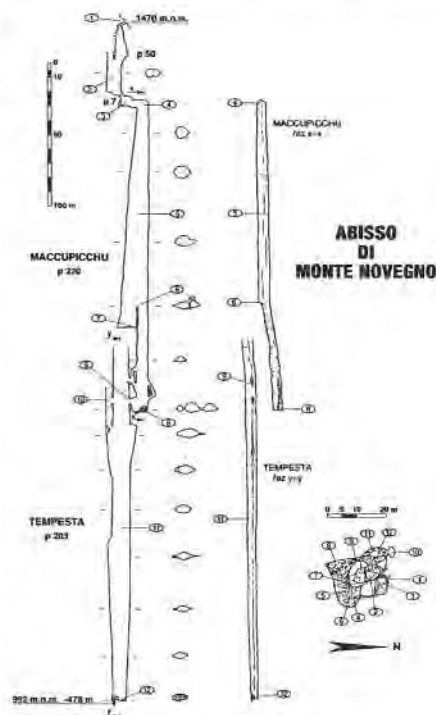
Michal Novák (SZS č.1 Český kras)

Ve dnech 20.-23. 9. 2001 uskutečnili členové SZS č.1 R. Židlický, M. Novák, Z. Šlahůnek, J. Zelinka a P. Smíšek krátký výpad do italských Toskánských Alp, kde se ve výšce 1 470 m n.m. nachází vchod do 478 m hluboké propasti Abisso di Monte Novegno, pojmenované po nedalekém stejnojmenném vrcholu. Tato propast je jednou z megavertikál světa. Jde v podstatě o dvě ústřední šachty grandiózních rozměrů P 220 a P 203, spojené malým průřezem.

U horské chaty nedaleko vchodu, kde nacházíme dočasné útočiště, se téměř ztrácíme v husté mlze. Ihned po příjezdu jdeme lokalizovat vchod. Vchod do propasti o rozměrech 0,5x 0,5 m je nejužším místem jeskyně. Nachází se nedaleko vrcholu Monte Novegno v naprosto šiléném terénu asi 100 m od hrany ledabyle oploceného lesa, v příkrém zalesněném svahu v malých skalách.

Po nutných přípravách železa, špagátů a konzultací s lanový plánem od Italů, zahajujeme sestup druhý den v 10:00. První sestupuje dvojice Židlický, Novák zhruba s 300 m lan. Po 6 metrech vstupní plazivky následuje P 50 lehce skrácená deštíkem, krátká P 7 s jezírkem na dně a asi desetimetrový meandr, který nás přivádí nad první monumentální studnu P 220 – Machu Picchu. Zde zjišťujeme, že minimálně část této studny je vystrojena. Pomalu začínáme sjíždět toto metro postavené na výšku. Jak se později ukazuje, studna je vystrojena pouze do hloubky -150 m, a to nás nutí přebalovat vaky. Časová úspora se tím velmi zminimalizovala. Zde nás dohánějí Zelinka, Šlahůnek a Smíšek se zbytky materiálu. Asi 70 m nade dnem P 220 je oříšek v podobě 10 m skalního žebra rozdělujícího studnu na dvě části, které je třeba

rozkročmo pfekonat. Sestup propasti pokračuje na protější straně. Díky chaosu s neúplně vystrojenou studnou musíme zbytek P 220 přestrojovat. Co by člověk z tréninkových důvodů neudělal. Na dně P 220, v hloubce přibližně -280 m necháváme karbid, vaření a Zelinku, kterého lehce trápí záda. Na dno

jdeme naotočku. Z malého okna, asi 5 m nade dnem P 220, nastupujeme do P 203 – Tempestu. Několik kratších přepínek a studna se otevírá do megalomanských rozměrů. Zbývajících 150 m slaňujeme téměř bez kontaktu se stěnou. Po 6 h. stojíme na dně v hloubce -478 m, pouhých 10 m od kolmice od vchodu. Lehké posílení při výstupu pod P 220, krátké zdržení s vytahováním lan z P 203 a můžeme pokračovat. Dvojice Zelinka, Židlický vystupuje s lehkým předstihem s částí lan. Novák, Šlahůnek a Smešek odstrojují zbytek propasti a kolem půlnoci jsme všichni venku.

Lehce mrholí. Poslední lahůdkou je kluzký svaň nad vchodem. Co 10 kroků, to držka do listí. Se dvěma vaky není nic lepšího.

Ráno již za deště balíme, krátká rozlučka s místními horaly a „go home“.

Nové nálezy plže *Oxychilus (Riedelius) montivagus* (Kimakowicz, 1890) z rumunských jeskyní

Libor Dvořák – Michal Horský

Skelnatka rumunská (*Oxychilus montivagus*) je středně velký plž se žlutavě zbarvenou ulitou, která je plochá s lehce vyvýšeným koutočkem. Šifka ulity je 10-12 mm, výška 4,5-5,5 mm. Svými rozměry se blíží skelnatce hladké (*O. glaber*), jejíž ulita dosahuje rozměrů š. 11-13 a v. 6,0-6,5 mm. Díky velmi úzké pištěli jsou nedorostlí jedinci skelnatky rumunské nápadně podobní skelnatce stlačené (*O. depressus*), která má ulitu o rozměrech š. 7,5-8,5 a v. 3,8-4,0 mm. Oba zmiňované druhy žijí i na našem území v suti i v jeskyních. Pro skelnatku rumunskou je charakteristickým znakem, který ji odlišuje od zmíněných dvou druhů, široce do strany vytažené ústí ulity. Tento znak je na spodní straně opticky zvýrazněn díky velmi úzké pištěli, která zaujímá pouze 1/18-1/19 šířky ulity. Při porovnání má skelnatka hladká ze zmiňovaných druhů pištěl nejširší (1/13 šířky ulity), naopak skelnatka stlačená má pištěl nejužší, ale vzhledem k malým rozměrům její ulity zaujímá pištěl „pouze“ 1/14-1/15 šířky ulity.

Velké množství zástupců rodu skelnatka (*Oxychilus*) obývá izolované oblasti jižnějších částí Evropy. Skelnatka rumunská je endemický druh Rumunska, kde obývá pouze západní část Jižních Karpat – pohoří Apuseni (Muntii Apuseni) a Banát (Muntii Banatului; Grossu 1983; Riedel 1980, 1996). Vyskytuje se v montánní zóně zmíněných pohoří na stinných místech, pod kameny nebo listím; na území

Pár informací pro následovníky: Lokalizace vchodu je poměrně náročná, je dobrá předechozí konzultace nebo ještě lépe doprovod znalý terénu (My jsme měli Roberta, který v propasti již byl). Propast je vystrojena závitovými šrouby, jediná klasická plaketa je ve vchodu. V propasti je poměrně nevyzpytatelný vodní režim, vzhledem ke stále přítomnosti vody na některých místech v jeskyni může být zvlášť při jarním tání nezanedbatelným nebezpečím.

Summary: Di Monte Novegno Abyss. One of the „TOP TEN“ world vertical shafts - short message of descending.

Several members of the Speleological Rescue Service visited this 478 m deep shaft in Toscanian Alps (Italy) in September of the last year.

svého výskytu žije často společně s výše zmíněnými příbuznými druhy *O. depressus* a *O. glaber* (Grossu 1983). Žije hlavně podzemním způsobem, častý je také v jeskyních (Negrea 1964; Riedel 1996). Na jeskyně je vázán poměrně úzce, proto se řadí mezi troglofilní živočichy (Riedel 1996).

Nové nálezy v Banátu: Nálezy pocházejí z pohoří Gorgan, který je jz. částí Banátu. Dvakrát byl zaznamenán *O. montivagus* poblíž města Moldova Noua v jeskyni Pestera Gaura Haiduceasca (L. Dvořák lgt., det. et coll.), odkud je tento druh znám i z literatury (Grossu 1983). Poprvé byla 24.8.2000 nalezena 1 ulita o rozměrech 9,5x4,7 mm, podruhé 12.4.2001 již 2 ulity o rozměrech 10,6x5,2 a 10,4x5,1 mm. Společně s tímto druhem obývá jeskyni příbuzný a taktéž troglofilní druh skelnatka hladká (*Oxychilus glaber*; viz též Dvořák 2000) a dále lesní či víceméně lesní druhy slimák popelavý (*Limax cinereoniger*), vřetenovka hladká (*Cochlodina laminata*) a vřetenatka mnohozubá (*Laciniaria plicata*). Všechny výše zmíněné druhy jsou známy i z jiných rumunských jeskyní (Negrea 1964).

Nový nález v Apuseni: Nový nález skelnatky rumunské (*Oxychilus montivagus*) byl učiněn v pohoří Bihor (Muntii Bihorului), který je z. součástí pohoří Apuseni. Dva živí jedinci a dvě prázdné ulity byly nalezeny v okolí jeskyně Pestera Muncelului dne 26.7.1998 (P. Šmarda leg., M. Horský det. anat.

et coll.). Ulity dvou dospělých jedinců měly rozměry 11,3x5,6 a 10,2x5,1 mm. Zbývající dvě ulity nebyly plně dorostlé, proto nemá smysl uvádět jejich rozměry.

Adresy autorů:

Libor Dvořák, Správa NP a CHKO Šumava, Sušická 399, 341 92 Kašperské Hory, e-mail: khory@npsumava.cz

Michal Horský, Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, Kotlářská 2, 611 37 Brno, e-mail: horsak@sci.muni.cz

Literatura:

- Dvořák L. (2000): Plž skelnatka hladká *Oxychilus (Morlina) glaber* (Rossmässler, 1835) v jeskyních v okolí obcí Svatá Helena a Sasca Montana (JZ Rumunsko - Banát). - *Speleo (Praha)*, 30: 29-30.
- Grossu A.V. (1983): *Gastropoda Romaniae, Ordo Stylommatophora, 4. Suprafam.: Arionacea, Zonitacea, Ariophantacea și Helicacea*. - Editura Litera: 1-564. Bucuresti.

Negrea A. (1964): Gastropodes des grottes de Roumaniae. - *Acta Soc. Zool. Bohemoslov.*, XXVIII, 1: 26-29.

Riedel A. (1980): *Genera Zonitidarum*. - Dr. W. Backhuys Publisher: 1-197. Rotterdam.

Riedel A. (1996): Die in West-Paläarktıs unterirdisch lebenden Zonitidae sensu lato (Gastropoda, Stylommatophora). - *Fragmenta faunistica*, 39, 24: 363-390. Warszawa.

Summary: New findings of snail Oxychilus (Riedelius) montivagus (Kimakowicz, 1890) from caves of Romania.

Oxychilus montivagus is an endemic species of Romania occurring in the western part of the South Carpathians (mountain ranges of Muntii Apuseni and Muntii Banatului). It lives predominantly underground, and it is ranked into troglophilous species. Authors report several new findings of this species from the cave of Pestera Gaura Haiduceasca (Muntii Banatului), and from the vicinity of the cave of Pestera Muncelului (Muntii Bihorului).

PSEUDOKRAS A HISTORICKÉ PODZEMÍ

Nové pseudokrasové jeskyně v j. části středního Slovenska a geneticky zajímavé pseudokrasové mezofomy slovenských a maďarských neovulkanitů

Roman Mlejnek - Petr Pauliš - František Radinger (ZO 5-07 Antroherpon)

Úvod

Nekrasová území, spadající převážně do j. části středního Slovenska, jsou po speleologické stránce oblasti stále málo známé. Výjimku představuje pouze Cerová vrchovina, kde je registrováno 40 pseudokrasových jeskyní, nacházejících se zejména po obvodu bazaltové plošiny Pohanský hrad. Nedostatečně prozkoumané jsou naopak geomorfologické celky Krupinská planina, Ostrůžky a z. části Juhoslovenské kotliny s podcelky Ipeľská kotlina a Lučenská kotlina. K 31.12.1998 zde byly evidovány pouze 3 jeskyně v pohorí Ostrůžky a 5 jeskyní (z toho dva převisy) na Krupinské planině (Bella a Holúbek 1999). Článek popisuje nové, ve speleologické literatuře doposud nepopsané jeskyně.

Všechny jeskyně jsou řazeny do provincie Západné Karpaty a subprovincie Vnútrotné Západné Karpaty (Mazúr a Lukniš 1978).

Podle morfogenetické typizace pseudokrasu dělíme jeskyně na území České i Slovenské republiky do šesti skupin (Vitek 1981). Jedná se o jeskyně puklinové, vrstevní, rozsedlinové, jeskyně v sutích (suťové), kombinované a jeskynní výklenky. V mladotřetihorních neovulkanitech středního Slovenska a v příhraniční oblasti s. Maďarska existuje několik pseudokrasových jeskyní, které mají charakteristický trubkovitý tvar a které nezapadají do výše jmenovaného členění. Je velmi pravděpodobné, že jde o dutiny po rozložených kmenech stromů z období sedimentace

vulkanoklastického materiálu. O tento typ jeskyní se tak může rozšířit již známý výčet pseudokrasových mezoforem. Pílus (1982), který popisuje některé nově objevené pseudokrasové jeskyně z neovulkanitů j. Slovenska se též o dutinách vzniklých po vyvětralých kmenech stromů nezmiňuje. Za geneticky blízké můžeme považovat pouze dutiny po vyvětralých jilmech o průměru 10-40 cm, které byly zjištěny v Zolné u Zvolena (Dublan 1993, Chovanec 1991, Mazúrek 1983). Dutiny po kmenech stromů zde byly zjištěny v sedimentech tzv. studeného laharu, složeného ze sopečného prachu a popela smíšeného s vodou. Tyto lahary vznikly v minulosti po vydatných srážkách a náhlých proudech vody, vytékajících z kráterového jezera. O geneticky podobných pseudokrasových dutinách informuje i měsíčník NSS NEWS (June 2000). Z Japonska se zde popisují dutiny po vyhořelých kmenech se zbytky větví, které pohltila tekoucí láva z Fudžijamy. První slovenskou pseudokrasovou jeskyní, která představuje dutinu po rozkladu a vyvětrání kmenu stromu, popisuje Gaál (1993) z pohorí Poľana. Mlejnek a Radinger (2002) následně uvádějí podobné jeskyně z Krupinské planiny (Trpasličia jaskyňa) a Juhooslovenské kotliny (jeskyně Pecna).

Jaskyňa pri Trenčí (k.ú. Trenč, okr. Lučenec), souřadnice: 19°33'45" v.d., 48°12'59" s.š., Ipeľská kotlina. Jeskyně se nachází přibližně 1,5 km jz. od obce Trenč, kde začínají řeku Ipeľ po obou březích lemovat nevelké vrchy. Nejvyšší vrch na slovenské straně je Strážna hora (332,7 m) a na maďarské Bükktető (366,2 m). Vchod do jeskyně s nadmořskou

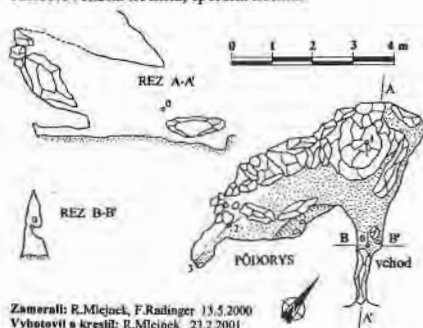
výškou cca 220 m leží v zalesněném j. svahu spadajícím k řece Ipeľ. V této části je výškový rozdíl mezi hladinou řeky a vchodem do jeskyně přibližně 60 m. Na jeskyni upozornil speleolog Jozef Ūri z Lučence, který se narodil a bydlel v obci Trenč.

Jeskyně je vytvořena v epiklastických andezitových slepencích lyseckého souvrství. První část jeskyně je založena na poruše ve směru 147-327°. Tato porucha je v jeskyni rozeznatelná jako puklina na stropní části, vyplněná drobnými kameny. Mimo jeskyni je porucha dobře viditelná i před bodem č. 0 (vchodem), kde se vytvořila rozsedlina široká 25-30 cm s délkou 1,3 m, ve které je zakliněný skalní blok. Porucha je sledovatelná i ve svahu nad jeskyní, kde je však rozsedlina vyplněná hlinou. Druhá část jeskyně ve směru 200-20° (mezi body č. 1 a 2) je široká 1 až 2 m, s maximální výškou 2,4 m. Její kompaktní stěna je ukloněná v úhlu přibližně 40°. Protilehlá stěna je tvořená skalními bloky. Koncová část (mezi body č. 2 a 3) je pak nízká prostora dlouhá 1,2 m o šířce okolo 0,5 m. Celková délka měřičských tahů je 7,7 m.

V koncových částech jeskyně (v blízkosti bodu č. 2) byl dne 2.4.2000 pozorován jeden zimující netopýř *Rhinolophus hipposideros*.

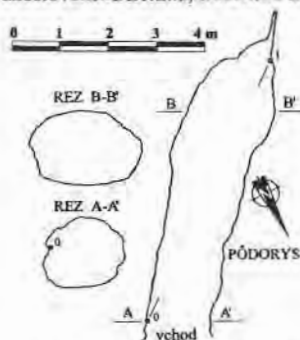
Jaskyňa Pecna (k.ú. Ľuborietka, okr. Veľký Krtíš), souřadnice: 19°31'36" v.d., 48°15'27" s.š., Ľuborietka kotlina. Nad obcí Ľuborietka se zdvihá vrch Vysoká (277,7 m). Vchod do jeskyně Pecna (cca 265 m n.m.) se otevírá v zalesněném svahu 1 km na JJV od tohoto vrchu. Na jeskyni upozornil kronikář

JASKYŇA PRI TRENČI Juhooslovenská kotlina, Ipeľská kotlina

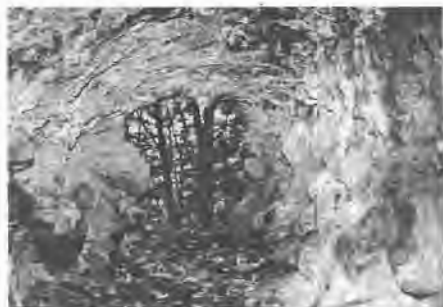

Zamerali: R.Mlejnek, F.Radinger 13.5.2000
Vytvořil a kreslil: R.Mlejnek 23.2.2001

jaskyňa PECNA Juhooslovenská kotlina, Ľučenská kotlina

Zamerali: R.Mlejnek, F.Radinger, P.Nociar 7.1.,19.4.2001
Vytvořil a kreslil: R.Mlejnek 12.5.2001

Obr. 3: Jeskyně Pecna. (Foto P. Pauliš)

z města Lučenec Dr. Jozef Drenko. První písemná zmínka o jeskyni pochází již z roku 1826 (Mocsáry 1826). Antal Mocsáry popisuje ve své knize jeskyni za příležitostný úkryt pro místní obyvatele. Nevýrazný vrch nad jeskyní označuje jako Pecna. V současné době jej starší obyvatelé z obce Luboriečka nazývají Pecna.

Jeskyně je vyvinuta v hrubých andezitových aglomerátech vzniklých stmelěním sopečných bomb, jejichž velikost dosahuje až 80 cm, na rozhraní s nadložními epiklastickými pískovci. Obě vrstvy (slepence, pískovce) jsou stratigraficky řazené do lyseckého souvrství (baden, střední miocén). Výše uvedenou teorii vzniku by mohla podporovat i nevelká, válcovitá prostora v závěru jeskyně.

Vchod do jeskyně má nepravidelné kruhový profil o průměru přibližně 1,5 m. Zadní část jeskyně je více oválná a v linii řezu B-B' má rozměry 1,5 m (výška) a 2,35 m (šířka). V samém závěru se při dnu jeskyně nachází 65 cm dlouhá dutina o počátečních rozměrech 13x9 cm. Ve směru do masivu se zužuje. Zaměřená délka jeskyně je 6,1 m.

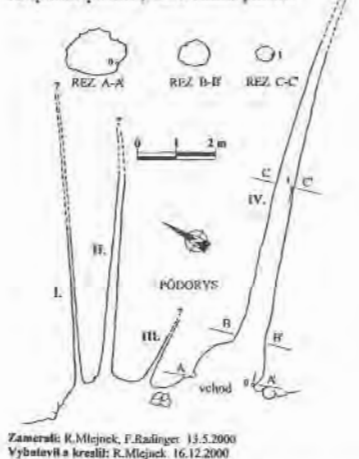
Jeskyně vznikla patrně následkem selektivního zvětrávání hornin vyvětráním kmenu fosilního stromu, čemuž by mohla nasvědčovat i krátká válcovitá prostora v závěru jeskyně. Vyloučit nelze ani možnost, že jeskyně byla později uměle rozšířena (nalezeny stopy po tesání).

Jaskyňa Sucháňska trhlina (k.ú. Sucháň, okr. Veľký Krtíš), souřadnice: 19°14'42" v.d., 48°17'04" s.š., krupinská planina, dačolomská planina. Přibližně 3 km jv. od obce Sucháň se do Sucháňského potoka vlevá menší potok Sucháňnik (turistická mapa, 1:50 000, VKÚ, s.p., Harmamec 1999). Jeskyně, která se nachází na pravém břehu Sucháňského potoka, je od soutoku vzdálená cca 0,5 km na JJZ. Celá dolina je po obou březích zalesněná. Hlavní vchod do jeskyně (vchod I.) má v. expozici s nadmořskou výškou 410 m, tedy asi 30 m nad dnem doliny. Místní označení této části doliny je Svibí. Jedná se o jeden z lidových názvů (sviba) vlhkomilného keře krušiny jeřšové (*Frangula alnus*). Na jeskyni upozornil etnograf Ján Mihál'kin žijící v Sucháňi.

Jeskyně je rozsedlinová, vytvořená na šikmé trhlíně (rozsedlině) směru 25-205°, se sklonem 70°. Do trhlíny se dostaneme krátkou chodbou přes sesuté bloky. Horninu tvoří chaotické brekcie pyroklastické proudy. Úlomky (převážně ostrohranné) tvoří šedé andezity max. 30 cm velké. Základní hmota je tufová. Stratigraficky je zařazená do čelovského souvrství (střední miocén). Maximální výška jeskynních prostor se pohybuje okolo 1,5 m. V koncových částech (mezi body č. 6 a 7) je výška v rozmezí 0,15-0,5 m. Velice nízký (max. 0,3 m) je rovněž portálovitý převis mezi body č.0 a 1, který se navíc ve směru do masivu neprůlezně snižuje. Dno jeskyně vyplňuje z velké části humusová hlína, v některých částech s listím. Vedle hlavního vchodu (1 x 0,7 m) se ve vstupní chodbě nachází ještě boční vchod (vchod II.). Tento menší, do jeskyně šikmo orientovaný vchod má rozměry 0,7 x 0,3 m. Celková délka zaměřených prostor činí 17,8 m.

Trpasličia jaskyňa (k.ú. Dol. Dačov Lom, okr. Veľký Krtíš), souřadnice: 19°14'51" v.d., 48°16'55" s.š., krupinská planina, dačolomská planina. Vchod do jeskyně (370 m n.m.) nalezne cca 0,4 km na JJV od jeskyně Sucháňska trhlina, na levém břehu Sucháňského potoka. Jeskyně byla místnímu obyvatelstvu známá již v minulých dobách. Svědčí o tom stará pověst, která se zmiňuje o hadu žijícím

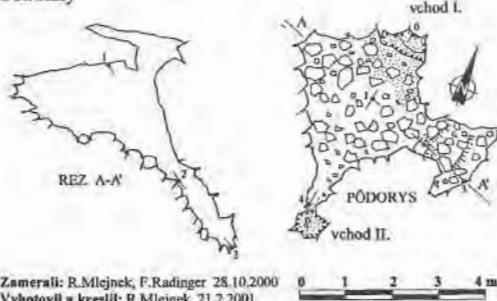
TRPASLIČIA JASKYŇA (IV.) Krupinská planina, Dačovská planina

v jeskyni (Mihál'kin 1999). Ján Mihál'kin, který sepsal staré pověsti sucháňského kraje, rovněž tuto jeskyni lokalizoval v terénu.

Jeskyně je vyvinuta v poloze hrubých slepenců s dobře zaoblenými velkými valouny andezitů (velikosti od několika centimetrů do 1 m, andezitová aglomerát), která tu vystupuje v prostředí středně až hrubozrnných epiklastických pískovců. Patří do čelovského souvrství (baden, střední miocén). Aglomerát vznikl stmelněním sopečných bomb o rozměrech až 1 m. Mikroskopickým pozorováním bylo zjištěno, že horninový materiál sopečných bomb je tvořen drobně porfyrickým a pórovitým augitickým andezitem s hyperstenem a amfibolem. Hornina, která

BALVANOVÁ JASKYŇA Ostrůžky

má modravě tmavošedou barvu, obsahuje velké množství drobných, kolem 1 mm velkých bělavých až žlutavých živecových vyrostlíček, v podružném množství doprovázených srovnatelně velkými vyrostlíčkami tmavých minerálů. Význačným rysem horniny je přítomnost velkého množství malých dutinek o rozměrech kolem 0,5 mm. Základní hmota je prakticky celistvá. V hornině se neprojevuje žádné výraznější přednostní uspořádání.

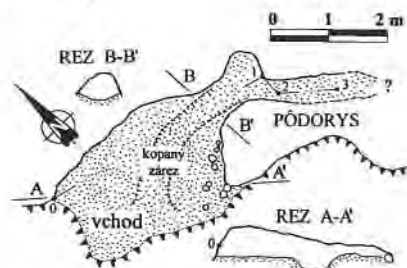
Jeskyně vznikla s největší pravděpodobností vyvětráním fosilního stromu. Vedle Trpasličí jeskyně se v bezprostředním okolí nachází ještě 11 dalších dutin. Jejich délky se pohybují v rozmezí 0,15 až 7,7 m. Pro přehlednost jsou následně uvedeny rozměry všech nalezených dutin. Prvý údaj označuje délku (D), druhý údaj průměr počáteční části dutiny (P). Dutina č. I (D min. 7,7 m, P 0,2 m), dutina č. II (D min. 6,5 m, P 0,35 m), dutina č. III (D min. 2 m, P 0,3 m), dutina č. IV (Trpasličia jaskyňa), dutina č. V (D 0,45 m, P 0,4 m), dutina č. VI (D 0,6 m, P 0,06 m), dutina č. VII (D 0,4 m, P 0,22 m), dutina č. VIII (D 0,42 m, P 0,1 m), dutina č. IX (D 0,45 m, P 0,23 m), dutina č. X (D 0,27 m, P 0,08 m), dutina č. XI (D 0,15 m, P 0,03 m), dutina č. XII (D 0,16 m, P 0,03 m). Je zajímavé, že v koncových částech dutiny č. III se i v letních měsících udržuje voda (pozorování ze dne 25.6.2000). Na mapě jsou vedle Trpasličí jeskyně zakresleny i dutiny č. I, II, III Trpasličia jaskyňa má celkovou záměrnou délku 11,9 m. Délka mezi měřičskými body č.0 a I činí 5,2 m. Jeskyně je po celé délce mírně oválného profilu s rozměry 1,2 x 1,5 m (řez A-A'), 0,7 x 0,8 m (řez B-B'), 0,4 x 0,45 m (řez C-C'). Pokračování za bodem č.1 je již nelezitelné a viditelně se zužuje ve směru do masívu.

Na povrchu stěn některých dutin je vytvořena až 5 mm silná šedobílá křusta tvořená z 96-98 % sádrovcem s příměsí křemíku (X %) a fosforu (0,X %) (rentgenografická a EDAX analýza). Sádrovec zde vznikl druhotně při rozkladu Fe sulfidů (pyrit a markazit), které tvoří ve vulkanických hominách jemně impregnace.

Balvanová jaskyňa (k.ú. Tuhár, okr. Lučenec), souřadnice: 19°27'55" v.d., 48°25'41" s.š., Ostrůžky. Literárně známá Jaskyňa pod Bralcami (Gaál 1996), zakreslená i na turistických mapách, leží 0,5 km na SV od vrcholu Bralce (817 m). Balvanová jaskyňa byla objevená autory

NÍZKA JASKYŇA PRI POTOKU

Ostrôžky

Zamerali: R.Mlejnek, P.Nociar, F.Radinger, 19.4.,24.4.2001
Vyhotovil a kreslil: R.Mlejnek 12.5.2001

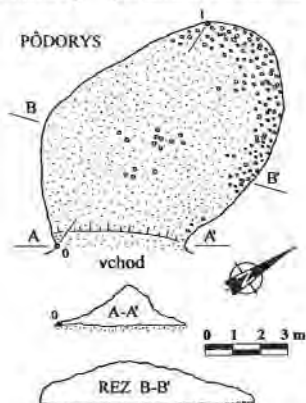
článku dne 27.5.2000, približne 40 m na JJV od Jaskyne pod Bralcami. Jaskyne má suťový charakter a vznikla sesunutím andezitových bloků z výše položených skalních stěn. Po rozpadu těchto bloků na balvany se vytvořilo menší balvanové moře, ve kterém jsou dva vstupy do jeskyně. Okolí skal i balvanového moře je zalesněné. Vchody o rozměrech 0,5 x 1 m a 0,65 x 0,65 m se nachází mezi balvany v nadmořské výšce cca 730 m. Z hlavní dómovité prostory mezi měřicími body č. 0 a 4 se dá sestoupit o 2 m níže k bodu č. 3. Dno celé jeskyně vyplňují andezitové balvany. Celková délka zaměřených prostor je 9,2 m s denivelací 4,8 m.

Nízka jaskyňa pri potoku (k.ú. Horný Tisovník, okr. Detva), souřadnice: 19°21'03" v.d., 48°26'27" s.s., Ostrôžky. Za obcí Horný Tisovník, približne 2 km na SSZ se vlévá Starohuťský potok do potoka Tisovník. Od soutoku cca 0,5 km na S začíná po pravé straně malá boční dolinka s potokem. Jeskyně je situovaná v začátku této dolinky, pod skalním svahem na pravém břehu. Potok je od vchodu jeskyně vzdálen 15 m a výškový rozdíl nad potokem činí pouhé 2 m. Nadmořská výška vchodu byla stanovena podle mapy (1:25 000) na 510 m. Jeskyni objevil dne 19.4.2001 Ing. Peter Nociar a Roman Mlejnek. Prostory celé jeskyně jsou značně nízké (max. výška 0,6 m). Celková délka zaměřených částí je 5,5 m.

Jeskyně vznikala patrně selektivním (částečně i mrazovým) zvětráváním méně odolných horninových partií. Horniny mají badenské stáří a jedná se o redeponované (andezitové) brekcie blýskavického souvrství.

PASTIERSKY ÚKRYT

Ostrôžky (okr.Lučenec, k.ú.Nedelište)

Zamerali: R.Mlejnek, F.Radinger, 19.4.2001
Vyhotovil a kreslil: R.Mlejnek 12.5.2001

Pastiersky úkryt (k.ú. Nedelište, okr. Lučenec), souřadnice: 19°24'40" v.d., 48°22'48" s.s., Ostrôžky. Približne 2,5 km na SSZ od soutoku potoka Madačka s Tisovníkem je vrchol Kruh (589 m). Jeskyně Pastiersky úkryt se nachází 0,75 km na SV od vrcholu v oblasti nazvané Osušie. Vchod s rozměry 4,7 m (délka) a 1,5 m (výška) se otevírá v nadmořské výšce 525 m. Lokalitu v roce 1998 zaregistroval spelceolog Ing. Peter Nociar. Jeskyně byla však známá již v minulých dobách. Starší obyvatelé z obce Nedelište vzpomínají, že sloužila jako úkryt pastýřům. V hospodářsky využívaném kraji plnila proto v minulosti funkci ochranného přístřešku a útočiště.

Jeskynní prostora, tak jak je známá v současné době, je pravděpodobně asi částečně uměle dotvořená. Původně snad existoval přirozený převis vzniklý selektivním zvětráváním aglomerátových tufů. Uvnitř jeskyně byly nalezeny krusty sádrovice vzniklé rozkladem pyritu a markazitu, tvořících jemně impregnační v hornině. Jedná se o hrubé brekcie spodnobadenských epiklastických vulkanitů andezitového složení. Dno celé podzemní prostory je hlinité. Drobná kamenitá suť se nachází při stěně, převážně v s. části. Výška jeskyně nepřesahuje 1,6 m. Celková délka měřického tahu činí 10,1 m.

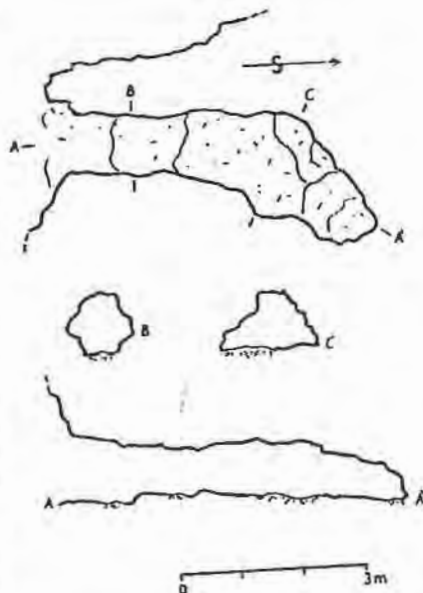
Jaskyňa pod Jaseňovým vrchom se nachází v neovulkanitech Poľany na k.ú. Dúbravica v okrese Banská Bystrica ($19^{\circ}22'32''$ v.d., $48^{\circ}42'19''$ s.š.). Její ústí se nachází při jz. úpatí Jaseňového vrchu (909 m n.m.) v nadmořské výšce 850 m, asi 3 km jv. od obce Povrazník.

Jeskyně se nalézá ve skalním výchoze tvořeném andezitovými aglomeráty, které vznikly stmelěním sopečných bomb, kamenů a popela (sarmat, střední miocén). Velikost sopečných bomb se nejčastěji pohybuje od 5 do 10 cm, největší z nich však dosahují až 60 cm. Jednotlivé bomby vyčnívají i ze stěn jeskyně. V blízkém okolí lze objevit další morfologicky zajímavé útvary, které vznikly selektivním zvětráváním andezitových aglomerátů. Jedná se např. o převis se skalními „hodinami“. Mikroskopickým pozorováním bylo zjištěno, že horninový materiál sopečných bomb je tvořen sklovitým, bohatě porfyrickým hyperstenickým andezitem.

Stručný popis této jeskyně podává Vitek (1990) a nověji Gaál (1993). Přibližně kruhovitý vchod, o rozměrech 1,3 x 1,1 m, přechází do rourovité chodbičky, která se po 2,5 m částečně rozšiřuje a následně zužuje. Celková délka dutiny je 5,8 m. V bližším okolí se objevuje dalších 5 menších trubkovitých dutin, z nichž největší je dlouhá 2,2 m s ústím o průměru 20 cm. Tento zajímavý geomorfologický útvar je součástí CHKO Poľana.

Podle Gaála (1993) představuje tato jeskyně dutinu po rozkladu a vyvětrání kmene stromu z období sedimentace vulkanoklastického materiálu. Stromy mohly být unášeny povrchovými vodami spolu s úlomky andezitů, a k rozkladu části jejich kmenů mohlo dojít až po zpevnění horninového materiálu. Vedle trubkovitého tvaru jeskyně podporují tento předpoklad i bohaté výskyty opalizovaných kmenů známé z blízkého okolí. Krásné, žluté až žlutooranžové dřevné opály, objevující se v okolí obcí Povrazník a Strelníky, patří mezi nejkrásnější na Slovensku. Pauliš (1982) popisuje např. nález kmene dřevného opálu ze Strelníků o délce 3 m a průměru 35 cm.

Dutina v dolině Pomiaslo. Zajímavá dutina nevelkých rozměrů, ale obdobného charakteru jako výše popisované jeskyně, byla objevena v neovulkanitech sz. části pohorí Javorie. Lokalita se nachází na levém břehu doliny Pomiaslo v k.ú. Moľová v okrese Zvolen ($19^{\circ}8'44''$ v.d., $48^{\circ}32'$

Obr. 1: Plánek Jaskyne pod Jaseňovým vrchom (podle Vítka 1990)

Obr. 2: Jaskyňa pod Jaseňovým vrchom. (Foto P. Pauliš)

$39' s.š.$). Tato osamocená horizontální dutina, která má přímý trubkovitý tvar, je přibližně 2 m dlouhá s průměrem ústí 18 cm. Byla zjištěna ve skalních výchozech nad údolím v nadmořské výšce 460 m.

Dutina je situována ve skalním výchoze tvořeném opět andezitovými aglomeráty, které

vznikly stmelěním sopečných bomb, kamenů a popela (baden, střední miocén). Velikost sopečných bomb se nejčastěji pohybuje od 5 do 20 cm, největší z nich však dosahují až 40 cm. Mikroskopickým pozorováním bylo zjištěno, že horninový materiál sopečných bomb je tvořen porfyrickým amfibolicko-hyperstenickým andezitem. Tyto hrubé součásti jsou tmelené drobně až středně zrnitým zpevněným krystaloklastickým tuhem amfibolicko-hyperstenického andesitu.

Jeskyňě Kámori-rókalyuk (Liščí díra) v Maďarsku. Jeskyňě trubkovitého tvaru se nachází v maďarském pohorí Börzsöny na katastru obce Borsosberény nedaleko od slovenské hranice (12 km jv. od města Šahy). Přibližně okrouhlý vchod jeskyňě o průměru 70 cm se nachází v menší andezitové skalce asi 230 m sv. od vrchu Kámor (660,7 m) v nadmořské výšce 600 m. Poprvé se o této dutině zmiňuje Bertalan, který byl o jeskyni informován v roce 1940. Délka zaměřených částí je 11,5 m, celková denivelace 1,8 m. První, zhruba 7 m dlouhý rourovitý úsek je horizontální a má stejný průměr jako vchod, poté se dutina uhybá mírně vlevo a začíná klesat. Po 2 m se stává opět horizontální o průměru 30-50 cm a dále se postupně zužuje do nelezitelného profilu. Jeskyňě je téměř bez sedimentární výplně, pouze v závěru je nevelké množství kamenů. Eszterházi a Csaba (úst. sděl.) se domnívají, že se jedná o dutinu, vzniklou při úniku plynů při chladnutí lávového výlevu.

Závěr

Článek popisuje 7 nových pseudokrasových jeskyní v geomorfologických celcích Juhoslovenská kotlina, Krupinská planina a Ostróžky. První evidenci

jeskyní se podařilo zaznamenat v geomorfologických podcelcích Ipefská kotlina, Lučenská kotlina a Dačolomská planina. Souhrnná délka měřických tahů nově popisovaných jeskyní činí 61,6 m. Všechny uvedené pseudokrasové jeskyňě jsou vytvořené ve vulkanických horninách. Geneticky je lze rozdělit na rozsedlinové (Jaskyňa pri Trenči, Sucháňska trhlina), suťové (Balvanová jaskyňa), vzniklé selektivním (případně mrazovým) zvětráváním (Nizka jaskyňa pri potoku, Pastiersky úkryt) a patrně vyvětráním fosilního kmenu stromu (Pecna, Trpasličia jaskyňa). Antropogenní zásah, podílející se na domodelování jeskyňě, je pravděpodobný u jeskyňě Pecna a Pastiersky úkryt. Článek dále zmiňuje další jeskyňě, které vznikly pravděpodobně vyvětráním kmenu stromu (Jaskyňa pod Jaseňovým vrchom, dutina v dolině Pomiaslo a jeskyňě Kámori-rókalyuk).

Při hledání příčin vzniku jeskyňí je třeba brát v úvahu jak vlastnosti mateřských hornin (rozpustnost, pórovitost, struktura, složení atd.), ve kterých dutiny vznikají, tak vnější procesy (mráz, biogenní leptání, vodní eroze, teplotní rozdíly, atd.), které na ně působí. Babůrek a kol. (1990) dutiny ve vulkanitech dělí do pěti skupin. Vedle endogenních jeskyňí vzniklých již během tvorby vlastní horniny, má většina exogenní původ (puklinové, řícné, erozní a suťové, selektivně zvětrávací). Při určení geneze pseudokrasových jeskyňí, o kterých se lze domnívat, že vznikly vyvětráním kmene stromu, můžeme vycházet z hypotéz vysvětlujících vznik obdobných Trpasličích jeskyňí (Skalky skřítků), které se nacházejí v neovulkanitech Doupovských hor (Babůrek et al. 1990). Názory na jejich vznik lze rozdělit do čtyřech skupin: vznik dutin po uvolňování vulkanických plynů, při selektivním zvětrávání, vyvětráním kmenů, resp. jinými způsoby. V minulosti

Obr. 4: Jeskyňě Kámori-rókalyuk. (Foto R. Mlejnek)

řada různých autorů (Hochstetter 1856, Král 1973; Rubín 1983; Wieser a Burachovič 1984; Žán 1988) nejvíce preferovala tzv. stromovou teorii, vysvětlující vznik dutin tím, že se jedná o pozůstatky po vyvětralých kmenech stromů. Kmeny stromů nebo jejich části mohly být zakryty buď lávou, víceméně chladným vulkanoklastickým materiálem a nebo sedimentací lahuru (vulkanický bahenní proud). Obdobný způsob vzniku popsáných pseudokrasových jeskyní a dutin preferují též autoři tohoto příspěvku.

Závěrem bychom chtěli poděkovat profesorů F. Fediukovi za cennou pomoc při petrografické charakteristice hornin a Mgr. Julovi Ščukovi za překlad maďarské literatury. Autoři článku dále děkují za odborné geologické posudky RNDr. Ľudovitu Gaálovi (Jaskyňa pri Trenči, Pecna, Sucháňska trhlina, Trpasličia jaskyňa) a Ing. Petru Paulišovi (Nizka jaskyňa pri potoku, Pastiersky úkryt).

Literatura:

- Babúrek J., Bořecký V., Chváral P. (1990): Trpasličí jeskyně - dutiny v pyroklastických horninách Doupovských hor. - *Příroda Karlovarska L.*: 7-39. Karlovy Vary.
- Bella P., Holúbek P., (1999): *Zoznam jaskýň na Slovensku (stav k 31.12.1998)*. - MŽP: 1-268. Bratislava.
- Dublan L. (1993): Lahar Zolná - príklad katastrofickej udalosti v strednom sarmate. - *Západ, Karpaty, Sér. Geol.*, 17: 51-73. Bratislava.
- Gaál L. (1993): Jaskyňa pod Veľkým Jaseným. - *Simer*, 1: 14. Liptovský Mikuláš.
- Gaál L., (1996): Jaskyňa pod Bralcami v Ostrôzkach. - *Simer*, 4: 10. Liptovský Mikuláš.
- Hochstetter F. (1856): Allgemeiner Bericht über die geologische Aufnahme. - *Jb. K.-k. geol. Reichsanst.*, VII. Jg.: 316-332. Wien.
- Chovanec D. (1991): Skameneliny vplyvom vulkánu Poľany. - *Vesmír*, 11: 633-635. Praha.
- Král V. (1973): Über die sogenannten Zwerglöcher in der Umgebung von Karlovy Vary (Karlsbad). - *Acta Univ. Carol., Geogr.*, 1: 19-25. Praha.
- Mazúr E., Lukniš M. (1978): *Regionálne geomorfologické členenie SSR*. - Geografický

- časopis, 30, 2: 101-125. Bratislava.
- Mazúrek J. (1983): Lahar na úpatí Poľany. - *Sbor. Čs. geogr. Společ.*, 88, 3, 259. Praha.
- Mihál'kin J., (1999): *Sucháň II., zvyky a povesti*. - Sucháň: 1-76.
- Mlejnek R., Radinger F. (2002): Nové pseudokrasové jeskyně v geomorfologických celcích Juhoslovenská kotlina, Krupinská planina a Ostrôžky. - *Speleo (Praha)*, 34.
- Mocsáry A., (1826): *Nemes Nógrád vármegyének históriai geographiai és statistikai ismertetése*. I. zv. - Pest: 110-111.
- Pauliš P. (1982): Nový výskyt dřevitých opálů ve východním okolí Banské Bystrice. - *Čas. Mineral. Geol.*, 27, 2: 208. Praha.
- Pilous V. (1982): Pseudokrasové dutiny v neovulkanitech jižního Slovenska. - *Čs. kras*, 32: 73-84. Praha.
- Rubín J. (1983): Lahar na úpatí Doupovských hor. - *Sbor. Čs. geogr. Společ.*, 88, 3: 259-260. Praha.
- Vítek J. (1981): Morfogenetická typizace pseudokrasu v Československu. - *Sbor. Čs. geogr. Společ.*, 81, 3: 153-165. Praha.
- Vítek J. (1990): Jaseňový vrch pod Poľanou. - *Krášy Slovenska*, 67, 3: 40-41. Bratislava.
- Wieser S., Burachovič S. (1984): Díry trpaslíků. - *Arnika*, 29, 9: 333-337. Mariánské Lázně.
- Žán M. (1988): *CHPV, Skalný skrýtú. Inventarizačný prízkum provedený v letech 1981-1988*. - MS, KSSPP a OP: 1-20. Plzeň.

Summary: New pseudokarst caves in southern part of Central Slovakia and genetically interesting pseudokarst mezoforms of Slovak and Hungarian neovolcanics (West Carpathians)

Seven new pseudokarst caves were found in southern regions of the Central Slovakia. All of them were developed in volcanic rocks. Genetically, cave can be subdivided into: (A) fissure caves (Jaskyňa pri Trenči, Sucháňska trhlina), (B) talus caves (Balvanová jaskyňa), (C) caves originated by selective (eventually frost) weathering (Nizka jaskyňa pri potoku, Pastiersky úkryt), and (D) caves formed by weathering of buried wood trunk (Pecna, Trpasličia jaskyňa). Antropogenic remodelation cannot be excluded in the case of Pecna and Pastiersky úkryt. The total length of all caves is 61.6 m. Special attention is given to description of caves probably formed by the selective weathering of buried trunks of woods.

Valhala

Radovan Kunc (ZO 4-01 Liberec)

Tajemný název Valhala je staronordický pojem z bájesloví, místo, kam po smrti odcházejí padlí hrdinové.

Pod tímto názvem se skrývá ponorný systém říčky Černé Nisy v údolí pod Panenskou stráží 3 km s. od Bedřichova u Jablonce nad Nisou. Celé údolí je složeno ze skal, balvanů, kamenných polí, husté vegetace a padlých, rozkládajících se stromů, které tvoří zde jen velmi těžký přístup ke vchodům Valhaly. V okolí horního, největšího vchodu se nalézá mnoho menších suťových a puklinových jeskyněk. Největší z nich má délku přes 10 m při šířce 1 m a výšce 5 m. Vlastní vchod Valhaly je však položen níže, 5 m nad podzemní říčkou Černé Nisy, která zde protéká ve směru JJZ s průměrným azimutem podzemního toku 217°. Podzemní prostory jsou vzhledem k nakupení balvanů a sutě velmi členité, protékány vodou. Nezvyklou zvláštností jsou bazické pecky do velikosti cca 10 cm, erozně dynamické hrnce, z nichž největší má průměr 1 m (i výšku) a je vlivem vodní eroze bočně otevřen. Ještě větší překvapení skýtají

erozivní tvary původního dna toku, které jsou obdobou škrápů vymletých však v biotitické žule podzemním tokem, jenž s sebou unáší své zvětralé rozpadlé části.

Délka toku ponorné říčky Černé Nisy je sice cca 150 m, avšak celý systém, dá se říci, ve dvou mnohokrát propojovaných patrech, je o mnoho delší. Naplaveniny dřevní hmoty a jiných organických rostlinných částí se do tohoto prostoru téměř nedostanou z důvodů přehrazení první skalní bariérou a skutečností, že je Valhala umístěna téměř 1 km od přehradní vodárenské nádrže na Černé Nise.

Podzemní průlezné prostory jsou v současné době v polovině své délky přehrazeny polosifonem, což v následující době nemusí být vzhledem k měnícímu se říčnímu písčito-kamenitému nánosu a hladině toku, stálý stav. Totéž platí i v ostatních paralelně vedoucích prostorách. V příloženém situačním plánu je označen horní vchod, který je největší, jinak je vchodů daleko více, ale z povrchu nejsou tolik patrné, neboť jsou téměř zakryty vegetací a hodí se více jako výlezy.

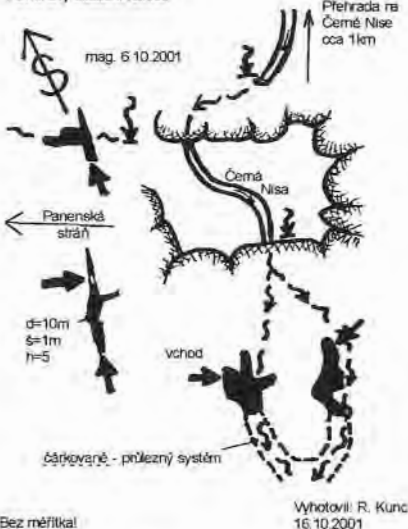
K textu je přiložen na následující straně i velmi výstižný popis p. J. Velinského-Kapitána Kida. Bylo použito materiálu: Pavel Děčko Vinklát-Kronika trampingu v Jizerských horách (1934-1994) 40 s., Country & Western club, Liberec

Summary: Valhala

Very interesting pseudokarst cave system is developed in bottom debris of the valley Černá Nisa River. The

Valhala

Povrchový situační náčrt

Obr. 2: Přibližný náčrt povrchu vrchní části Valhaly

Obr. 1: Horní vchod do Valhaly

Valhala aneb speleologické výzkumy v Jizerských horách

Kapitán Kid

“Málo kdo tuší, že v nejméně navštívenější části Jizerských hor lze najít podzemní labyrint, dodnes neprozkoumaný a jako stvořený pro romantickou duši trampa... Protože jsem už třicet let vázán příšernou přísahou, musím se omezit jen na vyprávění o tom, jak byla tato spleť podzemních chodeb objevena 25. dne měsíce bouří 1964...”

Vraceli jsme se elektrárenskou domů z potlachu na Fort Adamsonu. Byl to obvyklý nedělní podvečer, kdy se nechce domů, leč musí. Kus pod přehradou jsme sešli z obvyklé cesty, abychom ještě chvilku poseděli u malého ohýnku (všichni jsme měli chuť na poslední kafe). Objevili jsme jakýsi kamenný amfiteatr, v němž ohýnek brzy zapláhl. Bohužel, přestože jsme slyšeli i šumění vody, nikde kolem nás žádná nebyla! Tehdy sebral Hare esus a hrdinně se vydal na pouť za vodou, kam ho následovala Eufr. Vbrzku Hare zmizel v podivně rozsedlině a Eufr nás svolávala úzkostlivým hlasem. Teprve po půl hodině našeho rozčileného pobíhání se Hare vynořil

z propasti a tajemně zajeptal. “Ponorná řeka!”

Později jsme se několikrát věnovali průzkumu podzemních prostor, které mohou mít mnoho desítek metrů. Potok se tam místy vrhá do kotlů, v nichž voda kypí, pění se, řve. Jsou tam malá jezírka, úzké průlezy pod gigantickými viklany, okénka, jimiž dovnitř borůvčím svítí slunce, a která nikdy nenajdeš z venku, prostory ve tvaru gotických hladomoren, do nichž je lepší nelézt, je-li badatel sám, protože z nich není cesty zpět... Nazvali jsme ony jeskyně Valhalou a měly zůstat navždy osadním tajemstvím.

Pravda je, že se časem pár důvěryhodných smrtelníků od nás dovědělo, kde jsou vchody do podzemí, ale i oni dodrželi slib. A tak, přestože je tomu už třicet let, kdy vkročila do Valhaly první lidská noha, dodnes málokdo ví, jak ji nalézt. Dokonce i já sám, když jsem se v době poměrně nedávné pokusil najít vchod, neměl jsem úspěch. Snad bude jednou objevena znovu, pro tento případ prohlašuji, že patří T.O. Island, a to právem prvního objevitele.”

Průzkum důlního díla Barrandov ve Velké Úpě v Krkonoších

Radko Tásler (ZO 5-02 Albeřice)

Úvod

Na jaře 1986 jsme byli upozomeni starousedlíky, že ve Velké Úpě, vedle rekreační chalupy Rádiovka je zazděné ústí štoly, kterému se místně říká Barrandov, podle stejnojmenného rekreačního objektu nalézajícího se na druhém břehu Úpy. Po obhlédnutí terénu jsme zjistili, že ve stráni nad zazděnou stolou se nachází trychtýřovitý propad a výše nad ním, pod skalním výchozem, ústí úpadního komínu. Vedle vyústění komínu byla další deprese, kde mohl též ústít druhý komín. Následně jsme provedli orientační průzkum, ale celé dílo se jevílo “nezajímavé” a dokumentaci jsme odložili na dobu neurčitou. Na žádost pracovníka Správy KRNAP, Dr. Jiřího Flouska, jsme opět do díla sestoupili až v zimě 1993 a asistovali při průzkumu a sčítání netopyrů. Při této příležitosti jsme provedli fotodokumentaci.

Protože dílo je ve frekventované turistické oblasti, hrozil pád osob do nezajištěného komínu a o

důlní dílo se začal zajímat báňský úřad, vypracovali jsme návrh na zajištění s ohledem na ochranu netopyrů (Tásler 2000). Dílo bylo Geofondem klasifikováno jako opuštěné průzkumné důlní dílo a investorem zajištění se tímto stalo MŽP. Zakázku na zajištění se nám podařilo získat a vlastní zajišťovací práce jsme provedli v létě 2001 (Novotný a Tásler 2001). Protože se nepodařilo prosadit uzávěru s otvratelnou brankou, dílo jsme během prací narychlo zdokumentovali a vypracovali stručnou zprávu s fotodokumentací (Tásler a kol. 2001).

Poloha díla

Důlní dílo se nachází v dolní části obce Pec pod Sněžkou, k.ú. Velká Úpa II. Ústí úpadního komínu leží na okraji malého listnatého lesíku pod skalním výchozem nad rekreační chalupou Rádiovka. Zazděná štola leží asi 5 m nad úrovní Úpy vedle Rádiovky.

Popis díla

Ústí úpadního komína má rozměry cca 2,5x3,5 m a bylo částečně přikryto zkorodovanými železnými pláty o síle do 5 mm, které byly položeny na nepravidelném roštu z důlních kolejnic v silně pokročilém stádiu koroze. Železné pláty byly z větší části zasypany suti s porostem trávy. Mezi skalním převísem a železnými pláty byl volný průřezný otvor rozměrů 0,2x0,8 m. Tato ohlubeň byla v roce 2001 zajištěna železobetonovou deskou o síle cca 20 cm a mezi deskou a skalním převísem byla namontována šikmá mříž okatosti 10x20 cm.

Pod ohlubeň je komín o obdélníkovém profilu 2,3/1,8 m upadající pod sklonem asi 45° do hloubky zhruba 10 m. Zde je rozšíření a dvě vodorovné rozrážky. Komín dále upadá pod sklonem 55-60° až do hloubky 32 m na štolové patro.

Štolové patro tvoří hlavní štola se dvěma rozrážkami s. a j. směrem (viz plán). Východní rozrážka je na svém konci spojena krátkým komínem a chodbou s hlavním úpadním komínem (viz řez). Hlavní štola na západním konci končí závalem, ostatní chodby jsou ukončeny žebou. Celé štolové patro je raženo v lichoběžníkovitém profilu 1,7/2-2,2 m bez výdřevy. V celém štolovém patře jsou důlní koleje a v době průzkumů zde vždy stála voda do výšky 30-50 cm. Mezi body 5 a 6 na hlavním překopu jsou zachovány u stropu dva záseky pro trámy.

Geologické informace

Geologická dokumentace se nedochovala nebo nebyla v padesátých letech (viz níže) pravděpodobně vůbec provedena. Důlní dílo se nalézá v čoče erlanového tělesa směru SZ-JV velkoúpské skupiny krkonoško-jizerského krystalínika. Vlastní ústí je vyraženo v erlánech s vložkami čistých kalcitických mramorů až 20 cm mocných a svorových fylitů o mocnostech do 5 cm. Foliační plochy reprezentují plochy krystalizační břídlíčnatosti a dosahují průměrných hodnot 50/70. Úpadní komín sleduje do hloubky kontakt erlánů a svorových fylitů, hlavní štola je ražena diagonálně na foliační plochy ve svorových fylitech. Rozrážky sledují nevýrazné sekreční živcovo-křemenné žíly.

Ve vložkách kalcitických mramorů jsou při ústí relikty krasových dutin do velikostí prvních desítek cm. Pravděpodobně se jednalo o síť mělce ležících kanálů, které byly z podstatné části odtěženy.

Historické údaje

V několika pramenech je uváděna historická důlní činnost z Velké Úpy (např. Dix 1923; Šourek 1959). Nikde však nejsou důlní díla přesně lokalizována. Pilous (1985) popisuje štolu asi 2 m nad úrovní Úpy vedle objektu Radiovky, která byla ražena v poválečné době a uvažuje, že se mohlo jednat o přefárané staré dílo.

V registru starých důlních děl Geofondu Praha je uváděna štola z 19. století v důlním poli Leopold. V ohledacím protokolu ČGÚ (Rýda a Večeřa – Geofond 2000) je uváděna mírně úpadní štola, která končí po 7 m závalem. Jistě se jedná o štolu uzavřenou betonovou deskou s vyrytým letopočtem 1973. V obou případech se pravděpodobně jedná o stejnou starou štolu podfáranou a v další metráži přefáranou průzkumnou štolou z padesátých let.

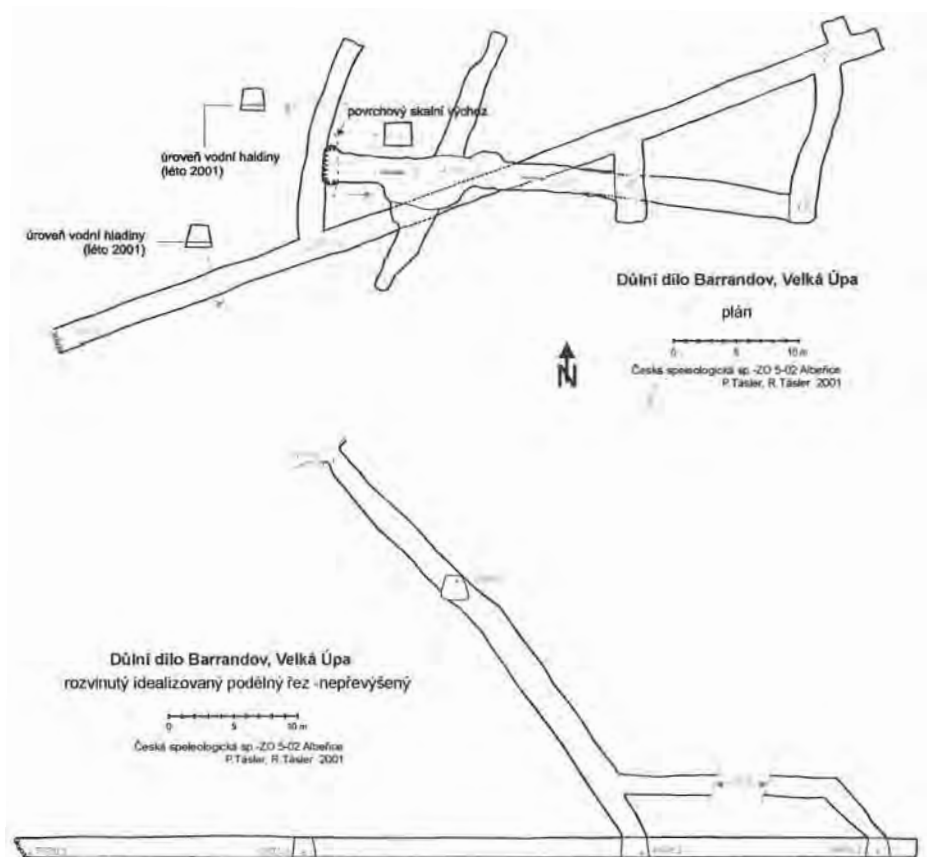
Pilousem popisovaná průzkumná štola, respektive její ústí, leželo níže a jednalo se o původní vyústění námi popisované hlavní štoly. Nyní je toto ústí zazděno v nábrežní navigaci Úpy. Propojení se zbytkem staré úpadní štoly je zavaleno.

Závěr

Důlní dílo Barrandov je s největší pravděpodobností v padesátých letech přefárané historické důlní dílo. Z původního díla se zachovaly pouze dva záseky pro trámy, rozšíření úpadního komína v hloubce 10 m a pravděpodobně krátká, dnes nepřístupná úpadní štola. Úpadní komín po zajištění zůstává přístupný pouze netopýrům. Pro zájemce odkazujeme na zprávu (Tásler a kol. 2001), kde je podrobná fotodokumentace.

Literatura:

- Dix Š. (1923): *Pamětní kniha obce Velká Úpa 3, Pec. 1922-39, překlad Dr. Bartoš.* – KRNP, Vrchlabí.
- Geofond Praha (2000): Registr starých důlních děl, evidenční číslo 034200790.
- Novotný K., Tásler R. (2001): *Definitivní zajištění opuštěného průzkumného důlního díla ve Velké Úpě, okres Trutnov.* – MS, Česká speleologická společnost Albeřice, arch. číslo: 0199, Svoboda nad Úpou, Geofond Praha.
- Pilous V. (1985): Antropogenní montánní tvary reliéfu v Krkonošském národním parku – II. část (důlní díla). - *Opera Corcontica*, 22:13-78. Praha.

Obr. 1: Plán a řez důlním dílem Barrandov

Šourek J. (1959): *Nástin historie a kronika obce Pec pod Sněžkou od nejstarších dob až po květen 1945. Kniha II a III.* - Pec pod Sněžkou.

Tásler R. (2000): *Ohlášení nezajištěného důlního díla na Jelení cestě v Malé Morávce.* - MS, Česká speleologická společnost Albeřice, arch. číslo: 0177, Svoboda nad Úpou.

Tásler R. a kol. (2001): *Průzkum důlního díla Barrandov ve Velké Úpě.* - MS, Česká speleologická společnost Albeřice, arch. číslo: 0203, Svoboda nad Úpou.

Summary: Exploration of the guag Barrandov at Velká Úpa village (Krkonoše - Giant Mts.)

The guag named Barrandov situated at Velká Úpa village (Krkonoše - Giant Mts.) is a object from the 19th. century. It was excavated again in the fifties of the last century. The system includes an inclined chimney and a day level. The total length of all preserved galleries is 140 m.

Štola II v Podhorské ulici v Jablonci nad Nisou

Radovan Kunc (ZO 4-01 Liberec)

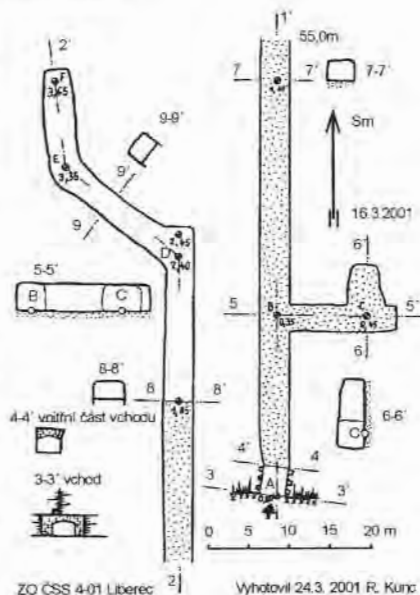
K pozůstatkům II. světové války patří též štola v Jablonci nad Nisou, 200 m od parku B. Němcové směrem do centra Jablonce nad Nisou, vpravo v Podhorské ulici. Tato chodba o celkové délce 140,6 m, ražená v biotitické žule, se měla původně napojit na štolu popisovanou ve Speleu (č. 27, str. 24-25) a vytvořit tak téměř 0,5 km dlouhý komplex protiletectkého krytu.

Štola byla do nedávné doby zazděna, než o ni a její "sesterskou" štolu projevila zájem společnost Soare, která se jí rozhodla využít pro své vinařské potřeby. Po proražení zazdění stěny štoly zaměstnanci fi. Soare museli použít čtun, neboť tato byla zatopena. Při následujících úpravách se provedlo odvodnění a zadní část počvy v délce 46,4 m byla vybetonována. Zbytek počvy je tvořen hrubým žulovým perkem s aktivním vodním tokem, který závisí na průsaku spodních vod v daném ročním období.

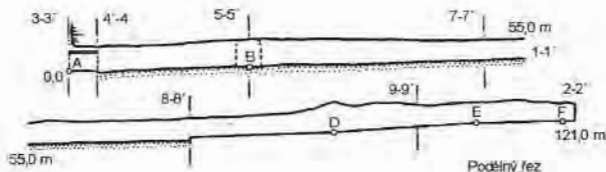
Vchod je vyzděn žulovými kameny v délce 3,10-3,60 m, uzavřen kovovými vraty s mříží a ve vrchní části opatřen otvorem pro větrání a vlet netopýřů.

Summary: Gallery II in the Podhorská street in Jablonec nad Nisou town.

The gallery was blasted in the World War II. It is used as vine gallery at present time.

Obr. 1 a 2; Plán a řez štolou II v Podhorské ulici v Jablonci nad Nisou.

TROCHA HISTORIE

První česká speleoložka

Milan Kunz

kunzmilan@seznam.cz

Historie objevu Punkevních jeskyní je celkem známá, viz (1). Profesor Karel Absolon vedl kroužek amatérských speleologů, kterým nechal fyzickou práci, aby sám sklídl slávu objevitele. Podobně se zachoval v případě Kateřinské jeskyně, kde využil amatérské námahy mlynáře.

To počínání a získaná sláva vyvolaly hořkost, která se projevila vydáním pamfletu odhalujícího hanebnost Karla Absolona.

Můžeme si docela dobře představit, jak to všechno bylo. Členové kroužku se dělali při odklizení závalu díry ve velké stěně Suchého žlebu, kterou jim

Obr. 1 a 2: Na fotografii z Punkevní jeskyně sedí před stalagnátem se svým snoubencem. Vpravo - detail s ovinovačkami

pan profesor označil jako nadějnou. Panu profesorovi se do manuální práce nechtělo a tak ji velmi rád přenechal svým mladším a horlivým pomocníkům, kteří trávili neděle vyhrabáváním sutí z děr. Byl však nedočkavý a nervózní, zda se konečně podaří objev, který by mu přinesl slávu a vědeckou proslulost. Když se pak 26. září 1909 otevřela cesta, pan profesor vlezl do nesprávné chodby, zatím co jeho pomocník, oficiál Viktor Jeschek (později si své jméno počestil na Ježek) našel na konci druhé chodby nádherné jeskyně, do kterých se bál vstoupit jako první a dobrovolně přenechal tuto čest svému vedoucímu.

To je známo. Co se však neví, je to, že mezi prvými speleology byla i žena, snoubenka pana Ježka, slečna Antonie Lorenzová.

Narodila se a skončila svůj život v činžovním domě, v době jejího mládí novostavbě, na pokraji Husovic (Vranovská ul. 39).

Shodou okolností jsem pomáhal koncem devadesátých let likvidovat její pozůstalost. Zastihl jsem jejího syna sedícího u kamen a páličích archiv její korespondence. Z toho, co jsem před zničením zachránil, jsem mohl trochu rekonstruovat její život.

Vdala se za svého snoubence, ale manželé se později rozešli. V dvacátých letech se léčila ve Vysokých Tatrách, což svědčí o plicní chorobě. Léčení však bylo úspěšné, protože se dožila vysokého věku. Stále si schovávala v krabičce od bonbonů úlomky brček, bezpochyby získané v Punkevní jeskyni. A také korespondenci, mezi níž byly zajímavé korespondenční listky s kresbami snoubence, které znázorňují scény sestupu do Macochy, případně z tehdejších zimních sportů.

Na velké kolorované fotografii se jeví jako statná dívka v hornickém obleku s kalhotami končícími ovinovačkami, s koketně omotanou šálou kolem krku a hornickým kahanem.

Literatura:

I. Václav Čílek: Karel Absolon v pravém světle aneb o knize, která se do soupisu literatury nedostala <http://www.speleo.cz/speleo/sp/11/absolon.htm>

Obr. 3: Kresba na korespondenčním lístku z 16. 11. 1910, představuje „Episody z jeskynního života“. Na pravé straně je zachycen sestup po žebříku do Macochy - horní postava je označena Pačín, což byla přezdívkou slečny Lorenzové, dolní otazníkem.

Obr. 4: Další korespondenční lístek se týká zimních radovánek. Je z 10. 1. 1910 se scénou ze zimní stráně.

Vzpomínka na „Capramenta“ aneb úvahy o tom jak byla objevena Ochozská jeskyně

Josef Pokorný

Musím říci, že ač nejsem z Ochozu a nikdy jsem tu nebydlel, mám moc rád jeho okolí. Lysou horu, údolí Ochozského potoka, údolí Hádecké říčky, Svatý schody, Kamenný žlíbek a vůbec všechno tam okolo.

Chodím tam od svých klukovských let a stále se nemůžu toho kraje nabažít. Snad je to tím, že jedna moje babička pocházela z Lišně a já mám v tom kraji svoje kořeny.

Ale jedna věc mi stále vrtá hlavou. Ten „Caprament“. Neznámý ochozský rodák Caprament. Kdo to byl a jak pak to s ním vůbec bylo. Jo tak! Vy vůbec nevíte, kdo to byl Caprament? Ale to byste vědět měli! Tak vám musím trochu pomoci, a vysvětlit, kdo to vlastně byl, ten Caprament. Je to pochopitelně přezdívkou. Jeho pravé jméno neznám.

Ten člověk žil s největší pravděpodobností v Ochoze nebo v Obci v první polovině devatenáctého století. Mohl se jmenovat Matášek, Matoušek či Matýšek, nebo také Vašíček. A nebo se mohl jmenovat úplně jinak, co já vím. Ano! Byl to ten, co objevil Ochozskou jeskyni. Ale kdo to vlastně byl? Dokladů o něm je poskrovnu a ještě všechno zamotávají. Proč asi? Abyste pochopili, o co tady jde, tak vám to musím vysvětlit. Musíme si zopakovat kousek Ochozské (a taky Obeké) historie.

Ač to byly dvě dědiny těsně spolu sousedící, každá patřila do jiného panství, jen farnost byla společná. Na začátku osmdesátých let osmnáctého století příslušel Ochoz pod panství Zábřdovické, které patřilo premonstrátskému klášteru v Zábřdovicích, zatím co Obec patřila lišeňskému panství Belcrediů.

V této době došlo k tak zvaným Josefským reformám. V rámci těchto reforem císaře Josefa II. byl dne 27.7.1784 zrušen mimo jiné i klášter Premonstrátů v Zábřdovicích. Jeho majetek propadl tehdejšímu rakouskému státu, t.j. císařství. Tak dopadly majetky všech klášterů, které nevyvíjely vzdělávací činnost nebo neošetřovaly nemocné. Tyto majetky posléze spravovala „Komise pro státní správu náboženského fondu“.

Od ní koupil v dražbě Zábřdovické panství hrabě František Xaver Dietrichstein – Proskau, sezenim na Boskovicích. Bylo to 6. prosince 1830 a to nejvyšší nabídkou 220 tisíc zlatých. To už byl mrtev i poslední opat zábřdovického kláštera, Michal Daniel Marabe,

kteřý zemřel ve Křtinách v roce 1818.

F.X. Dietrichstein se ujal boskovického panství po smrti svého otce v roce 1813. Dle historiků byl podnikavý, na svých panstvích budoval průmysl, byl dobrým hospodářem a dovedl vydělávat peníze. Už v roce 1819 buduje v Boskovicích nový empírový zámek, budoucí sídlo rodu. Peníze na to má. Kupuje Blažovice za 96 050 zlatých, Tuřany za 23 000 zlatých, roku 1830 zábřdovické panství, v roce 1834 Malé hradištko za 25 000 zlatých.

V prosinci roku 1838 vychází v brněnském časopise „Moravia“, který vydává Karl Josef Jurende článek, ve kterém jeho autor Johann Hornisch popisuje svoji návštěvu v Ochozské jeskyni. Autor zde uvádí, že jeskyni navštívil poprvé v roce 1830.

A najednou se dění kolem Ochozské jeskyně dává do pohybu. Roku 1839 přichází do Hádeckého údolí parta horníků a dává se do práce. Výsledkem jsou úpravy terénu, prostřelení nového vchodu do jeskyně a úpravy v chodbě na Hádici. Vše proto, aby byl přístup do jeskyně pohodlný. Náklady na tyto úpravy činily 5 000 zlatých.

Zamyšleme se nad tím, proč se tak stalo. Co vedlo racionálního, chladně uvažujícího podnikatele Dietrichsteina k tomu, vložit takovou sumu do zprístupnění nějaké jeskyně nacházející se na jeho panství.

Na sousedním panství, v Rájci, měli takových přírodních jevů víc. Proto v roce 1748 vyslal císař František Lotrinský, manžel Marie Terezie, dvorního fyzika a matematika Johanna Antonina Nagela, aby v jeho zastoupení tyto přírodní divy shlédl, po návratu mu je svědomitě popsal a doložil obrázky Karla Beduzziho. V roce 1804 navštívil Rájec císař František I. se svojí manželkou Marií Terezií Neapolskou a opět mu byly prezentovány místní jeskyně. Dokonce se od té doby nazývá Ostrovská vodní jeskyně Císařskou jeskyní. Dá se tedy říci, že jeskyně dodávaly rájeckému panství Salmů zvláštní společenský lesk.

Dá se předpokládat, že do roku 1838, kdy vyšel v Moravii článek, popisující Ochozskou jeskyni, hrabě Dietrichstein o jeskyni na svém panství nevěděl. Najednou jí chce zprístupnit. Proč? Jaký má motiv? Že by speleologická filantropie? Tehdy? A u

něho? U stroje kalkulujícího podnikatele? Nesmysl! To mělo svůj význam a cíl! Nebo byl jen zvědavý a popřál si za 5000 zlatých se podívat do vlastní jeskyně?

To snad taky ne! Být to na rájeckém panství, tak tam starohrabě Hugo Salm vleze po bříše a zadarmo! To byl nadšenec pro jeskyně. Ale Dietrichstein? Příčina je podle mého v tom, co jsem už napsal. Mít taky to, co má soused! Řekl bych, že lidé v průběhu staletí myslí pořád stejně.

A teď pozor! Podle některých pramenů, (zejména pana Hornische a jeho článku v Moravii) byla jeskyně známá již v roce 1830. Pan F. p. t. roku 1840 dobu neuvádí, pozdější autoři tvrdí, že to bylo v roce 1831. Proč, asi? Řekl bych, že nejspíš proto, že hrabě Dietrichstein koupil panství až v prosinci 1830 a nejspíš se kolem objevení jeskyně něco stalo, co hrabě nemohl potřebovat. Podle něj začínala historie jeho panství rokem 1831 proto ten posun. Nevěříte? Tak pojďte sledovat události dále, ono se nám to ukáže.

V létě roku 1840 byly ukončeny úpravy vstupních partií jeskyně a 20. srpna 1840 pan hrabě v doprovodu svých úředníků, církevních hodnostářů, farářů a kněží a další pozvané společnosti Ochozskou jeskyni navštívil. Aby byla sláva úplná, byl pozván také zpravodaj "Moravie", který svůj článek "Die Tropfsteinhöhle zu Ochoz" signoval právě značkou F.p.t.

Kromě toho, že nás tento autor informuje o rozhodnutí hraběte jeskyni zpřístupnit, o pompězním osvětlení jeskyně více jak čtyřmi sty petrolejovými lampami a bengálskými ohni, píše zde autor o jejím objeviteli. Nazývá jej Johann Matášek, prý to byl chudý švec z Ochozu, který jeskyni "als Lagerstelle zu benützen pfligte", což donedávna všichni překládali "používal jako obydlí". Můj německy dobře mluvící přítel Josef Uher mne po přečtení tohoto článku upozornil, že tento výraz lze také chápat jako táboření. Svědčil byl o tom výraz celé věty, která by zněla: "Na lesem pokrytém svahu objevil nejprve skalní rozsedlinu, kterou on, zcela chudý a bez přístřeší používal jako obydlí (tábořiště). Z této rozsedliny posléze pronikl do chodby Hadice a tak objevil onu jeskyni".

Ve svém článku "Kde byl původní objevitelský vchod do Ochozské jeskyně", který vyšel v ročenice "Speleoforum 97" (str. 55-56) vysvětlují, že objevitel patrně šel ve skalním převisu či rozsedlině vytvořené proudící vodou. V článku také popisují,

že tento převis či rozsedlina je v současné době zazděn pod vchodovým objektem do jeskyně. Na podzim roku 1999 prováděla Správa CHKO Moravský kras rekonstrukci vchodového objektu do jeskyně. Po odbourání původního zdíva se ukázalo, že jsem měl pravdu.

Až potud je vše objektivní a věrohodné. Až na pana Matáška. V letech 1790 až 1840 bylo v Ochoze 42 domů, fara, hospoda a pastouška. V soupisu jmen těch, kteří zde bydleli, se jméno Matášek, ani jméno jemu podobné, nevyskytuje. Nevím proč? Možná mám neúplný seznam a nebo zde takové jméno nikdy nebylo. Proč? Dočkejte času.

Další z autorů, který psal o objeviteli, byl v roce 1857 pan páter Johan Nepomuk Soukup, kaplan ze Sloupu. Ten jej bezmála po třiceti letech popisuje takto: "Vypravuje se, že roku 1831 žil v Ochozu člověk na mysli pomatený, který si záměrem hledati bránu do světa podzemního, do pekla." Soukup je první, kdo uvádí jako rok objevu jeskyně rok 1831. A pak, jak je v našem kraji zvykem, všichni autoři tuto informaci (nebo pomluvu?) poctivě a otrocky opisují.

Vzhledem k účtě, kterou chovám k literární práci pátera Soukupa, a která se z velké části týká právě krasu, mne tento popis objevitele zarazí. Jsou pramenem jeho informací babské tlachy, jsou to informace, pocházející případně z kompletního panstva a církevních hodnostářů, nebo náboženský fanatismus autora? Spíš mám pocit, že Soukup byl člověk čistého srdce a jeho víra zde byla zneužita. Ale skutečnost se už dnes nedovíme.

Profesor Havelka podává informaci o objeviteli slovy: "Teprve roku 1831 odkryl ji jakýsi zbrklý švec, rodák ochozský, který nahlédnuv kdysi do temných, nekonečných prostor, umínil si cestou tou proniknout až ke bránám pekelným, jakožto podařilo se rekům mnohých bachorek. Nikomu o nálezu svém se nezmiňuje, častěji po břichu vsoukal se udatný náš hrdina do jeskyně a světlem se opatřiv neohroženě slihl po sídle satanášově. Pekelných bran však nenalezl."

I když Havelka v roce 1874 zčásti opisuje od Soukupa, rozvádí zde, doufejme podle skutečnosti, to, co už napsal méně zřetelně Soukup. Že totiž objevitel navštěvoval jeskyni často a celou ji prozkoumal. Vezmeme-li v úvahu, že ještě 65 let po té, u pěšiny, která vedla tehdejšími kaňonem Kamenného žlíbku, ležel vápencový balvan se škrapem ve tvaru lidského chodidla, místní lidé tomu

říkali "Čertova čapa" a báli se tudy chodit - a když už tudy museli jít, téměř utíkali a drolili přitom slova modlitby, aby je Bůh před ďáblem ochránil (tako nám to popisuje v roce 1895 prof. Trampler), je to podle mého názoru svědectví o statečnosti člověka, který ve své době jeskyni objevil.

V roce 1889 vydal Florian Koudelka knihu s názvem "Ze zapomenutého kraje Moravy". Zde uvádí dvě verze objevu. Soukupovu a tu, kterou napsal v roce 1840 zpravodaj Moravie pod značkou F.p.t.

Roku 1895 vyšla v časopise Österreich-Ungarische Revue práce profesora Tramlera s názvem "Ochoser Höle, ihre Entdeckung und Entstehung" (Ochozská jeskyně, její objevení a vznik). Z této zprávy vyplývá, že Trampler tehdy v Ochoze po objeviteli pátral a snažil se o něm získat nějaké informace. Píše, že starší obyvatelé Ochozu jej znali pod přezdívkou "Caprament", ale jen jeden si vzpomněl na jeho skutečné jméno a jmenoval se František Vašíček. Mám zjištěno, že mezi lety 1790 a 1840 se původně jméno Vašíček v Ochoze nevyskytuje. Ale na půllánu p. Jana Sapáka v č. 6 se v roce 1831 objevuje Josef Vašíček jako Sapákův zeť. Ve stejném roce se také na půllánu, který do roku 1812 drželi Škrobové, po té Polákové, objevuje nový majitel, Jakub Vašíček. To ale určitě nebyl chudý švec. O jiném Vašíčkovi jsem nikde nic nenašel. Ale kde se tu ti Vašíčkové tak znenadání vzali?

Jak jsem již výše uvedl, s Ochozí těsně sousedila obec Obce nebo Upce. Německy Upess nebo také Viehirten (pastýřství). V Obci žili Vašíčkovi v číslech: 6, 9, 13, 15, 17, 23, 25, 27, 37, 41, 43, a 45. Celkem 12 rodin Vašíčků. Je možné, že by Caprament nebyl z Ochozu ale z Obce? Možné to je, ale proč by potom byl objevitel uváděn jako ochozský občan?

Richard Trampler, který se namáhal objasnit osobu objevitele na sklonku minulého století, uvádí ve své práci článek o Ochozské jeskyni, který objevil a který vyšel 13. května 1843 v časopise "Wiener Allgemeine Theaterzeitung" (Viedeňské všeobecné divadelní noviny, originální list pro hudbu, umění, literaturu, módu a život. Autorem článku je nějaký F.C. Weidmann. Naštěstí se meziknihovní výpůjční službě podařilo najít tento časopis v knihovně pražského Klementina a získat pro mne jeho fotokopii).

Přečtěme si tedy, co tam pan Weidmann v článku "Die Neuentdeckte Ochoz-Höle in Mähren" mimo jiné píše: "V roce 1838 utíkal jeden obuvník pro svoje

provinění před policejním stíháním. Unikl do hor a objevil tam onu jeskyni, ve které se skryl. Když byl později přece jen dopaden, při vyšetřování se o jeskyni zmínil, a tak vlastně ponejprv na onu jeskyni upozornil. Další text je v návaznosti na probírané téma nezajímavý.

Je to třetí verze o objevu jeskyně. Vysvětluje nám něco nebo tématiku spíš zamotává? Jak se to vezme. Od začátku se mi celá historie nezdála, proto jsem se o ni začal zajímat. Tak si kladu otázku, co mohl Caprament tak špatného udělat, že ho honila policie? To už se bohužel nedovíme, neboť, jak jsem zjistil, byly trestní spisy příslušného soudu z oné doby skartovány v roce 1938. Tudy tedy cesta k poznání skutečnosti nevede.

Zamýšlím se nad přezdívkou "Caprament". To není Grassel či Grázl, není Babinský, není Kumr, není Vajckorn! Přezdívkou "Caprament" bych zařadil spíš do rodiny šibalů typu Tyla Eulenspiegela, šprýmafe, možná trochu do rodiny zbojníků, kteří bohatým brali, to bylo chudákům vždy sympatické, když se někdo uměl pánům postavit. Ta přezdívka zní docela přátelsky. Škoda, že nápady, kousky a příhody Capramenta nikdo nezapamatoval. Nebo snad ano? Co obecní kronikáři?

Co mohl chudý švec udělat (byl-li chudý a byl-li to švec), že ho stíhala policie. Spíš asi četnictvo, žandarmerie. Co takhle pytláctví, to v Ochoze zřejmě nebylo nic neobvyklého. Pušky měli z napoleonských válek (tohle téma zpracovávám na jiném místě), panství spravovala nějaká komise, která byla daleko, Bůh byl vysoko, les blízko a v něm jeskyně, kterou nikdo neznal (jen Caprament), kde se dal úlovek schovat i s flintou, teplota zde je téměř konstantní, takže se maso nekazilo ani v létě, to by se to pytláčilo. Pak stačilo někdy trochu neopatrnosti, aby ho některý z hajných poznal nebo někoho naštvat a je tu udání, stíhání, lapení a prozrazení třeba i rodového tajemství o existenci jeskyně. To všechno mohlo být, ale já to nemůžu dokázat a chtěl bych. A jak!!!

Ale podívejme se na to z druhé strany, jak nám to půjde do figury! Když hrabě Dietrichstein kupoval v prosinci 1830 panství, o jeskyni nevěděl. K jejímu prozrazení muselo dojít před rokem 1830. Tipoval bych rok 1828. Přivádí mě k tomu Weidmann, který uvádí rok objevu 1838. Informace má zřejmě z druhé ruky. Celý článek je koncipován jako náborový článek pro turisty. Možná měl informace od pracovníků Ferdinandovy severní dráhy, která po vybudování železnice z Vídně do Brna hledala

atraktivní turistické cíle a dokonce ředitel Rafael Foges pověřil nějakého ing. Mayera prozkoumáním Ochozské jeskyně a v případě, že by velikost jeskyně odpovídala požadavkům, i průzkumem možnosti k této jeskyni vybudovat železniční přípojku (jako ateista si říká: "Zaplat' Pánbůh, že to neudělali!"). Snad při svém průzkumu ing. Meyer zjistil i to, jak byla jeskyně objevena a tuto informaci předal reklamnímu agentu turistiky Weidmanovi. Byl to zcela jistě únik informací.

Zajímavé je zde uvedení roku objevu – 1838. Předpokládám, že Weidmann nevěděl, že první zmínka o jeskyni vyšla v roce 1835, první popis jeskyně v roce 1838, s dovětkem, že autor navštívil jeskyni v roce 1830. Pokud Weidmann vázal svoje informace na zahájení provozu vlakové dopravy na trase Vídeň – Brno v roce 1839, mohl se mu zdát letopočet 1828 příliš vzdálený a z opatrnosti napsal 1838. Ale vraťme se na Moravu. Při příchodu nového majitele hraběte Dietrichsteina na zábrdovické panství neměli určitě stávající úředníci nejmenší chuť vyprávět hraběti o tom, že měli na panství pytláka, který zde měl jako základnu vlastní, poměrně velkou jeskyni. A už vůbec neměli zájem upozorňovat majitele na to, že na panství jsou pytláci!

V prosinci 1838 vychází v Moravii Hornischův článek o Ochozské jeskyni. Pan hrabě se dotazuje svých úředníků a ti musí s pravdou ven. Motivaci "mit co má soused" jsem už popsal. Nastupují tedy horníci. Snižují dno o 20 sáhů (cca 38 m) dlouhé přístupové rokle asi o půl druhého metru, rozšiřují ji na šířku cca 6 m, t.j. do dnešní podoby. V místě původního úzkého průlezu vystřelí vchod cca 1,5 x 2 m a odstřelený materiál použijí k vyrovnání trativodu do úrovně dna vystřeleného vstupu. Pak udělají někde schody, jedno přemostění a v partii mezi Tiarou a Zkamenělým srdcem musí opět upravit chodbu. To jsou tak zhruba úpravy v necelých 170 m dlouhé vstupní chodbě Hadici.

Materiál z terénní úpravy zřejmě nikam daleko

nevozlili, ani nevěděli, že vyvázejí dávné sídliště magdalénských lovců. Je možné, že tyto lovci sem chodili z Pekárny pro vodu, že zde byl dávný vývěr vod, tekoucích Ochozskou jeskyní, než si voda našla cestu jednak do "trativodu za vchodem" a pak tu, nám dodnes neznámou, za třetím sifonem na konci Ochozské jeskyně. V nedávné době našli archeologové jen zbytky tohoto naleziště (1938 Karel Valoch, 1953 H. Machová, 1960 B. Klíma). Výsledky těchto nálezů byly publikovány. Ale vraťme se zase k našemu "Capramentovi". Jestliže chtěl pan hrabě pomoci této jeskyni pozvednout svůj věhlas, nemohl potřebovat, aby se "high society" – tehdy "vyšší společnost" dověděla, že jeskyně byla tajemstvím jakéhosi delikventa. Tak je pozván zástupce tisku, někdo z úředníků mu podsuně historku takovou, jaká se hodí hraběti a je to. Pak je potřeba ještě osobu objevitele zaměřit, změnit případně jeho jméno, možná místo narození a nakonec z něj udělat blbce.

Je vám jasné, že jsou to jen hypotézy. Poskládám-li ale střípky informací, tak mívá to tak vychází. Jsem přesvědčen, že Caprament byl chlap nejenom statečný a inteligentní, ale že byl v Ochoze prostými lidmi oblíben. Jsem přesvědčen, že přezdívkou Caprament mohl nosit jen chlap, který byl vždycky tam, kde bylo třeba, který žádnou legraci nezkažil, spíš dokázal takové situace připravovat a navozovat. Chlap, který dokáže řešit životní situace tak, aby nikoho nezarmoutil. Proto je Caprament legenda. Možná něco, jako v Brně Franta Kocourek, blahé paměti. Víte, ale já si pořád myslím, že někde musí existovat důkazy, kterými se tyto moje domněnky dají prokázat. Prokázat, kdo byl a jaký byl Caprament. I když důkazy hledám léta, věřím, že někde jsou. Ale kde hledat? A tak o tom alespoň píšu s malou nadějí, že se mezi lidem jeskyňářským najde někdo, kdo o tom něco ví a pomůže mi dokázat, jaký byl Caprament.

Byl jedním z nás, i když dávno. A tak mám pocit, že mu to dlužíme!

Lezecký den – lom na Chlumu

Mojmír Závíška (SZS č.1 Český kras)

Třetí sobotu v měsíci červnu se jako již tradičně scházíme ráno okolo 9. hodiny pod tréninkovou stěnou v lomu na Chlumu u obce Srbsko v Českém krasu.

Tuto akci pořádá SZS č. 1 pro širokou jeskyňářskou veřejnost, zejména pro začínající speleoalpinisty. Během dne je vystrojena celá stěna a zájemci si mohou libovolně trénovat lezeckou techniku, buď samostatně nebo v doprovodu zkušených a vždy ochotných záchranářů.

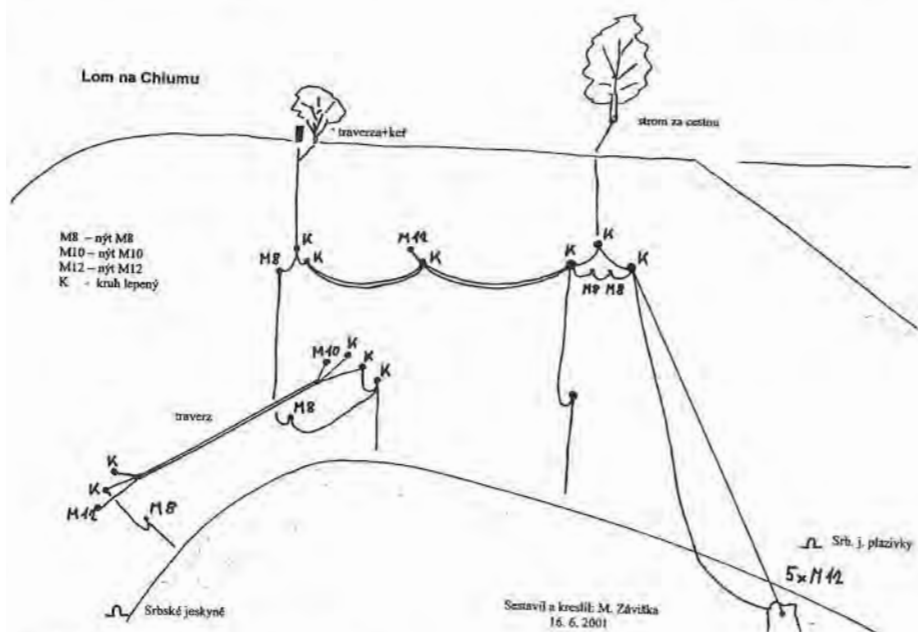
Tréninková stěna je vhodná i pro naše starší kolegy, kteří mají zájem po letech oprášit lezáky a vyzkoušet si svoji dovednost. Je totiž škoda zůstat sedět doma, máte-li možnost si příjemně zalézt a setkat se s mnoha kamarády.

Během letošního úspěchu jsme přikročili k výměně původních plaket Tondy Zelenky za lepené kruhy a doufáme, že Vám budou sloužit stejně dobře dalších 20 let, jako ty Tondovy. Pro snazší orientaci je přiložen nákres vystrojení.

Na závěr dovolu,te, abych Vás pozval na příští lezecký den, který se bude konat tak, jako každoročně, třetí sobotu v červnu.

Nashledanou v hojném počtu

Mojmír Závíška

Obr. 1: Schema kotvení v lomu na Chlumu.

Lezecké dny a Vzpomínka 2001

L. Beny Beneš (ZO 6-19 Plánivý, SZS č. 2 Moravský kras)

Po červnové cvičné záchranné akci ve Vintokách rozhodli se členové SZS č. 2 Moravský kras poněkud zmírnit svoji aktivitu. Důvodem nebylo ochabnutí nadšení, ale názor značné části družek a manželek členů, že jsou i jiné zajímavé činnosti, kterými lze naplnit sobotní dopoledne. Z taktických důvodů navrhl proto zástupce náčelníka SZS č. 2 L. Matuška uskutečnění záchranných prázdnin. Další setkání spojené s prezentací výsledků a poradou o další činnosti bylo domluveno na poslední srpnový víkend. Na tento víkend, tradičně již zasvěcený akci Vzpomínka, byly současně naplánovány i Lezecké dny 2001.

Vzpomínka proběhla v tomto roce již po jedenáctičtí. Vznikla jako vzpomínková akce na utopené členy Plánivské skupiny při povodni v roce 1970. Postupem času, s přibývajícím obětmi podzemních výzkumů, přerostla ve vzpomínku na všechny tragicky zesnulé jeskyňáře. Kromě vlastního slavnostního aktu v sobotu v 17:00 u jeskyně 13C je akce známa večerním ohněm v lomu Velká dohoda.

Spojením tohoto termínu s Lezeckými dny organizátoři sledovali využití sobotního a nedělního dopoledne pro lezecké aktivity. Představou bylo nejen prezentovat SZS jako celek a poskytnout zájemcům předvedení a školení lezeckých technik, ale i uskutečnit setkání příznivců jednolanové techniky. Z organizačních a časových důvodů však nedošlo k účasti ostatních stanic SZS. Neuskutečnilo se proto páteční promítání diáků, sobotní traverz přes lom Velká dohoda ani vystrojení cesty Desatero v propasti Macocha. Proběhla jen školící a prezentační akce na skalách kolem jeskyně Lidomorna. O její zdar se zasloužili zejména náčelník SZS B. Koutecký a náčelník stanice č. 2 Moravský kras B. Kučera. Kromě několika členů okolních skupin se akce účastnila i výprava členů HZS z Hranic na Moravě pod vedením M. Geršla. Večer se pak všichni sešli u vzpomínkového ohně.

Le jen doufat, že v příštím roce se Lezeckých dnů zúčastní více "lezecké smetánky" a akce sama se stane i přehlídkou špičkové dovednosti členů SZS.

VÝROČÍ A VZPOMÍNKY

Pan docent Vladimír Panoš, CSc., vědec, který zasvětil svůj život objevování a poznávání tajemství krasu a jeskyní, dlouholetý předseda a čestný předseda ČSS, zemřel v pondělí 7. ledna 2002.

*Kdo v srdcích žije - neumírá...
Fr. Hrubín*

S bolestí v srdci oznamujeme všem příbuzným, přátelům a známým,
že nás navždy opustil náš milovaný manžel, tatínek, dědeček,
pradědeček, bratr a strýc
pan

Doc. RNDr. Vladimír PANOŠ, CSc.

plukovník v.v.

Zesnul po těžké nemoci v pondělí 7. ledna 2002
ve věku 79 let.

S drahým zesnulým se rozloučíme
V PONDĚLÍ 14. LEDNA 2002 V 10.00 HODIN
v obřadní síni olomouckého krematoria.

Olomouc, Paveičákova č. 20, dne 8. ledna 2002

Jménem rodiny:

Marie Panošová, manželka
Zuzana Štybnarová a Barbara Kóberleová, dcery
Ivo Štybnar a Matthias Kóberle, zetové
Kateřina, Michaela a Petra, vnučky
Daniel, vnuk
Růžena Holveková, sestra

In memoriam PhDr. Zdenky Himmelové

Dne 13. prosince 2001 ve věku 59 let zemřela na srdeční selhání v důsledku infekce při nemocniční léčbě těžkého interního onemocnění člena ZO 6-11 PhDr. Zdenka Himmelová.

Mezi speleology přišla v zimě 1961/62 po seznámení se svým budoucím manželem. Byla to Ochozská jeskyně, kde si poprvé a bez rozpaků lehla do bahna Německého sifonu a dalších plazivek, aby prostoupila s celou skupinou tento jeskynní systém. Když na chvíli uvízla při výlezu Pochvou, její dobrotnivý bratr Luděk a kamarád Slávek zapálili tehdy pod ní kousek novin. Nefíkala nic, zato její budoucí manžel, který již čekal nahoře a ucítil kouř, pustl svým druhým lál. To jsou vzpomínky, které se vybavují při prohlížení starých fotografií z jejich speleologických začátků.

Podílela se na mapování jeskyní pro publikaci "Jeskyně v povodí Řičky", která vyšla v roce 1967, na mapování a fotodokumentaci některých jeskyní Popova polje v Hercegovině, abrasních jeskyní u Trsteniku v Dalmácii, u Tjulenova v Bulharsku a v údolí Cetatile Ponorului v oblasti Padiše v krasovém pohorí Bihor v Rumunsku.

Koncem června v roce 1965, hned po svatbě, odjela se svým manželem na první společnou vícedenní speleologickou expedici do tehdy nehlubší Československé propasti Barazdaláše a vzápětí o prázdninách na skútru na soukromou studijní cestu do krasů tehdejší Jugoslávie, kde navštívili klasické lokality: kras kolem Triglavu v Julských Alpách,

Postojnou, Velki Narevni most, Cerkniško polje, Predjama, Svatoškocijanské jame, Plitvičká jezera, vodopády a sintrové hráze na fece Krce u Šibeniku, celé pobřeží po Bar na moru, Skadarské poljové jezero, krasové kaňony u Jajci a na Vrbasu. Podobné cesty následovaly i v dalších letech.

V tomto období uspořádala Speleologická sekce DK ROH KSB v Domě kultury v Králově Poli v Brně v několika sálech ojedinelou výstavu, kde pomoci fotografií, map, blokdiagramů a trojrozměrných exponátů seznamovala veřejnost s problematikou speleologických výzkumů a krasových procesů. Zdenka zde významně pomohla nejen v přípravě a organizaci, ale po dobu týdenního trvání výstavy i výkladovou službou pro návštěvníky.

Od praktické činnosti v terénu až po přepisování a korektury textů publikací a zpráv výzkumu provedla Zdenka za dobu téměř čtyřiceti let pro speleologii obdivuhodný kus práce. Svému manželovi vytvářela zázemí, bez něhož by zdaleka v krasu kolem Ochozské jeskyně nebylo vykonáno tolik výzkumné činnosti.

Profesně byla archeoložkou. V roce 1967 úspěšně obhájila diplomovou práci v oboru prehistorie, která řešila téma "pracovní funkce kamenných nástrojů z magdalénských vrstev jeskyně Pekárny". Postupně pracovala v muzeu města Brna, v muzeu ve Slavkově a od roku 1980 v AÚ ČSAV v Brně.

V roce 1980 vykonala státní rigorózní zkoušku

ve studijním oboru archeologie a byl jí přiznán titul doktor filosofie. Od roku 1993 po reorganizaci ČSAV pracovala v Ústavu archeologické památkové péče v Brně. Byla uznávanou specialistkou na středověké sklo. Byla autorkou četných vědeckých publikací.

Česká speleologická společnost, již byla členem od počátku, Archeologická společnost a rodina v ní ztrácejí skromného a obětavého člověka, který pomohl posunout hranice poznání o kousek dál.

Vladimír Stárka - 80 let

Osmdesátky se dožil na Štědrý den o Vánocích Vladimír Stárka, se skautskou přezdívkou Wabi, který samostatnou cestou a v duchu skautských zásad vychovával po desetiletí mladé hochy k touze po poznání přírody (především krasu a jeskyni) a její ochraně.

Jako skautský vedoucí začal v r. 1942 (ovšem pod Klubem českých turistů, protože Junák byl za okupace zrušen). Po válce byl Junák opět založen, za pár let však musel skončit. Wabi vedl svůj oddíl na černo dál. Jednou v Českém krasu potkal zajímavého mladíka (byl to student geologie, jeskyňář a později významná postava výzkumu krasu, kvartéru a vývoje klimatu v kvartéru Jiří Kukla). Když Wabi slyšel, že provádí průzkumy jeskyní, dohodl s ním exkurzi do jeskyní. Vždy hledal pro

své kluky zajímavý program. Lezlo se i do Barrandovky, tehdy největší jeskyně v Českém krasu. Kluci byli nadšení a tak se Wabi po čase obrátil na Kuklu s žádostí o další exkurzi po jeskyních. Jiří mu odepsal, že nemá čas, protože na Zlatém koni byly objeveny velké jeskyně (tj. Koněpruské jeskyně) a že se musí věnovat jejich průzkumu a organizovat ho. Wabi s oddílem hned vyrázil na Zlatého koně a jeskyně ho zcela zaujaly. Bylo rozhodnuto. Svůj oddíl zlegalizoval jako kroužek mladých jeskyňářů pod Krasovou sekci Přírodovědeckého klubu (později po zrušení Přírodovědeckého klubu byla pod Společností Národního muzea v Praze), v které byli odborníci a zájemci o výzkum krasu. Wabimu jeskyně tak zůstaly jako trvalý zájem. Svým životním postojem a zásadami, podobnými postavě Rikitana z Hochů od Bobří řeky od Jaroslava Foglara (jehož byl jubilant přítelem), se dokázal vžít do myšlení hochů mladých generací, kteří k němu do oddílu přicházeli. Někteří, když dospěli, odešli - strávili víkendovými cestami do Českého krasu i jinam a prázdninovými tábory (často ve Slovenském krasu) krásná léta svého mládí. U mnohých jejich zájem vytrval a později přesunuli svou činnost mezi jeskyňáře různých skupin Krasové sekce, případně vystudovali přírodovědeckou fakultu a věnovali se geologii či jinému oboru celoživotně (jako první to byl Petr Batík, který se zapojil do počátků průzkumných prací v Koněpruských jeskyních, u

Obr. 1: W. Stárka zvěčněný kresbou K. Saudka

geologie vytrval a celý život pracoval v ÚUG, později ČGÚ.)

Měl jsem to štěstí, že jsem patřil k těm, které Wabi oslovil při budování svého dalšího kroužku. Od roku 1953 jsem s ním začal jezdit na Zlatého koně, kde tehdy byla vynikající jeskyňářská a badatelská atmosféra, navštěvoval další lokality České krasu. Jednoho dne mě Wabi pozval k sobě, že mě chce seznámit s jeskyňářem, s kterým začneme společně pracovat. Toho mladého muže jsem náhodně potkal na Spořilově nedaleko Wabiho domu. Štíhlý, spíše

hubený, na nohách "maďary" (to byl tehdy módní výkřik), na hlavě klobouk jak z Klondyku, a s nezhytnou cigaretou. Prý jestli nevím, kde tu bydlí nějaký Stárka. Tak jsme ho společně našli a on nás pak seznámil. Byl to Ferry Skřivánek, který kolem sebe shromáždil skupinu kluků nadšených pro jeskyně z geologické průmyslovky (mezi nimi byl také Franta Králik a Áda Absolon). Pracovali v jeskyních na Chlumu. Spojili jsme se a od těch dob jsme společně dělali na Chlumu, v Tetinském vývěru a začali kopat v uzávěru Císařské rokle. Jezdil s námi také Ferryho spolužák

Jarda Veselý (nedávno zesnulý), Míla Hess (to byl zase spolužák Vojena Ložka z gymnázia) a vystřídala se tu řada dalších osob. Během kopání v Císařské rokle se Wabi pozvolna odpojil, vytvořil si další skupinu mladých hochů, s kterými jsme se pak potkávali v krasu. Jeho oddíl se permanentně omlazoval. Někdy v roce 1955 se v této skupině vyskytl mladíček Jarda Hromas, který o pár let později, když ve skupině odrostl, začal také pracovat s Ferry Skřivánkem. Jezdili jsme s Ferrym na každoroční tábory na Slovensku (první byl v r.1954

u Červené skaly v Horehroni a další pak v Jihoslovenském krasu) a téměř vždy se na nich aspoň na čas objevil Wabi, někdy sám, většinou však se svým oddílem. Jihoslovenskému krasu tak propadl, že tam jezdil často sám na jaře na týden a dokud byly stromy neolistěné, křičoval krasové planiny a hledal propasti, o nichž vyprávěli místní pasáci či lesníci, že existují nebo o nich byla zmínka v literatuře od slovenských a maďarských jeskyňářů. Napomohl tím také cíleným výzkumným výpravám Krasové sekce do propasti a jeskyně Slovenského krasu, které se od

poloviny 50. let staly téměř na tři desetiletí tradicí Krasové sekce SNM, později základních organizací České speleologické společnosti. Také Wabiho cesty, ať samostatné nebo s oddílem, sem byly časté.

V Čechách byly dalšími důležitými etapami, při kterých Wabi působil, přípravné mapovací práce pro z p ř í s t u p n ě n í Koněpruských jeskyní s dalším doprovodným kopáním v různých plazivkách a objev Bozkovských jeskyní s pravidelnými cestami jeskyňářů rychlíkem do Seml a pak autobusem do Bozkova.

Jezdil však začal i do krasu zahraničních států, do nichž bylo možné bez větších potíží cestovat.

ČESKÁ SPELEOLOGICKÁ SPOLEČNOST
ZO 1-07 Krasová sekce
Praha 1956

WABIHO STÁRCE
ČTYŘI KNIHY
O JESKYNÍCH
A JESKYŇÁŘÍCH

Bylo to často Rumunsko (např. Dobružský kras, kde měl jeden rok i tábor s oddílem), Bulharsko a Maďarsko. Jeho zájmem v průběhu doby se stala archeologie (zřejmě od doby, kdy Jiří Kukla někdy koncem 50. let začal pracovat v Archeologickém ústavu AV ČR). Postupně uskutečňoval svůj cíl, navštívit co nejvíce lokalit s nálezky pozůstatků prvních obyvatel Evropy). S některými archeology blíže spolupracoval (např. s Dr. Fridrichem a Dr. Sklenářem). Od roku 1990, kdy mohl začít volně cestovat na Západ, mohl začít své pravidelné cesty

po krasových a archeologických lokalitách - zejména Francie, kde má svého bratra (ten emigroval po r. 1968 a byl profesorem na univerzitě v Marseille) a jeho děti.

Samostatnou kapitolou Wabiho je jeho literární činnost. V bájných dobách exploze krasových výzkumu v Českém krasu, po objevu Koněpruských jeskyní, psal různé humorné povídky pro příležitost vánočních jeskyňářských posezení na Zlatém koni a napsal řadu delších příběhů se svérázným jeskyňářským humorem, kterým se říkalo "rodokrasý" (po vzoru v 50. letech ještě kolujícího Rodokapsů - vesměs smyšlených příběhů z divokého západu). Čtyři z těchto "rodokrasů" vydala v 80. letech ZO ČSS 1-07 Krasová sekce v knížce Čtyři

knihy Wabiho Stárce (tj.: Tajemství Císařské rokle, Podivuhodná dobrodružství profesora Hessioda, Zpráva o objevu a zániku jeskyní u Bosákova a Cyklistický závod Praha - Amerika - Zlatý kůň). Ve všech se vyskytuje vedle postav různých jeskyňářů Krasové sekce i postava Jaroslava Petrboka, svérázného badatele samouka, který se zabýval výzkumem sedimentů jeskyní Českého krasu (ale i kvartéru nekrasu), Slovenska, ale také Bulharska a Palestiny a to někdy od počátku 20. let až po svůj závěrečný několikaletý výzkum jeskyně Na Kobyle v Českém krasu ukončeným jeho skonek v r. 1960. Postava Jaroslava Petrboka se vyskytuje také na většině Wabiho kreslených novoročenek. Tím celá léta připomíná tohoto svérázného průkopníka krasových výzkumů dalším generacím jeskyňářů.

Wabi napsal neuvěřitelné množství článků do nejrůznějších periodik (i novin), Československého krasu a časopisů, které se v průběhu let aspoň trochu zabývaly problematikou zajímavých přírodních lokalit u nás i v cizině (nejdelší řadu článků má patrně v časopise Lidé a země, díky jeho dlouhé, stále existenci). Napsal průvodce Českým krasem, s Leonardem Blahou Průvodce Jihoslovenským krasem a řadu kapitol a pojednání do různých průvodců. Dnes v době volných publikačních možností začínají vycházet podle jeho scénáře komiksové příběhy (Tajemství starého zámku, vydalo nakl. Leprez a chystá se další příběh).

Co říci na závěr. Od roku 1990 Wabi obnovil svůj 13. oddíl Junáka. Ke konci roku 2001 ho definitivně rozpustil. Mladí následovníci, kteří by ho dále vedli, se nenašli a Wabi, i když je stále v dobré fyzické kondici, se již přece jen na tuto práci necítí. Wabiho život s krasem a jeho poznáním by bylo vhodné zachovat i písemně. Proto doufáme, že se podaří ve Speleu opublikovat jeho Kroniku cest za poznáním krasu. Přejeme jubilantovi i nadále pevné zdraví, a mnoho dalších cest po zajímavých krasových a archeologických lokalitách u nás a dnes zahraničním Slovensku (kde za svůj život nachodil tisíce kilometrů a prolezl kdejakou jeskyní) i ve Francii (kterou měl možnost poznat za poslední desetiletí).

Bôďa Kučera

Objevitel Amatérské jeskyně šedesátiletý

Dne 12. prosince oslavil své šedesáté narozeniny jeden z objevitelů Amatérské jeskyně, Jan Vit sen. Když v roce 1959 spolu s dalšími mladými nadšenci sestavoval Speleologickou skupinu pro výzkum Plániv, nikdo z nich netušil, že před nimi leží budoucnost naplněná velkými objevy i tragickými událostmi. Za své poslání si vybrali úkol nad jiné obtížný, objasnění podzemního toku Bílé vody mezi propadáním Nová Rasovna a propastí Macochou.

Vzpomeňme, alespoň ve zkratce na výzkumy a objevy, které cestu ke splnění jejich úkolu vrobily. Nejprve to jsou objevy a postupy v jeskyni Plánivy, pak následuje první objev Bílé vody za Novou Rasovnou - jeskyně 13C. Ta si v r. 1965 vyžádala první oběť z řad Honzových kamarádů, Jiřtha Šlechtu. Z té doby je známá i plánivská série expedic do tehdy nehlubší Československé propasti Barazdaláš (-180) na Silické planině Slovenského krasu. Na domácí scéně pak pokračují epochálními objevem první ledové jeskyně v Moravském krasu, Pikové dámy. Pak přichází objev nejcennější: 8. ledna 1969 Honza s dalšími Plániváky objevil Amatérskou jeskyni (část označovanou dnes jako Stará Amatérská jeskyně) a v létě téhož roku i

její pokračování. Sifon mezi oběma částmi pak v srpnu 1970 bere Honzovi další dva kamarády, Milana Šlechtu a Marko Zahradníčka.

Po této tragédii, kdy byli dobrovolní speleologové z dalšího výzkumu Amatérské jeskyně vyloučeni, vrací se Honza k jejímu objevování jako profesionál. Byl to právě on, který se zasloužil o objev a průzkum Sloupského koridoru, dodnes proslulého obtížným přístupem a úchvatnou výzdobou.

V Plánivské skupině působil aktivně až do roku 1979, několik let i jako její předseda. Jeho osobité malůvky a ilustrace dodnes zdobí dobové kroniky a zápisníky jeho vrstevníků. Je i autorem známého plánivského trpaslíka. Na základnách Plánivské skupiny je dodnes častým a vítaným hostem a chodící kronikou objevů podzemní Bílé vody.

Jeho jméno tak nelze zapomenout a jemu samotnému děkujeme za jedny z největších objevů v dějinách Moravského krasu, které již asi zůstanou nepřekonaný.

L. Beny Beneš (ZO 6-19 Plánivy)

Česká speleologická společnost je zase o padesátník(a) bohatší

O rozmnožení padesátníků, členů ČSS, se zasloužil Pavel Bosák tím, že se ve zdraví dožil tohoto významného životního jubilea. Sice objektivně vzato na tom, že mu přibývá let moc vliv nemá, ale dokázal za ty roky velmi významně ovlivnit speleologické dění u nás a zejména v ČSS.

Jeskyním se věnuje již od útlého mládí a dokonce o tom existují i důkazy, jak vidíte na fotografiích. Vystudoval geologii a záliba se tak stala i částí jeho profese. Přestože vstoupil do světa vědy, jeskyňářině a jeskyňářům zůstal věrný. Díky svým odborným a lidským kvalitám se stal neodmyslitelnou součástí vedení ČSS. Jeho přímota a otevřenost s jakou vystupuje na jednáních, je někdy téměř šokující. Bez váhání dokáže nazvat věci pravým jménem, nic neskrývá a dokáže tak posunout chod události

dopředu a správným směrem. Proto také nebylo velkým překvapením, že se stal generálním sekretářem Mezinárodní speleologické unie, a že tuto funkci zastává se svou osobitou grácií velmi dobře.

Máme připraven ještě jeden doklad o tom, že je Pavel člověk moudrý a uvážlivý. Druhá fotografie je nezvratitelným dokladem jeho trvalého, ničím nepřekonatelného zájmu o geologickou problematiku.

Takže Pavle, přejeme Ti všechno nejlepší k padesátinám!

Jméno České speleologické společnosti
Michal Piškula
předseda ČSS

Obr 1: Pavel - jeskyňář.

Obr 2: Pavel - vědec.

Obr 3: Pavel - úředník.

Pepa šedesátníkem

Své první jeskyňářské zkušenosti sbíral s partou bozkovských brigádníků při objevování nových jeskyní v malé podkrkonošské obci Bozkově. Tehdy v roce 1958 se mladý Josef Řehák teprve učil. Učil se, co obnáší skutečná jeskyňářina. A od svých starších kolegů, kterými byli nestoři českého jeskyňářstva (Ferry Skřivánek, Wabi Stárka ...) se naučil, že to není jen pouhé kopání, ale hlavně důkladná dokumentace, dobrá organizace práce a správný úsudek. Díky tomu a vlastní pili, se kterou získával další a další vědomosti o jeskyních a krasu se posléze stal vůdčí osobností bozkovské jeskyňářské skupiny, pracovníkem dohlížejícím na zpřístupňovací práce a konečně prvním ředitelem správy Bozkovských jeskyní. Své aktivity zaměřoval i mimo vlastní Bozkovské jeskyně do celé oblasti Krkonošského krasu, ale i do dalších oblastí Čech a Slovenska.

Počátek 70. let byl ve znamení organizace úspěšných expedic do Rumunska, (objev České jeskyně v propasti Šesuri), organizace 6. mezinárodního speleologického kongresu v Olomouci, založení Mezinárodní speleologické školy (ve spolupráci s univerzitami ve Wroclavi a Katovicích). Tato etapa Bozkovské jeskyňářské činnosti byla násilně přerušena v roce 1978 politicky motivovaným, nuceným odchodem Pepy z funkce ředitele Bozkovských jeskyní a zákazem pracovat v Semilském okrese. I přes tuto nešťastnou situaci zůstal aktivním členem nově vzniklé České speleologické společnosti a to jak v domovské ZO 5-01 Bozkov, tak v řídicích orgánech a komisích ČSS. Byl iniciátorem a organizátorem rozsáhlého programu výzkumu krasu Krkonošsko-jesenické oblasti, zejména mezinárodního programu v oblasti Králického Sněžníku. Právě mezinárodní spolupráce na polsko-českou polární výpravu na Špicberky. Účast na programu výzkumu ledovcových jeskyní a krasu polárních oblastí se tak stala právě jeho doménou. Výsledky následných „Českých polárních výprav“ jsou vysoce hodnoceny v mezinárodním měřítku.

V posledních letech využívá získané znalosti metod speleologického průzkumu a výzkumu při každodenní práci v rodinné firmě SPELEO-Řehák. Svoji práci při průzkumech podzemí historických objektů (klášterů, zámků apod.) se mu podařilo povýšit speleologii na uznávanou metodu stavebně historického průzkumu památkových objektů a historického podzemí.

Vůle nevzdat se a síla překonávat těžkosti, které mu život za těch 60 let nastavěl do cesty, vedly Pepu vždy k novým a novým speleologickým aktivitám.

Přejme mu tedy do dalších let hodně těchto sil a pevné zdraví, abychom mohli ještě dlouho čerpat z jeho zkušenosti a znalosti, které nám, mladším kolegům a často neposlušným žákům, předává.

-OU-

LISTÁRNA A KRÁTKÉ ZPRÁVY

Jeskyňáři pomohli Policii ČR při transportu těla z Hranické propasti

Barbora Šimečková (ZO 6-23 ČSS Aragonit)

Ve čtvrtek 13. září 2001 ve 14:25 hodin byla vedoucí správy Zbrašovských aragonitových jeskyní v Teplicích nad Bečvou Barbora Šimečková telefonicky kontaktována policisty obvodního oddělení Hranice s žádostí o konzultaci a zapůjčení klíčů od branky vedoucí do Hranické propasti. Jako důvod byl udán pravděpodobný, a to patrně sebevražedný pád osoby.

Po příchodu k jícnu Propasti v NPR Hůrka (k.ú. Hranice, okr. Přerov) bylo policisty potvrzeno, že se na hladině jezírka v Propasti nalézá mrtvé tělo 78-leté pani z Branek (okr. Vsetín) pohřešované již od soboty 8.9.2001. Nález učinil údajně náhodně syn oběti a ohlásil jej policii.

K zásahu se na místě postupně shromáždilo cca 20 policistů a hasičů z okresů Olomouc, Přerov a Vsetín. Po odemčení vstupu do Propasti Šimečková seznámila obě zasahující složky IZS se specifickou problematikou Hranické Propasti včetně upozornění na skalní výstupek v její z. stěně za zábradlím, který je v ústním podání od nepaměti označován jako "mústek sebevrahů". S ohledem na místo dopadu těla na svah v těsné blízkosti jezírka v hloubce - 69,5 m byl tento výstupek potvrzen jako velmi pravděpodobné místo odrazu.

Vzhledem k tomu, že ruční transport těla nahoru po příkrém svahu označeném dlouhotrvajícími dešti byl zhodnocen jako velmi obtížný, požádala policie o možnost použití trvale zabudovaného benzínového vrátku, který je v majetku ZO 7-02 ČSS Hranický kras a slouží zejména pro transport speleopotápěčské výstroje. Šimečková telefonicky zajistila zapůjčení klíčů od vrátku a jeho kvalifikovanou obsluhu, a to zkušenými jeskyňáři ZO 6-23 ČSS Aragonit. Po

přivezení klíčů od vrátku z Olomouce provedli pp. Sedlák, Travěnc a Zela za asistence hasičů upevnění transportní rakve na ocelové lano a její spuštění na dřevěnou manipulační plošinu na břehu jezírka. Vzhledem k tomu, že vzduchová vrstva nad hladinou jezírka nevykazovala zvýšenou koncentraci CO₂, bylo možno prostým plaváním po hladině dosáhnout místa, kde se nacházelo tělo a transportovat jej k dřevěné plošině. Zde bylo tělo uloženo do transportní rakve, rakev zajištěna, upevněna na lano a vytažena ke stanovišti vrátku. Rakev s ostatky převzali zřizenci z oddělení patologie Nemocnice Hranice a.s. Členové Hasičského záchranného sboru pak provedli dohledání osobních věcí na svahu v blízkosti místa dopadu těla, a to především tašky obsahující dva dopisy na rozloučenou. Po odchodu zasahujících osob z Propasti byl uzamčen poklop vrátku a oba zámky na brance, akce byla ukončena v 18:45 hodin.

Akce se zúčastnili členové ZO 6-23 ČSS Aragonit: Zbyněk Sedlák, Barbora Šimečková, Fraňo Travěnc a Vlastimil Zela.

Děkujeme p. Miroslavu Lukášovi ze ZO 7-02 ČSS Hranický kras za ochotné zapůjčení klíčů od vrátku a ještě jednou se omlouváme, že jsme jim neúmyslně "dourhli" startovací šňůru.

Závěr

Informovanost přítomných policistů i hasičů o lokalitě a o dopravním přístupu k ní hodnotím jako minimální, zapříčiněnou zřejmě především skutečností, že od poslední známé sebevraždy skokem do Hranické propasti uplynulo již cca 25 let. Obě složky IZS poděkovaly na místě speleologům

za kvalifikovaný zásah i za teoretické informace a zaznamenaly si telefonní čísla pro případnou další potřebu. Osobně děkuji svým jeskyňářským kolegům

za okamžitou a nezištně poskytnutou pomoc.

Zapsala: Barbora Šimečková, 21.9.2001

Zpráva za 43. - 46. rok činnosti ZO 6-11

Jan Himmel (ZO 6-11 Královopolská)

Splňujeme tímto dluh v informacích o naší činnosti za období let 1998-2001 a tím doplňujeme mozaiku činnosti celé ČSS. Téměř po celé období od r. 1955, kdy jsme zahájili náš zájem o kras, byla a je předmětem našeho krasového bádání Ochozská jeskyně v Moravském krasu a přílehlý krasový region pomorné Říčky a jejich přítoků.

V posledním shora vymezeném období byl zahájen výzkum vedoucí k poznání stáří Ochozské jeskyně a její výplně. Byly vyhloubeny dvě 4 m hluboké sedimentologicky průzkumné sondy, podle našich představ v nejstarších částech systému Ochozské jeskyně, a to jedna v chodbě U Kužele, druhá v chodbě Zkamenělé řeky. Současně měl být potvrzen geofyzikální průzkum průběhu skalního dna v těchto místech, které nemělo probíhat hlouběji. K odkrytým profilům byli přizváni sedimentologové-specialisti, kteří zhodnotili námi odkryté profily a výsledky publikovali. Další sonda, vyhloubená později v Hornišchově chodbě mezi chodbou U Kužele a Smuteční vrbou, narazila na skalní dno výrazně erozně modelované v hloubce 2,2 m.

Ne, nebyly to výkopy za účelem nalezení pokladu loupeživých Vajckornů, jak by třeba nezavševčený čtenář si mohl myslet při studiu některých zmíněných publikací! V tomto sedimentologicky průzkumném sondování pokud možno ke skalnímu dnu na různých místech Ochozské jeskyně máme v úmyslu nadále pokračovat.

Jinou oblastí výzkumu bylo řešení hydrologie srážkových infiltrátů, kde k roku 2001 je již k dispozici patnáctiletá řada pozorování. Posledních osm let pracuje v jeskyni počítačem řízená stanice automatické registrace intenzity skapu na reprezentativním místě, jehož skapový vztah k celkovému skapu do jednorázové vyšetřené plochy

jeskyně 2 900 m² je znám. To umožnilo vyjádřit specifický podzemní odtok vadózní zónou ve vztahu ke srážkám, které jsou námi měřeny přímo v blízkých Hostěnicích. Tak byla stanovena i variabilita podzemního odtoku v průběhu roku, jeho meziroční variabilita, stanovená průměrná koncentrace CaCO₃ ve skapové vodě na sledovaném místě v průběhu roku a tím i variabilita intenzity krasovění (odnosu) v průběhu roku i meziročně a další hydrologické problémy filtračních deformací v krasu.

Hydrochemickým výzkumem, stopovacími zkouškami a další metodikou řešíme hydrografické a hydraulické problémy odtokových cest od známých ponorů povrchových toků k vývěrům, s cílem úplného poznání podzemní vody v této krasové oblasti. V rámci těchto prací byla též provedena stopovací zkouška s největším množstvím barviva použitého jednorázově v Moravském krasu – jednalo se o 15 kg fluoresceínu vrženého do Hostěnického propadání III.

V rámci výuky speleologického mapování na Ústavu geodzie FAST VUT Brno je již osm let prováděna v Ochozské jeskyni se studenty V. ročníku praktická část předmětu a jeskyně nově přeměřována.

V osvětové oblasti jsme pro veřejnost v posledních dvou letech uskutečnili tři dny "otevřených dveří" Ochozské jeskyně s odborným výkladem a vydali dvě barevné pohlednice z této lokality. V rámci výchovy k ochraně krasu založil a vede náš člen, který je povoláním učitel, na jedné brněnské základní škole speleologický kroužek, jehož členové pomáhají naší ZO při jarním úklidu na povrchu krasu kolem některých jeskyní. Objasnili jsme nepovolený výkop v jeskyni Puklinové v Kamenném žlábku a zhotovili novou pancéřovou uzávěru sklípku u jeskyně včetně nového zámkového systému brány Ochozské jeskyně.

Opomenuté 50. výročí průzkumu jeskyně Malý lesík u Březiny

Petr Kos - Igor Harna (ZO 6-12 Speleologický klub Brno)

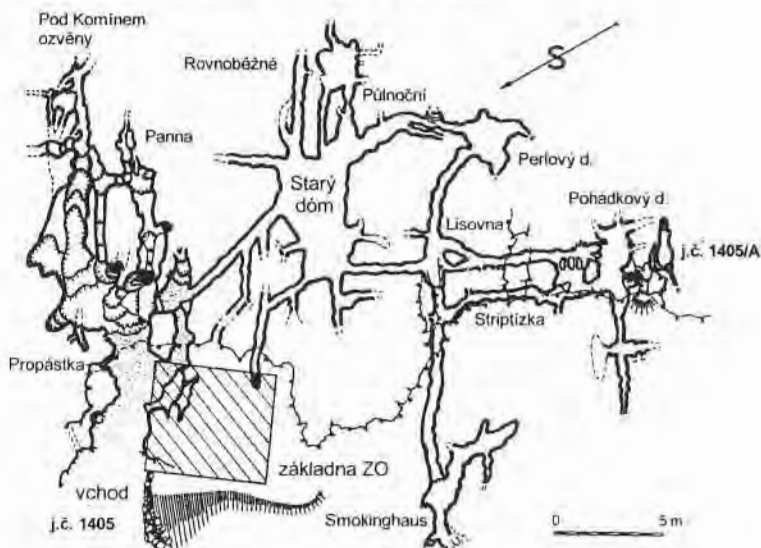
V roce 1998 uplynulo 10 let od posledního souhrnného vyhodnocení průzkumu jeskyni v údolí Březinského potoka (Vrána 1988). Na výzkumnou činnost v oblasti "březinského" krasu se od roku 1948 zaměřila březinská skupina Speleoklubu Brno, která zde pod označením ZO ČSS 6-12 pracuje dodnes. Členové Speleoklubu zde provedli celou řadu akcí jejichž výsledkem byl objev několika nových drobných jeskyní (Červinka 1949; Baláč a Březa 1953; Burkhardt a kol. 1960), ale prvním větším impulsem k zahájení systematického speleo-průzkumu se stal objev vstupních partií jeskyně Malý lesík, ze dne 1.6.1949. Objevitelem byl Alois Ševčík z Březiny (Himmel a Himmel 1967; Vrána 1988), který zde vedl i následné práce. Autoři článku si dovoluji, ku příležitosti vzpomínky na 50. výročí trvání březinské skupiny brněnského Speleoklubu, uveřejnit poslední poznatky z průzkumu j.č. 1405 Malý lesík, která byla po mnoho let hlavním pracovištěm ZO 6-12 a v současnosti je lokalitou v konzervaci.

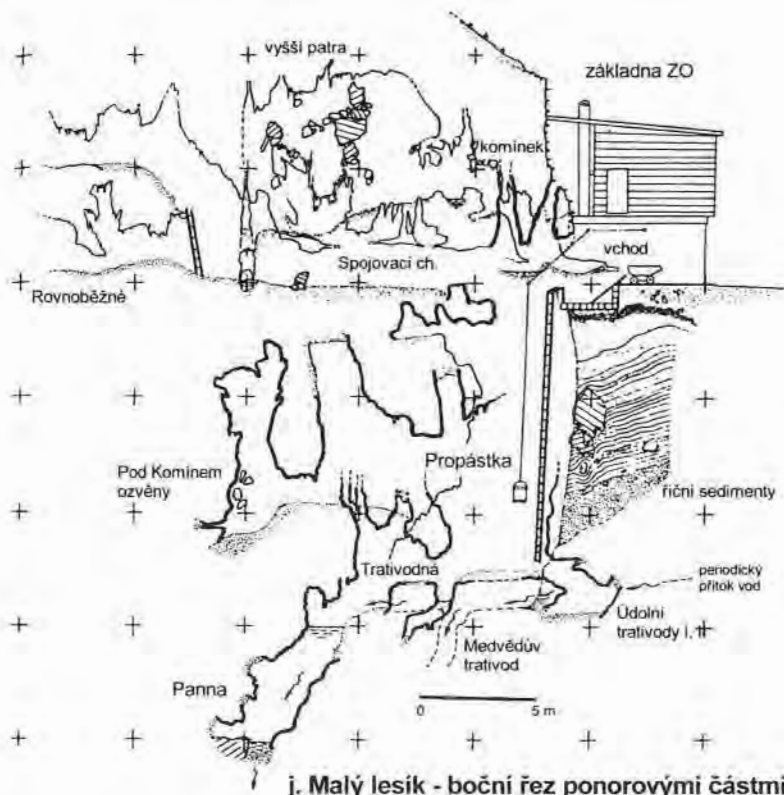
Za 50 roků více či méně aktivní výzkumné a

průzkumné činnosti březinské skupiny, která se zaměřila hlavně na exploataci sedimentárních výplní ze spodního patra jeskyně, se celkový pohled na speleogenezi lokality výrazně změnil. Nejvíce pozornosti bylo věnováno studiu a dokumentaci sedimentární výplně ve vstupních a ponorových částech jeskyně (Kos a Vit 1998). Obdobné otázky byly řešeny i ve středních, eventuálně horních patrech, odkud pochází fosilní nálezy pleistocénní fauny (srovnej Vašátko a kol. 1993, 249; Kos 1999b). V poslední době se členové ZO zaměřili také na výzkum vnitrojeskynního klimatu (Kos 1997) a sledování hydrologických jevů ve spodních patrech (Šenkyřík 1994; Kos 1999a).

Jeskyně Malý lesík je vytvořena v masivních vilémovických vápencích devonského stáří (frasn), které zde vytvářejí biohermu (Dvořák a Pták 1963). Vápence mají tmavošedou barvu a lze je klasifikovat jako biolity. Tyto vápence vznikaly v podstatě jako útesy s kobercovými porosty korálů, stromatopor, lilijic, řas a dalších podmořských organismů. Vápence jsou chemicky velmi čisté, proto podléhají

Jeskynní bludiště Malý lesík u Březiny

j. Malý lesík - boční řez ponorovými částmi

intenzivnějšímu krasovněni a místy jsou též značně tektonicky rozrušené. V útvaru zvaném Slonice, Údolní trativod II a ve dně chodby pod Chodbou chamtiveců byl zjištěn výskyt sparitu (Hladil 1996), který zde prostupuje ve značných mocnostech vápence. Má podobu mohutných krystalů mléčné až průsvitné barvy a vyplňuje původní vertikálně položené puklinovité dutiny, kde dosahují mocnosti místy až 30 cm. Ve vstupních partiích trativodu Panna byla dále zjištěna asi 15-20 cm mocná poloha horizontálně uložených hlíznatých vápenců s mírně deskovitou odlučností.

V paleoponoru jeskyně jsou zachovány akumulace říčních sedimentů (Kos a Vit 1998) původem z období otnangu (cca 18. mil. let), popř. z počátku spodního badenu (cca 16,4 mil. let). Není možné však prozatím vyloučit i redepozici těchto

sedimentů v období pliocénu (2,5 mil. let), neboť byly též zjištěny ve středních patrech jeskyně (Ravnoběžné ch.).

Na konci středního miocénu (cca 11 mil. let) zde došlo k obnově staré říční sítě. Březinským údolím již neprotéká říční tok, který původně meandroval ve směru od Bukoviny ke Kanicím, kde se posléze vléval do Svitavy (Jarka 1949), ale malý potůček, živý drobnými svahovými prameny (cca 2,5 mil. let). Podle některých badatelů byla vodními toky v tomto období z části exhumována stará údolí, mezi něž patřilo také údolí mezi Březinou a Ochozí (Dostál a kol. 1998).

V pleistocénu nastalo střídání studeného a teplého klimatu. Tehdy zřejmě došlo ke značnému rozrušení skalního podkladu a ke vzniku ostrohranných sutí, které zakryly svahy údolí.

Hlavním činitelem, který přispěl k opětovné tvorbě a prakticky k dnešní podobě Březinského údolí, byly klimatické změny, které nastaly na hranici pliocénu a pleistocénu. Podle některých poznatků (Vandenberghé 1993), docházelo na počátku chladných a teplých období pleistocénu (2,4 mil. let až cca 100 tis. let) k výraznému zvýšení průtoku ve vodních tocích. V nejmladším pleistocénu je krasový povrch zarovnaný sprašemi, které vyplnily nerovnosti povrchu (škrapy, závrtvy) a akumulovaly se při úpatí údolí a před vchody otevřených jeskyní. Nejmladší sedimenty jsou na lokalitě prezentovány právě sprašovými hlinami, které generálně vyplňují větší části jeskynních systémů v oblasti jejich horních a středních pater (Malý lesík). Nejvyšší partie horních pater byly opětovně vyklizeny a momentálně se v nich nachází rozmanitá krápníková výzdoba, vápencová suť a zakliněné zbytky balvanů. Sprašové hlíny jsou bohaté na paleontologický materiál, který umožnil vytvořit v rámci lokality relativní biostratigrafii na základě asociace společenstev některých obratlovců (sob, smec, liška, jezevec ...). Jejich datace je fazena do období pleistocénu (R/W). Nejmladší sedimenty jsou charakterizovány velkým množstvím vydávenin sov, koprolity a zbytky výkalů jezevců. Jedná se o čokovité anomálie bohaté na kumulace kostí drobných hlodavců a krovky brouků. Datace do období holocénu byla upřesněna nálezem fragmentu pravěké keramické nádoby (cca 800 l. př. n. l.) pocházející ze závěru pozdní doby bronzové (Kos 1999b).

Střední patra lze nověji stratifikovat do oblasti Propásky, jež představuje vertikální jeskynní chodbu, která je nejspíše prastarým ponorem Březinského potoka (Kos a Vit 1998). Střední patra tvoří zatím jediná subhorizontální chodba erozního charakteru, která se nachází 9-11m pod úrovní dnešního vchodu. Tato úroveň byla klasifikována jako koridor pod Kominem ozvěny a představuje další menší odtokovo-trativodnou větev, do které přicházela voda z údolí od Chodby chamtivců a ze Vstupní chodby nad Propástkou. Boční ponor, ze směru od Chodby chamtivců, se významně podílel na modelaci jeskynních chodeb v této úrovni. V sedimentárních výplních se střídají jemnozrné i hrubozrné materiály. Jedná se o jemně bělošedé až žlutohnědé jíly, jemné písky, oblázky a valouny z rozpadlých kulmských hornin, příp. hrubotvarý vápencový štěrtek zpevněný tvrdým bílým sintrem (leží na bázi jeskynních chodeb). Stěny kominů jsou

vyzdobeny malými brčky a miniaturními helikty. Povrch sedimentů pokrýval původně omytý štěrček, tvořený většinou prachových a břidlic. Jinak se zde vyskytly i valouny černých rohovců a oblázky křemene značných velikostí (až 25x15 cm). Ve stropech lze rozeznat rozvolněné pendanty, které vznikaly korozi stěn a stropů. Ukončení koridoru pod Chodbou chamtivců je tvořeno sifonem v hlinito-písčitéch náplavách a mohutnou akumulací redeponovaných vyrostlic mléčné bílého kalcitu, které zcela uzavírají koncový profil strmě upadající erozní chodby.

Jeskynní výzkum u Březiny se již od svého prvopočátku zaměřuje na bádání v prostředí fosilního (pohřbeného) krasu. Březinské údolí, jež představuje podle některých badatelů relikta starého říčního koryta, které plnilo hydrografickou funkci poprvé někdy na poč. terciéru, si zachovalo pod mocnými říčními a mořskými nánosy charakter slepého, příp. poloslepého údolí (Šenkyřík 1994). Hydrografická funkce starého fosilního údolí je tedy teoreticky načrtnuta. Kterými směry probíhalo primární odvodňování této oblasti ovšem s úplnou jistotou nevíme. Ponory Březinského potoka v j. Malý lesík pomáhají v současné době pouze obohacovat krasovo-puklinovou strukturu, která teoreticky drénuje vodu ve vápencích do oblasti nedalekého Hádeckého údolí jv. od Ochoze (Hypr 1998). Funkce ponorů je nepochybně recentního stáří a je závislá na vodnatosti Březinského potoka, který se občas rozléval po loukách před jeskyní. Rameno Březinského potoka bylo ovšem výstavbou silnice při budování trasy Jedovnice - Březina - Brno v roce 1920 odděleno od ponorného dílu údolí, čímž byla do budoucna znemožněna opětovná aktivace ponorů.

V současné době je těžba sedimentů ze všech paleoponorů jeskyně Malý lesík zastavena a provádí se zde pouze výzkumná činnost zaměřená na geologii a hydrologii krasového systému.

Literatura:

- Baláč V., Březa J. (1953): Nová jeskyně u Březiny poblíž Křtin. - *Čs. kras*, 6: 197-200. Brno.
- Burkhardt R., Homola B., Ševčík A. (1960): Příspěvek k poznání krasových jevů Babické plošiny a údolí Březinského potoka v Moravském krasu. - *Kras v Československu*, 1: 1-13. Brno.
- Červinka F. (1949): Jeskynní výzkum u Březiny. - *Čs. kras*, 2: 45. Brno.

- Dostál P. Hašek V., Tomešek J. (1998): *Geofyzikální průzkum na akci CHKO Moravský kras – Mokrá*. - MS, Brno.
- Dvořák J., Pták J. (1963): Geologický vývoj a tektonika devonu a spodního karbonu Moravského krasu. - *Sbor. geol. věd, Ř. G*, 3: 49-84. Praha
- Himmel J., Himmel P. (1967): *Jeskyňe v povodí Řičky*. - MS, ZK ROH KSB, Brno.
- Hladil J. (1996): *Karbonátová sedimentární tělesa I, Jejich vznik a vývoj*. - Skripta, PFF MU, Brno.
- Hypr D. (1998): Nové poznatky o hydrogeologii jižní části Moravského krasu. - *Speleo (Praha)*, 26: 13-20.
- Jarka J. (1949): Geologie jižní části Moravského krasu mezi Křtinami a Mokrou. - *Rozpr. II. tř. Čes. akad.*, LVIII/14: 1-21. Praha.
- Kos P. (1997): Výsledky teplotního měření na lokalitě Březina - j. Malý lesík 1994. - *Speleofórum '97*: 17-18, Praha.
- Kos P. (1999a): Hydrografické změny ve spodních patrech jeskyňe č. 1405 Malý lesík v roce 1997-1998. - *Estavela*, 1, 1: 19-20. Lipovec.
- Kos P. (1999b): Nález pravěké keramiky a fosilních kostí v jeskyni Malý Lesík u Březiny. - *PV*, 39 (1995-1996): 75-80. Brno.
- Kos P., Vít J. (1998): Sedimentární výplň Propáستky v jeskyni č. 1405 Malý lesík u Březiny (Moravský kras-jih). - *Speleofórum '98*: 10-12. Praha.
- Šenkyřík M. (1994): K problému neznámých vod ve spodním patře jeskyňe Malý lesík. - *Speleofórum '94*: 32-34.
- Vandenberghe J. (1993): Changing fluvial processes under changing periglacial conditions. - *Z. Geomorph. N. F.*, 88: 17-28.
- Vašátko J., Ložek V., Vaněčková L., Gaisler J., Raušer J., Zima J. (1983): Biota Moravského krasu. In: Musil R. (Ed.): *Moravský kras – labyrinty poznání*: 247-26. Adamov.
- Vrána M. (1988): Jeskynní výzkum u Březiny, 40. let Březinské skupiny Speleologického klubu v Brně. - *Knih. Čes. speleol. spol.* Praha.
- Summary: The Results of the Research in the Cave n. 1405 "Malý lesík" in 1988-1998.*
In 1998 it was 10 years since the last overall evaluation of the research of the caves in the valley of the Březinský Creek, in the southern part of the Moravian karst, was made (Vrána 1988). A group from Březina, which is a part of Speleoklub Brno (now ZO ČSS 6-12), has been working in this area since 1948. The members of Speleoklub examined this area and this resulted in discoveries of several small caves here (Červinka 1949; Baláč and Březina 1953; Burkhardt et al. 1960). The first impulse, which led to more intensive examination of the area was the discovery of the cave number 1405 "Malý lesík". This cave was discovered by Alois Ševčík from Březina in 1949 (Himmel and Himmel 1967; Vrána 1988). During the last 50 years, when the caving group from Březina more or less studied this area, the view of the speleogenesis of this area has changed considerably. The researchers concentrated most on the analysis and documentation of the sediments at the entrance and in the lowest erosive parts of the cave (Kos and Vít 1998). Some important things have recently been discovered even in the middle and upper parts of the cave. There has been found some fossils of Pleistocene fauna and a fragment of a ceramic vessel from the late Bronze Age (Vašátko et al. 1983; Kos 1999b). Lately the members of the group have been investigating the climate inside the cave (Kos 1997) and they have been following hydrographic phenomena in the lower parts of the cave (Šenkyřík 1994; Kos 1999a). Today the cave is about 350 meters long and its depth is about 28 meters. "Malý lesík" is in fact a small maze consisting of complicated system of corridors. The draughts near the cave "Malý lesík" are not very active any more, and they supply only the karst-rift structure in limestone, which takes the water into the nearby area of Hádek valley, which is near Ochoz (Hypr 1998). The latest research, which was made in 1998, shows that there are other big caves in the Březina valley which the public had not known of. (Přeložil Z. Rotrekl)

Nejvýše položené historické podzemí v Česku?

Radko Tásler (ZO 5-02 Albeřice)

Byl jsem nadmíru překvapen, když jsme byli požádáni Správou Krkonošského národního parku,

abychom prozkoumali "podzemní" část toku Bílého Labe u Luční boudy v Krkonoších. Nevím, kolikrát

jsem tudy šel nebo jel na běžkách, ale nikdy jsem si neuvědomil, že Bílé Labe tu pod nádrží na vodu bezprostředně u cesty mizí z povrchu.

Zakrytá část vede s. od Luční boudy a je vyústěna na povrch zhruba na úrovni jejího západního konce. Ve svém průběhu se esovitě lomí. Zakrytí vodoteče je provedeno z povrchu v rýze. Do vzdálenosti 45 m od zaústění jsou stěny budovány z žulových kvádrů, strop je z litého armovaného betonu. Profil je obdélníkový 1 800-2 100/1 000-1 500 mm. Výška je závislá na množství kamenů v řečišti. Od vzdálenosti 45 metrů k vyústění jsou Benešovy rámy. Profil je obdélníkový 2000/1500 mm. Současný stav díky velice tvrdým klimatickým podmínkám není zrovna nejlepší. Pojivo žulových kvádrů je vymrzlé a kvádry jsou na mnoha místech rozlýbány. Druhá část

z Benešových ráků je stavebně zcela "zřušovaná", protože mezery mezi jednotlivými segmenty jsou až 30 cm.

První část do vzdálenosti 45 metrů byla vybudována pravděpodobně v letech 1939-1940 při rozsáhlé přestavbě Luční boudy, která vyhořela 2. října 1938 během ústupu české armády z pohraničí. Účelem bylo zvětšit prostranství před hlavním vchodem do budovy. Druhá část budovaná z Benešových ráků je již socialistická, samoúčelná a nepochopitelná stavba.

Pokud připustíme, že první polovina minulého století je již historie a že se jedná o podzemí (zakrytí bylo provedeno z povrchu), jde pravděpodobně o nejnvýše položené "historické podzemí" u nás, protože se nalézá ve výšce 1430 m n.m.

Výzkum barokních vápenek nad Studénčným žlebem u Mokré

Petr Kos (ÚAPP Brno)

V červenci r. 2001 se již tradičně konal záchranný předstihový archeologický výzkum v oblasti dobývacího a těžebního prostoru Mokrá. V letošním roce jsme byli nuceni omezit činnost na lokalitě Mokrá-lom VII, neboť byl zaznamenán nový postup z. lomu k SSVdo prostoru Studénčného

žlebu. Tato oblast je mimo jiné zajímavá, kromě vápenictví, i z hlediska geologického a geomorfologického. Studénčný žleb představuje relikv starého krasového údolí, jež plnilo důležitou hydrografickou funkci již v hluboké geologické minulosti. Na několika profilech, odkrytých

mokrským lomem, lze studovat akumulace sedimentů z období ottnangu, badenu (terciér) a pleistocénu (kvartér).

Během přípravy vlastní těžby proběhly zároveň v tomto prostoru i odlesňovací práce. Těžké stroje obnažily sprašové hlíny, písky a místy i skalní podklad, tvořený vilémovickými vápenci. Podle vystupujících vápencových skal se zbytky škrápů se zdá, že Studěňský žleb pokračuje do prostoru lomu, kde je nařarán etáží, a také dále k S, v podobě asi jen 10 až 15 m širokého žlebku. Ve stěně etáže 420 m n.m. je jasně patrná mocnost sedimentů vyplňujících žlebek, která činí cca 15 m.

Ve zbytecích hlín byly objeveny obrysy vypálených stěn vápenických pecí a drobné zahloubené objekty, které bylo nutné před rychle postupující těžbou prozkoumat. Celkem zde byly prozkoumány 4 vápenické pece polního typu s kamennou nebo hlíněnou plentou, které se řadí mezi pece jámové dvoudílné (Kos 2000b). Ke stejným aktivitám zřejmě náležely i drobné zahloubené objekty související s vápenickou činností. Jáma oválného půdorysu a misovitého profilu obsahovala kromě několika zlomků keramiky i zbytek skladu natlučeného vápence. Jiný objekt zase poskytl celkem bohatou kolekci keramických střepů, ze kterých se nám v laboratoři podařilo sestavit část hrnce z 18.

stol.

Přesto, že v okolí z. lomu bylo již v minulosti archeologicky prozkoumáno několik podobných pecí (Kos 2000a), v některých rysech se pece jenom nově vápenky lišily. Byla to především jejich úprava. Pec I měla společnou předpeční jámu s pecí II. Valené klenby topných kanálů byly v obou případech vyhloubeny částečně v písku a částečně ve sprašových hlínách, které byly provozem pece zpevněny a vypáleny do červena.

Pece III a IV se od předchozích opět lišily. Zřejmě patřily jednomu majiteli, neboť u nich bylo na vyzdívkou topného kanálu (pec IV) a vlastní obvod pece (pec III), použito nepálených cihel.

Všechny pece poskytly důležitý nálezový materiál, který umožnil stanovit jejich stáří. Pec I poskytla drobné zlomky keramických nádob rámcově zařaditelných do 18. stol. Kromě keramiky zde bylo nalezeno železné ostří kopáče nebo sochoru. V peci III byly nalezeny zlomky barokní keramiky, které ležely až na podlaže předpeční jámy. A konečně pec IV poskytla celý železný nůž s nýtky v rukojeti a jeden měděný tereziánský krejcar.

Vápenické objekty v trati nad Studěňským žlebem u Mokré jsou příkladem tradiční vápenické lidové výroby v 18. stol., která se ve stejné době rozvíjela především v souvislosti s výstavbou církevní architektury města Brna. Obec Mokrá totiž v této době náležela kapitule Sv. Petra v Brně.

Literatura:

- Kos P. (2000a): Doklady vápenických objektů u Mokré v jižní části Moravského krasu. - *Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, Sborník ze semináře 1999. Archeologia technica*, 11: 75-87. Brno.
- Kos P. (2000b): *Středověké vápenické pece v Brně a jeho okolí*. - MS, Seminární pr., FFMUB Ústav archeologie a muzeologie: 1-64. Brno.

„ad výhovorky“

Vážení priatelja jaskyniar!

Ako je už dávno známe, pri organizovaní pracovných akcií sa vždy, alebo vo väčšine prípadov vyskytnú nejaké problémy či už technického, alebo iného rázu. Niekedy sa stane, že brzdnou časťou sa stáva človek. Či už sa mu nechce, alebo v skutočnosti

nemôže, v takom prípade ste svedkami niekedy skutočne unikátnych výhovoriek.

V Spravodaji č. 1/98 uviedol t.č. už zosnulý významný jaskyniar Petr Hipman niekoľko používaných výhovoriek ako napr. "chová svine", "bol silný protivietor" (chlap mal prísť na dohodnuté miesto na bicykli), "odpadol som" (30 roč. lesný

inžinier). Mňa, ako určite veľa ďalších jaskyniarov, tieto "výhovorky" zaujali a preto som sa rozhodol pokračovať v zbieraní takýchto výhovoriek. Pokiaľ ste boli svedkami, alebo sú vám takéto prípady známe, bol by som vďačný, keby ste mi tieto zaslali.

Po zbieraní dostatočného množstva "výhovoriek", tieto budú zverejnené.

Adresa: Daniel Čongrady, Karpatská 44, 911 01
Trenčín, Slovensko

Velebit

Expedice pod vedením Branislava Šmída objavila ve Velebitu na prelomu července a srpna 700 m hlubokou "díru" nazvanou Medúza. Nachází se v ní nejhlubší PODZEMNÍ vertikála na světě - šachta "Bojím-bojím", sláněná 440 m, ale směrem nahoru pokračuje min. dalších 100 m. (P.K.)

ZAPOMENUTÉ A NETRADIČNÍ VÝZKUMNÉ POSTUPY

Čerpání sifonů pytlváním

Bylo horké léto roku 1986. Na mapě jeskyní severní části Moravského krasu je stále ještě možné najít mnoho bílých míst. Jedno z nich se snaží vyplnit členové Plánivské skupiny v místech známé křižovatky U kaštanu (kaštan tam již není). Nedaleko autobusové zastávky můžeme dodnes spatřit výraznou propadlinu přecházející v závrt se skruží a poklopem - závrt č. 37. Ale zpět do historie. Úspěšný postup v otvírání tohoto závrtu je ve výše popsaném období zkomplikován v hloubce 65m hladinou malého sifonku. Další práce jsou přerušeny, jednak za účelem zvážení dalšího postupu, jednak pro využití krásného počasí. Dva členové se však rozhodují pustit se do řešení celé akce sami. Tak malý sifonek, chá chá, to je přeci hračka, vždyť jsme již čerpali daleko větší sifony. To chce jen správný nápad. Jak by to řešil takový Absolon? Ne, to by bylo moc grandiózní, takový význam tenhle závrt zas nemá. A co slavný zakladatel Plánivské skupiny M. Šlecht? Ten by byl asi pro střelení, kterému se naučil vedle v jeskyni 13C. Naše skupina asi nakonec bude pro Bědův návrh čerpání vody na povrch kaskádou čerpadel. To než se dá dohromady, bude podzim. Co jen vymyslet? Nová doba žádá nové postupy! Všude se začínají používat plasty. Proč něco takového nezkusit? Kanystry jsou neskladné, ale co igelitové pytle? Vždyť ten sifonek je dočista malý. Naplníme pár igelířáků vodou a jdeme do dalších objevů.

Jak řekl, tak udělal. Korytem Bílé vody neproteklo mnoho vody (co by jí taky v létě teklo) a již se hrou se svazkem igelitových pytlů k závrtu. Oba jsou oděni do jeskyňářských halen neurčitých barev a vyzbrojeni přilbami (díky neznámá stavbo za odepsání) a horníckými světly (díky známá ostravská šachta za odepsání). Jak vysokému hubenému Š., tak drobnému sporému Ž. plane v oku žár nadšení a touhy po nových objevech. Proklouznou známými partiemi jeskyně a již jsou u hladiny sifonu. Nedočkavě noří přinesené nádoby do vody a postupně plní první pytel. Pytle ukládají ke stěně prostory se sifonkem, kde je poměrně dost místa. Po naplnění několika pytlů zkoumají hladinu sifonu. Pesimista Š. tvrdí, že se nehnula. Optimista Ž. oponuje, že jistý náznak snahy hladiny klesat spatřuje. Nicméně pokračují se stejným odhodláním dál, libujíc si, že vzali více pytlů, než původně chtěli. Tohle je přece jen lepší způsob než přepouštění vody hadicí, přemítají. Vzpomeňme známý případ z Pikové dámy, kdy v objevitelském nadšení došlo k vytvoření nového sifonu za zády objevitelů. Ti se pak při cestě zpět museli pěkně nadechnout, aby se dostali ven.

Když však došly pytle, museli oba badatelé konstatovat, že hladina sifonku je stále na stejné úrovni jako před začátkem čerpání. Zklamane se otočili od sifonku a jejich tváře počaly nabírat popelavou barvu. Kolem nich se rozkládala palisáda

rosolovitě se třesoucí pytlované vody o objemu jistě mnoha set litrů, vyplňující celý spodek prostory.

Z toho, že oba stále ještě jeskyňáři, bádají, publikují a chodí na pivo do hospody U Němců je patrné, že tenkrát neztratili hlavu. Vodu zas opatrně vypustili a o celé věci ještě dlouhá léta cudně

pomlčeli.

Nutno ještě podotknouti, že onen zlotřilý sifonek odolal i čerpání Běďovou kaskádou čerpadel, neboť komunikuje s tokem Bílé vody ve vedlejší jeskyni I3C.

Bivoj Sitr

LITERATURA, RECENZE

Patková J. (2000): Tunely v Cu Chi. - Koktejl 12/2000 : 68-70, Czech Press, Ústí nad Labem. Novinářský článek popisující 250 km (!) dlouhý několikapatrový systém tunelů, který sloužil k odboji. Počátky stavby spadají do konce čtyřicátých let, kdy tunely sloužily k boji proti Francouzům. Následně byly využity k boji proti Američanům a údajně jim nadělaly hodně starostí, protože byly pouze 40 km od Saigonu, kde sídlilo americké velení. V podzemí byly jídelny, kuchyně, velitelská stanoviště, sklady, ložnice, nemocnice atd. Celý systém nízkých a úzkých chodbiček byl chráněn primitivními, ale hrůzostrašnými pastmi. Část tunelů je zpřístupněna pro turisty. Chtělo by to, aby se tam podíval někdo, kdo tomu pořádně rozumí a ověřil skutečnou délku. Vždyť chodby v Josefově byly dlouhé okolo 45 km a stavěla to organizovaná armáda několik let. (Radko Tásler)

Holúbek P. (2000): Po stopách Džingischána. Výpravy nielen za jaskyňami, 144 stran, 43 černobílých a 2 barevné fotografie, 12 mapek. Vydavatelství Knížné centum, Žilina. Překlad resumé: A. Balážová (angličtina), N. Holúbeková

(ruština), Guo Rui a L. Obuchová (čínština), D. Holúbeková (němčina), J. Šíma (mongolština), J. Vajs (esperanto). ISBN 80-8064-097-1.

Pouhý pohled na výčet cizojazyčných shrnutí nám dává znát, že nedržíme v rukou běžnou publikaci. Kniha Petera Holúbka nám atraktivní a přehlednou až denníkovou formou zprostředkovává v pěti kapitolách jeho asijské expedice. Za každou částí je uveden seznam odborné literatury vztahující se k tématu.

Úvodní část -Z denníka výpravy Polárny Ural (str. 7-23) popisuje podrobným reportážním způsobem cestu na Východ v roce 1992, i když ještě ne čistě do Asie, ale do hraničního pohorí, oddělujícího nejrozsáhlejší kontinent od Evropy. Přesto zjištění slovensko-ruské výpravy organizované Š. Labudou z donedávna uzavřené oblasti Vorkuty a okolí jsou z hlediska středoevropanů vesměs naprostou novinkou. Sám Holúbek poznamenává, že tato pro něj primární a nesmírně obtížná expedice v něm probudila touhu po dalším poznávání oblastí ležících za okrajem zájmu nejen cestovních kanceláří. Jeho další putování jen svědčí o naplňování tohoto vzácného a velmi

těžce realizovaného předsevzetí.

Jedinečné *Putovanie za Šamanskou jaskyňou do severného Mongolska* (str. 25-55) zahajuje čisté asijské expedice, z nichž hned úvodní do země, kde z hlediska evropanů nefunguje prakticky nic, na co jsou zvyklí. Zvolit Mongolsko jakožto cíl slovensko-česko-britsko-irské jeskyňářské výpravy bylo nejen z hlediska světové karsologie celkem unikát. Stejně tak jako prezentované speleologické objevy, které jsou však pouze jedním rozměrem mnohovrstevného obrazu o této mystické krajině žijící si stále svým osobitým rytmem. Velmi koncentrovaným a úsporným způsobem se autor snaží podhalit tuto roušku tajemna a tak nás seznamuje nejen s historií krajiny, ale také s její geologií nebo náboženstvím a mýty jejích obyvatel.

Kapitolou *Expedicia Šan-Tung '96 alebo potulky za jaskyňami po Hodvábnej ceste* (str. 57-90) začíná putování po Říši středů, s jejíž historií, geografii, ale také mnohými záladnostmi jazyka či kaligrafického písma nás autor seznamuje. Vlastní četné úskalí dvojice slovenských cestovatelů v Ťanšanu nepostrádá na dramatičnosti, ať již z hlediska samotného putování velehorami nebo střetů s poněkud nevyzpytatelnými zástupci státní správy.

Ani následující výprava *Po stopách ussurijského tigra* (str. 91-112) nesměřovala do oblastí, která by byla magnetem nabídky cestovních kanceláří, ačkoliv Holúbkův odjezd stylem last minute by tomu mohl nasvědčovat. Oblast kolem řeky Ussuri známější spíše svým sovětsko-čínským konfliktem patřila donedávna k územím zapovězeným pro cizince (a nejen pro ně), o to více jsou cenné informace slovenských explorátorů, putujících opět ve dvojici.

Jižní Čína se stala cílem poslední popisované cesty - *Putovanie od Tibetu po Vietnam alebo ľudia, hory a jaskyne čínskej provincie Jün-nan* (str. 113-139) a samotný podtitul kapitoly je dostatečně výstižný, aby nás informoval o centru pozornosti badatelů tříčlenné slovensko-české expedice. Tato pásáž je pravděpodobně z celé knihy nejvíce zaměřená na jeskyně a je jakousi odměnou za výpravy z hlediska objevů méně úspěšné. Rozhodně však není od věci seznámit se s tím, jaké to může být, když se z nedostatečnými znalostmi jazyka a zvyků ubytujete například v nevěstinci.

Obsahová náplň knihy dokládá obrovský pozitivní zisk pro poznání, který mohou přinést i velice malé explorátorské skupiny, pracující se skrovným rozpočtem a především na úkor pohodlí

nenáročných členů. Kniha zároveň dokazuje realnost podívat se do regionů, o nichž jsme byli většinou přesvědčeni, že je to z nejrůznějších příčin zcela nemožné. O těchto oblastech se nás hromadně sdělovací prostředky snaží přesvědčit, že se jedná o démonické krajiny, kde snad jenom nadlidsky zdatný reportér může přežít. Objektiv však dokáže zachytit především to, co chce jeho autor. Z tohoto hlediska si Holúbkův cestopis na nic nehraje a v pohodě sděluje bez zbytečného přehánění také nepříjemné chvíle. Jistě mohl líčit, jak hrůzná a nelidská zima byla v horách, či blízkost smrti hladem nebo naopak o možnosti stát se příjemným potravínovým zpestřením třeba tygra.

Pokud plánujete jakoukoliv výpravu, neměla by vám tato kniha chybět nejen v knihovně, ale také ve vaší mysli. Její přečtení je přínosem také pro ostřílené expediční veterány stejně jako pro ty, co se teprve rozhodují. Obsahuje množství cenných rad, které byly zjištěny tím nejhorším možným způsobem – totiž vlastní zkušeností.

Co z tohoto cestopisu ovšem nenačtete je Holúbkova neuvěřitelná touha po dalším poznání, sveřepá odolnost a až asketická skromnost, jeho kniha vám však může být dobrým rádcem, jak se aspoň pokusit následovat jej. Autorovi mi nezbyvá než popřát, ať ho i nadále provází nezdolné: *„treba tam pozriet“*.

Balák I. a kol. /2001/ : Údolí Řičky v Moravském krasu

Publikace má 214 stran a vydala ji Městská knihovna v Blansku, MěÚ Blansko a Správa CHKO MK, jako čtvrtou publikaci malých regionálních přírodovědně vlastivědných průvodců, „koncepovaných pro zvědavého návštěvníka, který touží po hlubším vzdělání...“, jak je psáno v úvodu. Kolektiv autorů si práci na publikaci rozdělil takto: I. Balák byl mimo editorem též autorem textů z oboru geologie, krasových jevů, památek a ochrany přírody.

J. Horák autorem textu o Hádecké plošině v kapitole o flóře, P. Kos popsál historické vápenky, M. Kovařík byl autorem kapitoly o těžbě a zpracování nerostných surovin, J. Pokorný autorem kapitoly o dějinách výzkumu, J. Svoboda autorem textu o B. Klímovi, L. Tichý zpracoval vegetaci a K. Valoch paleolitické osídlení.

Podle autora této recenze se publikace, která je jistě záslužná a vyplňuje informační vakuum o této části Moravského krasu u širší veřejnosti, nevyhnula

některým formálními i věcným nedostatkům.

Jedním z formálních nedostatků je jistě nedostatečný literární odkaz na publikace, z nichž autoři čerпали, zato obsahuje citace publikací, které se údolí Řičky netýkají. Tyto nedostatky jsou zejména v pasážích o hydrografii oblasti, kde jsou uváděny poznatky, které autoři získali zprostředkovaně buď z publikovaných článků, nebo ze zpráv o výzkumu, které jsou na Správu CHKO MK zasilány, nikoliv však vlastním poznáním. Silně mystifikujícím je schéma hydrografické sítě, vyobrazené v barevném provedení ze str. 32: vody z trativodu vlevo za vchodem Ochozské jeskyně netekou tak, jak jsou vyznačeny, ponor v řečišti Řičky pod jeskyní Pekárnou nebyl dosud žádný registrován, skutečný výraznější ponor leží o několik set metrů dál po proudu Řičky za zatáčkou toku pod jeskyní Kůlničkou, podzemní odtok od Hostěnického propadání III, jenž je značen v pravém dolním rohu schématu od V k Z ve vyznačeném směru nebyl nikdy prokázán, naopak poslední práce autora recenze ukazují na zcela jiný směr odtoku, zakreslený podzemní tok od Hostěnického propadání I přímo k Netopýrce, tak jak je vyznačen, odporuje výsledkům četných stopovacích zkoušek, provedených zde autorem recenze, na schématu chybí levostranný vývěr zvaný "Vládův izvor" situovaný před výtokem Řičky I, chybí zde ztrat vody vzdouvající se v suchém řečišti Řičky proti proudu povrchového toku od výtoku I v místě skruží s cestou, název pramene Josefus nemá autor z vlastní hlavy a u ponoru Západně Lysé nečí právo priority pojmenování, ani neodkazuje na literaturu, z níž získal informaci o souvislosti tohoto ponoru s vývěrem Kaprálka. Původy vod podzemního potůčku v jeskyni Netopýrce, stejně jako občasné inundace v Blátivém dómu v jeskyni Malčíně jsou vykládány nesprávně, ačkoli tato problematika byla již publikována, objasněna hydrochemickými výzkumy a stopovacími zkouškami.

Na str. 35 a 36 jsou popisovány otvírkové práce z roku 1967 na výtoku Řičky I, které zde byly prováděny členy dnešní České speleologické společnosti ZO 6-11 Královopolská, avšak tato skutečnost je zatajena a místo toho se podává tvrzení, že "práce provádělo Moravské zemské muzeum, které zajistilo technický materiál a střelníka", pouze 3 poslední slova z této věty jsou pravdivá. Udáváná hloubka výstupové vývěrové větve, na kterou šloa narazila, není v průvodci správně uvedena - nebyl

problém vyžádat si tento správný údaj od speleopotápěčů, nebo zprávu vypracovanou jimi pro Správu dálkových kabelů jako investora vodního zdroje.

Na str. 53: krasové povodí Řičky je větší než 4,8 km², údaj je nesprávný. Na str. 56: "Za propadáním (Hostěnickým) leží suchý díl poloslepého údolí s hlači atmosférických vod, které se napojují na Hádeckou estavelu"- naprostý blábol! Na téže straně je tvrzení, že podzemní aktivní tok od Hostěnického propadání protéká neznámými spodními patry Ochozské jeskyně. Recenzentovi není jasné jaké indicie vedou autora statě o hydrografii údolí Řičky k těmto úvahám. O existenci souvislého spodního patra v těchto místech, v němž by tekli podzemní tok, nejsou žádné náznaky.

Tvrzení o vývěrové kapacitě Hádecké estavely 4-5 l.s⁻¹ (str. 59) je mylné, běžně zde vyvěrá voda o kapacitě 15-20 l.s⁻¹. Opět doklad o neznalosti literatury autora průvodce.

Schizofrenicky působí konstatování, že někdy na přelomu 19. a 20. století jeskyňáři VDT opětovně zavedli vody Hostěnického potoka do propadání I (str. 145), zatímco na jiné straně (str. 33) se uvádí, že to bylo v roce 1911.

Je až s podivem, kolik nesrovnalostí a smyšlených tvrzení včetně ignorance publikovaných poznatků se vyskytuje na poměrně malém počtu stránek popisujících hydrografii údolí Řičky.

Texty týkající se historie jsou často rozvláčné a obsahově nevyvážené. Recenzent se domnívá, že například událost se zemětřesením v roce 1964 v propasti Pětadvacitce není natolik mimořádná, aby se uváděla. Při speleologických výzkumech všude v krasu i v oblasti údolí Řičky se událo mnoho a možná z hlediska výzkumu zajímavějších příhod. Stejně nebylo nutno uvádět dlouhé literární pasáže prvních autorů po objevu Ochozské jeskyně, protože citovaní autoři jsou dostatečně přístupní a známí v originále.

Na str. 137 a 138 jsou kopie dvou vyobrazení z Ochozské jeskyně publikované Wanklem v roce 1858. Také v tomto případě není v literárním seznamu citace práce Wankla, odkud jsou tato vyobrazení převzata. Vyobrazení jsou považována za Wanklovy dřevoryty, což zřejmě neodpovídá skutečnosti. Je známo, že pro Wankla dělali jiní, např. jeho zeť Havelka kreslil portály jeskyně Pekárny.

Na str. 148 se tvrdí, že "ochranu Ochozské jeskyně zajišťuje dnes Správa CHKO MK". Kdo zná

těžce realizovaného předsevzetí.

Jedinečné *Putovanie za Šamanskou jaskyňou do severného Mongolska* (str. 25-55) zahajuje čistě asijské expedice, z nichž hned úvodní do země, kde z hlediska evropanů nefunguje prakticky nic, na co jsou zvyklí. Zvolit Mongolsko jakožto cíl slovensko-česko-britsko-irské jeskyňářské výpravy bylo nejen z hlediska světové karsologie celkem unikát. Stejně tak jako prezentované speleologické objevy, které jsou však pouze jedním rozměrem mnohovrstevného obrazu o této mystické krajině žijící si stále svým osobitým rytmem. Velmi koncentrovaným a úsporným způsobem se autor snaží poodhalit tuto roušku tajemna a tak nás seznamuje nejen s historií krajiny, ale také s její geologií nebo náboženstvím a mýty jejích obyvatel.

Kapitolou *Expedicia Šan-Tung '96 alebo potulky za jaskyňami po Hodvábnej ceste* (str. 57-90) začíná putování po Říši středů, s jejíž historií, geografii, ale také mnohými záladnostmi jazyka či kaligrafického písma nás autor seznamuje. Vlastní četné úskalí dvojice slovenských cestovatelů v Ťanšanu nepostrádá na dramatičnosti, ať již z hlediska samotného putování velehorami nebo střetů s poněkud nevyzpytatelnými zástupci státní správy.

Ani následující výprava *Po stopách ussurijského tigra* (str. 91-112) nesměřovala do oblastí, která by byla magnetem nabídky cestovních kanceláří, ačkoliv Holúbkův odjezd stylem last minute by tomu mohl nasvědčovat. Oblast kolem řeky Ussuri známější spíše svým sovětsko-čínským konfliktem patřila donedávna k územím zapovězeným pro cizince (a nejen pro ně), o to více jsou cenné informace slovenských explorátorů, putujících opět ve dvojici.

Jižní Čína se stala cílem poslední popisované cesty - *Putovanie od Tibetu po Vietnam alebo ľudia, hory a jaskyne čínskej provincie Jün-nan* (str. 113-139) a samotný podtitul kapitoly je dostatečně výstižný, aby nás informoval o centru pozornosti badatelů tříčlenné slovensko-české expedice. Tato pasáž je pravděpodobně z celé knihy nejvíce zaměřená na jeskyně a je jakousi odměnou za výpravy z hlediska objevů méně úspěšné. Rozhodně však není od věci seznámit se s tím, jaké to může být, když se z nedostatečnými znalostmi jazyka a zvyků ubytujete například v nevěstinci.

Obsahová náplň knihy dokládá obrovský pozitivní zisk pro poznání, který mohou přinést i velice malé explorátorské skupiny, pracující se skrovným rozpočtem a především na úkor pohodlí

nenáročných členů. Kniha zároveň dokazuje realnost podívat se do regionů, o nichž jsme byli většinou přesvědčeni, že je to z nejrůznějších příčin zcela nemožné. O těchto oblastech se nás hromadně sdělovací prostředky snaží přesvědčit, že se jedná o démonické krajiny, kde snad jenom nadlidsky zdatný reportér může přežít. Objektiv však dokáže zachytit především to, co chce jeho autor. Z tohoto hlediska si Holúbkův cestopis na něj nehraje a v pohodě sděluje bez zbytečného přehánění také nepříjemné chvíle. Jistě mohl líčit, jak hrůzná a nelidská zima byla v horách, či blízkost smrti hladem nebo naopak o možnosti stát se příjemným potravinovým zpestřením třeba tygra.

Pokud plánujete jakoukoliv výpravu, neměla by vám tato kniha chybět nejen v knihovně, ale také ve vaší mysli. Její přečtení je přínosem také pro ostřílené expediční veterány stejně jako pro ty, co se teprve rozhodují. Obsahuje množství cenných rad, které byly zjištěny tím nejhorším možným způsobem – totiž vlastní zkušeností.

Co z tohoto cestopisu ovšem nenačtete je Holúbkova neuvěřitelná touha po dalším poznání, světepá odolnost a až asketická skromnost, jeho kniha vám však může být dobrým rádcem, jak se aspoň pokusit následovat její. Autorovi mi nezbyvá než popřát, ať ho i nadále provází nezdolné: *“treba tam pazrie!”*.

Balák I. a kol. /2001/ : Údolí Řičky v Moravském krasu

Publikace má 214 stran a vydala ji Městská knihovna v Blansku, MěÚ Blansko a Správa CHKO MK, jako čtvrtou publikaci malých regionálních přírodovědně vlastivědných průvodců, “koncipovaných pro zvědavého návštěvníka, který touží po hlubším vzdělání...”, jak je psáno v úvodu. Kolektiv autorů si práci na publikaci rozdělil takto: I. Balák byl mimo editorem též autorem textů z oboru geologie, krasových jevů, památek a ochrany přírody,

J. Horák autorem textu o Hádecké plošině v kapitole o flóře, P. Kos popsal historické vápenky, M. Kovařík byl autorem kapitoly o těžbě a zpracování nerostných surovin, J. Pokorný autorem kapitoly o dějinách výzkumu, J. Svoboda autorem textu o B. Klímovi, L. Tichý zpracoval vegetaci a K. Valoch paleolitické osídlení.

Podle autora této recenze se publikace, která je jistě záslužná a vyplňuje informační vakuum o této části Moravského krasu u širší veřejnosti, nevyhnula

některým formálními i věcnými nedostatky.

Jedním z formálních nedostatků je jisté nedostatečné literární odkaz na publikace, z nichž autoři čerpali, zato obsahuje citace publikací, které se údolí Říčky netýkají. Tyto nedostatky jsou zejména v pasážích o hydrografii oblasti, kde jsou uváděny poznatky, které autoři získali zprostředkovaně buď z publikovaných článků, nebo ze zpráv o výzkumu, které jsou na Správu CHKO MK zasílány, nikoliv však vlastním poznáním. Silně mystifikujícím je schéma hydrografické sítě, vyobrazené v barevném provedení ze str. 32: vody z trativodu vlevo za vchodem Ochozské jeskyně netekou tak, jak jsou vyznačeny, ponor v řečišti Říčky pod jeskyní Pekárnou nebyl dosud žádný registrován, skutečný výraznější ponor leží o několik set metrů dál po proudu Říčky za zatáčkou toku pod jeskyní Kůlničkou, podzemní odtok od Hostěnického propadání III, jenž je značen v pravém dolním rohu schématu od V k Z ve vyznačeném směru nebyl nikdy prokázán, naopak poslední práce autora recenze ukazují na zcela jiný směr odtoku, zakreslený podzemní tok od Hostěnického propadání I přímo k Netopýřce, tak jak je vyznačen, odporuje výsledkům četných stopovacích zkoušek, provedených zde autorem recenze, na schématu chybí jednostranný vývěr zvaný "Vláďův izvor" situovaný před výtokem Říčky I, chybí zde ztrat vody vzdouvající se v suchém řečišti Říčky proti proudu povrchového toku od výtoku I v místě skruží s cestou, název pramene Josefus nemá autor z vlastní hlavy a u ponoru Západně Lysé nečí právo priority pojmenování, ani neodkazuje na literaturu, z níž získal informaci o souvislosti tohoto ponoru s vývěrem Kaprálka. Původy vod podzemního potůčku v jeskyni Netopýřce, stejně jako občasně inundace v Blátivém dómu v jeskyni Malčíně jsou vykládány nesprávně, ačkoli tato problematika byla již publikována, objasněna hydrochemickými výzkumy a stopovacími zkouškami.

Na str. 35 a 36 jsou popisovány otvirkové práce z roku 1967 na výtoku Říčky I, které zde byly prováděny členy dnešní České speleologické společnosti ZO 6-11 Královopolská, avšak tato skutečnost je zatajena a místo toho se podává tvrzení, že "práce provádělo Moravské zemské muzeum, které zajistilo technický materiál a střelmistra", pouze 3 poslední slova z této věty jsou pravdivá. Udáváná hloubka výstupové vývěrové větve, na kterou stola narazila, není v průvodci správně uvedena - nebyl

problém vyžádat si tento správný údaj od speleopotápěčů, nebo zprávu vypracovanou jimi pro Správu dálkových kabelů jako investora vodního zdroje.

Na str. 53: krasové povodí Říčky je větší než 4,8 km², údaj je nesprávný. Na str. 56: "Za propadáním (Hostěnickým) leží suchý díl poloslepého údolí s hltací atmosférických vod, které se napojují na Hádeckou estavelu"- naprostý blábol! Na téže straně je tvrzení, že podzemní aktivní tok od Hostěnického propadání protéká neznámými spodními patry Ochozské jeskyně. Recenzentovi není jasné jaké indicie vedou autora stále o hydrografii údolí Říčky k těmto úvahám. O existenci souvislého spodního patra v těchto místech, v němž by tekla podzemní tok, nejsou žádné náznaky.

Tvrzení o vývěrové kapacitě Hádecké estavy 4-5 l.s⁻¹ (str. 59) je mylné, běžně zde vyvěrá voda o kapacitě 15-20 l.s⁻¹. Opět doklad o neznalosti literatury autora průvodce.

Schizofrenicky působí konstatování, že někdy na přelomu 19. a 20. století jeskyníři VDT opětovně zavedli vody Hostěnického potoka do propadání I (str. 145), zatímco na jiné straně (str. 33) se uvádí, že to bylo v roce 1911.

Je až s podivem, kolik nesrovnalostí a smyšlených tvrzení včetně ignorance publikovaných poznatků se vyskytuje na poměrně malém počtu stránek popisujících hydrografii údolí Říčky.

Texty týkající se historie jsou často rozvláčné a obsahově nevyvážené. Recenzent se domnívá, že například událost se zeměřesením v roce 1964 v propasti Pětadvacíte není natolik mimořádná, aby se uváděla. Při speleologických výzkumech všude v krasu i v oblasti údolí Říčky se událo mnoho a možná z hlediska výzkumu zajímavějších příhod. Stejně nebylo nutno uvádět dlouhé literární pasáže prvních autorů po objevu Ochozské jeskyně, protože citování autoři jsou dostatečně přístupní a známí v originále.

Na str. 137 a 138 jsou kopie dvou vyobrazení z Ochozské jeskyně publikované Wanklem v roce 1858. Také v tomto případě není v literárním seznamu citace práce Wankla, odkud jsou tato vyobrazení převzata. Vyobrazení jsou považována za Wanklovy dřevoryty, což zřejmě neodpovídá skutečnosti. Je známo, že pro Wankla dělali jiní, např. jeho zeť Havelka kreslil portály jeskyně Pekárny.

Na str. 148 se tvrdí, že "ochranu Ochozské jeskyně zajišťuje dnes Správa CHKO MK". Kdo zná

tuto lokálnu situáciu ví, že za ochranu Ochozské jaskyne sa vdáči amatérskym speleológom, ktorí vedení autorom tejto recenzie a najčastejši na vlastnú náklady odstraňovali následky násilného vniknutia a poškodzovania vchodu, a to až na krátku výjimku již od roku 1956 do dnešných dní. O tejto skutočnosti alebo snad o nejakom podĎkovaní za túto činnosť neni v príručci ani zmienka.

Na str. 181 je vyobrazen historický plán Ochozské jaskyne s vysvětlujícím textem, že se jedná o Koudelkovu mapu z konce 19. století. Je to však

plán původně Křížův publikovaný Tramplerem v roce 1896, pouze doplněný Koudelkou o jeho měření v roce 1900 objevené části chodby Nové Ochozské v úseku mezi Wanklovým a Křížovým sifonem.

Závěrem lze konstatovat, že zejména kapitola o hydrografii mohla být zpracována kvalifikovaněji, má-li zde čtenář opravdu najít hlubší poznání, a lze jen litovat, že shora uvedené nedostatky vážně snižují hodnotu jinak záslužné a pěkně provedené publikace.

(Jan Himmel)

Pozdravujeme všetkých priaznivcov Slovenského krasu a Plešiveckej planiny zvlášť

Speleoklub Minotaurus po viac ako trojročnom úsilí vydal atlas krasových javov Plešiveckej planiny. Toto unikátne dokumentačné dielo nemá zatiaľ obdobu v našej speleologickej literatúre a malo by byť impulzom pre ďalší speleologický prieskum tejto najkrajšej planiny Slovenského krasu. Obsah knihy by Vám mohol pomôcť urobiť si predstavu o rozsahu tohoto diela.

- a) Úvod (str. 5)
- b) Zoznam krasových javov (str. 8)
- c) Tabuľka najhlbších priepastí Plešiveckej planiny (str. 13)
- d) Tabuľka najdlhších jaskýň Plešiveckej planiny (str. 13)
- e) Identifikačné karty krasových javov (str. 14)
- f) História speleologického prieskumu Plešiveckej planiny (str. 245)
- g) Orientačný plán Plešiveckej planiny v mierke 1:25 000 (str. 283)
- h) Plán okolia Gerlašskej skaly (str. 289)
- i) Zoznam literatúry o Plešiveckej planine (str. 290)
- j) Obrazová príloha (str. 302)

O každej jaskyni sú k dispozícii základné údaje v rozsahu tzv. identifikačnej karty a mapa. Súčasťou atlasu je aj podrobná povrchová mapa s polohami všetkých lokalít a aktuálnym stavom ciest na planine, ktoré sú hlavným orientačným prvkom mapy. Farebná obrazová príloha obsahuje fotografie Miroslava Hujdiča, jedného z najlepších fotografov podzemia Slovenského krasu.

POZOR! (pozn. redakcie) Stejná skupina pripravuje k vydání knihu o Krásnohorské jaskyni ve Slovenském krasu.

Měla by být zaměřena vědecko-populárně, je určena jeskyňářům i laické veřejnosti. Bude obsahovat kompletní mapu, historii, odbornou část a mnoho dobových i současných fotografií. Rozsah okolo 100 stran, předpokládaný termín vydání – červen 2002. Protože náklad bude záviset i na zájmu členů ČSS, prosím všechny zájemce, aby si knihu předběžně objednávali na sekretariátě ČSS (tel. 02/83069234 nebo novotna@nature.cz).

OBSAH

OD REDAKČNÍHO „KRÝGLU“ (ÚVODNÍK)	1
AKTUÁLNÍ INFORMACE	1
Z činnosti předsednictva	1
Memoriál, soutěž jaskyniarskej šikovnosti o Putovný pohár László Lukácsa	2
László Lukács (2. 7. 1955 – 28. 12. 1982)	2
Odvozy příspěvků, které byly dohledány nebo doplacený od 27. 6. (viz Speleo 33) do 30. 11. 2001	4
DOMÁCÍ LOKALITY	5
Objev ústí portálové jeskyně v prostoru Hostěnického propadání II <i>Petr Kos - Petr Nováček (ZO 6-12 Speleologický klub Brno)</i>	5
Nové poznatky o směru podzemního odtoku od Hostěnického propadání III <i>Jan Himmel (ZO 6-11 Královopolská)</i>	7
K původu vod v jeskyni Malčíně <i>Jan Himmel (ZO 6-11 Královopolská)</i>	9
Čerpací pokus ve Trativodné chodbě Staré Rasovny v Moravském krasu <i>Libor Beny Beneš (ZO 6-19 Plánivý)</i>	10
ZAHRA NIČNÍ AKCE	14
Abisso di Monte Novegno (–478 m). Jedna z TOP TEN světových vertikál – krátká zpráva o sestupu <i>Michal Novák (SZS č.1 Český kras)</i>	14
Nové nálezy plže <i>Oxychilus (Riedelius) montivagus</i> (Kimakowicz, 1890) z rumunských jeskyní <i>Libor Dvořák - Michal Horsák</i>	15
PSEUDOKRAS A HISTORICKÉ PODZEMÍ	16
Nové pseudokrasové jeskyně v j. části středního Slovenska a geneticky zajímavé pseudokrasové mezoformy slovenských a maďarských neovulkanitů <i>Roman Mlejnek - Petr Pauliš - František Radinger (ZO 5-07 Antroherpon)</i>	16
Valhala <i>Radovan Kunc (ZO 4-01 Liberec)</i>	24
Valhala aneb speleologické výzkumy v Jizerských horách <i>Kapitán Kid</i>	25
Průzkum důlního díla Barrandov ve Velké Úpě v Krkonoších <i>Radko Tásler (ZO 5-02 Albeřice)</i>	25
Štola II v Podhorské ulici v Jablonci nad Nisou <i>Radovan Kunc (ZO 4-01 Liberec)</i>	28
TROCHA HISTORIE	28
První česká speleoložka <i>Milan Kunz</i>	29

Vzpomínka na „Capramenta“ aneb úvahy o tom jak byla objevena Ochozská jeskyně <i>Josef Pokorný</i>	31
TECHNIKA A ZPRÁVY SZS	34
Lezecký den – lom na Chlumu <i>Mojmír Závíška (SZS č.1 Český kras)</i>	35
Lezecké dny a Vzpomínka 2001 <i>L. Beny Beneš (ZO 6-19 Plánivý, SZS č. 2 Moravský kras)</i>	36
VÝROČÍ A VZPOMÍNKY	36
Zemřel doc. RNDr. V. Panoš, CSc.	36
In memoriam PhDr. Zdenky Himmelové	38
Vladimír Stárka - 80 let	39
Objevitel Amatérské jeskyně šedesátiletý	42
Česká speleologická společnost je zase o padesátník(a) bohatší	42
Pepa šedesátníkem	44
LISTÁRNA A KRÁTKÉ ZPRÁVY	45
Jeskyňáři pomohli Policii ČR při transportu těla z Hranické propasti <i>Barbora Šimečková (ZO 6-23 ČSS Aragont)</i>	45
Zpráva za 43. - 46. rok činnosti ZO 6-11 <i>Jan Himmel (ZO 6-11 Královopolská)</i>	46
Opomenuté 50. výročí průzkumu jeskyně Malý Jesík u Březiny <i>Petr Kos - Igor Harna (ZO 6-12 Speleologický klub Brno)</i>	47
Nejvýše položené historické podzemí v Česku? <i>Radko Tásler (ZO 5-02 Albeřice)</i>	50
Výzkum barokních vápenek nad Studénčným žlebem u Mokrě <i>Petr Kos (ÚAPP Brno)</i>	51
„ad výhovorky“	52
Velebit	53
ZAPOMENUTÉ A NETRADIČNÍ VÝZKUMNÉ POSTUPY	53
Čerpání sifonů pytlváním	53
LITERATURA, RECENZE	54

ČESKÁ SPELEOLOGICKÁ SPOLEČNOST

„SPELEO ALBERICE“

Vám nabízí své služby

SPECIÁLNÍ PRŮZKUMY V PODZEMÍ

- historické, staré i současné velkopřůměrové kanalizační stoky
- zakryté vodoteče, náhony, odvodňovací štoly
- historické podzemí měst, klášterů, zámků a jiných stavebních objektů
- náhlé propady povrchu
- důlní díla - štoly, šachty

průzkumy, stavební a geologické posudky, dokumentace současného stavu, fotodokumentace, vyhotovení plánů, vyhledání přítoků balastních vod, vyhotovení odtokových schémat, průzkum a výzkum dle speciálních požadavků pomocí lanové i potápěčské techniky

SPECIÁLNÍ STAVEBNÍ ČINNOST

- opravy, sanace a čištění velkopřůměrových starých i současných kanalizačních stok
- opravy, sanace a čištění zakrytých vodotečí, náhonů a odvodňovacích stol
- opravy a sanace veškerých starých a historických podzemních objektů
- uzávěry a zajišťování důlních děl (hornická činnost) a jiných podzemních objektů (činnost hornickým způsobem) při respektování požadavků orgánů ochrany přírody a památkové péče
- zpřístupňování podzemních objektů pro turistické využití a další práce v podzemí dle požadavků
- rekonstrukce historických kamenných zdí včetně kamenických prací
- čištění skalních zářezů z lan

GEOLOGICKÉ SLUŽBY

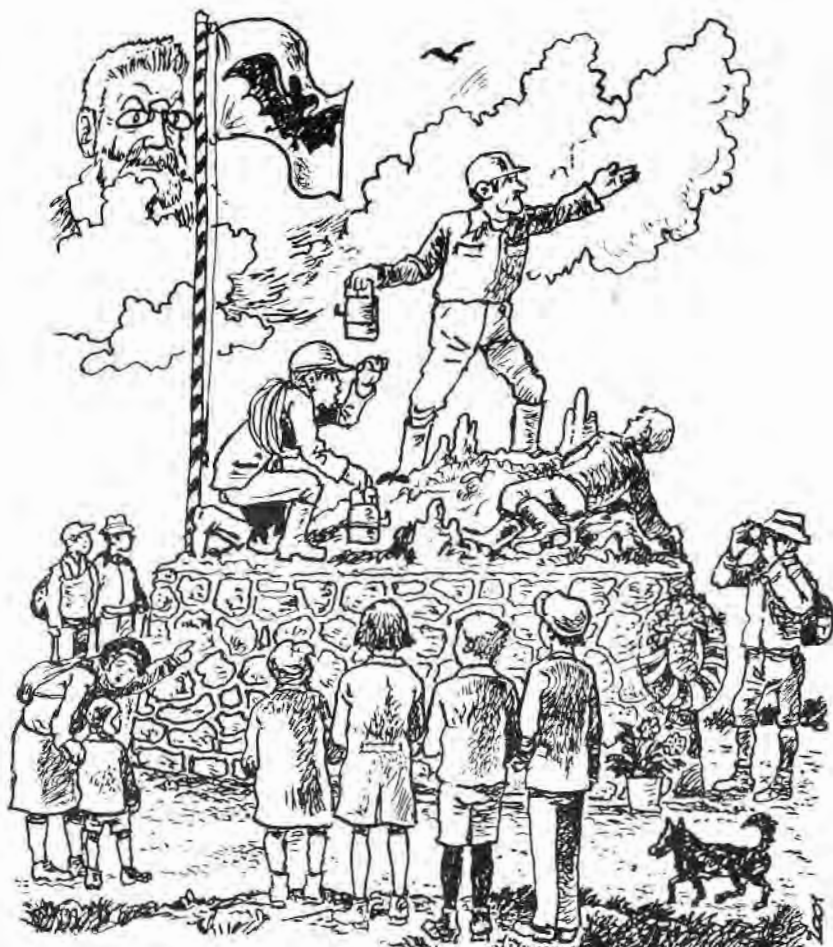
- speleologické a karsologické průzkumy a posudky pro účely otvirky ložiska nebo těžby
- průzkumy a posudky v oborech ložisková a inženýrská geologie

Veškerou práci, především v podzemí, provádíme s minimálními zásahy do povrchové situace a minimálním omezením dopravy. Z našich specializovaných činností v podzemí máme sestaveny i populární přednášky s diapozitivy. Do vybraných podzemních objektů pořádáme exkurze.

Kontakty :

Česká speleologická společnost
Speleo Alberice
Stará alej 462
542 24 Svoboda nad Úpou

tel.: 0439-871 309 (RNDr. Radko Tásler)
e-mail : speleoalberice@volny.cz

Zlatý kůň u Koněprus

Pomník objevitelů u vchodu

do jeskyně. Peníze k jeho postavení
byly získány národní sbírkou obyvatelstva.

P.F. 2002

Zoub. 2002

SPELEO – svazek č. 34 (Brno, 18.3. 2002). Vyšla Česká speleologická společnost (předsednictvo, Kališnická 4-6, 130 00 Praha 3). Redakční rada: Jan Vít, Libor Beneš, Jiřina Novotná, Pavel Bosák, Jiří Otava, Václav Cílek, Jan Širotek, Michal Kolčava. Vychází nejméně 1x ročně. Ev. č.: MK ČR E12655.

Náklad: 1300 výtisků.

Do tisku připravil, grafická úprava a sazba: Jan Vít.

Vytiskla tiskárna D+H Veverská Bítýška.

ISSN 1213-4724